

PÄIVÄHOITO LAPSEN AVOHUOLLOLLISENA TUKITOIMENA

Tukitoimen toteuttaminen moniammatillisena yhteistyönä

Anna Kainulainen

Pro Gradu – tutkielma
Varhaiskasvatuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2007

TIIVISTELMÄ

Kainulainen Anna. 2007. Päivähoito lapsen avoimuollollisena tukitoimena. Tukitoimen toteuttaminen moniammatillisena yhteistyönä. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos. Varhaiskasvatustieteen pro gradu - tutkielma. 93 sivua

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää lapsen avoimuollollisena tukitoimena järjestetyn päivähoiton prosessia moniammatillisena yhteistyönä eri asiantuntijatahojen näkökulmasta. Tutkimus on tapaustutkimus, jossa tapauksena toimii yksi päiväkotij, ja sen henkilökunnan tapa toteuttaa tällaista tukimuotoa yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa. Tutkimus kuvaa työntekijöiden näkemystä tämän tukimuodon toteuttamisesta.

Tutkimus suoritettiin keväällä 2006 haastatteleamalla tutkimuspäiväkodin johtajaa ja päiväkodin kanssa yhteistyössä toimivaa lastensuojelun työntekijää sekä tekemällä ryhmähaastattelu johtajalle, lastensuojelun työntekijälle ja yhdelle päiväkodin lastentarhanopettajalle. Kaikki haastattelut olivat muodoltaan teemahaastatteluja. Haastattelujen lisäksi tutkimusaineistona on päiväkodin kasvatusvastuussa olevalta henkilökunnalta kyselylomakkeella kerätty aineisto.

Tutkimuksen mukaan lapsen avoimuollollisena tukitoimena toimivan päivähoiton toteuttaminen on haasteellinen ja taitavaa moniammatillista yhteistyötä vaativa prosessi. Jokaisella prosessin osapuolella on oma tärkeä roolinsa tukimuodon toteuttamisessa ja näiden roolien yhteensovittamisesta muodostuu koko prosessi. Yhteistyön tekemistä hankaloittaa asioiden eri tavalla näkeminen ja toisen työnkuvan tuntemuksen puute. Tutkimus osoitti, että yhteistyön kehittämiseksi, nimenomaan toisten osapuolten työnkuvan tuntemuksen lisäämiselle, on tilausta.

Asiasanat: Päivähoito, lastensuojelu, avoimuollollinen tukitoimi, moniammatillisuus

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	PÄIVÄHOITOA JA LASTENSUOJELUA	7
	2.1 Päivähoito yhteiskunnan sosiaalipalveluna	7
	2.2 Lastensuojelua lapsiperheiden avuksi	12
	2.3 Päivähoito avoimuollollisena tukitoimena	18
3	MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ TUKITOIMEN TOTEUTTAMISESSA	20
	3.1 Moniammatillisen yhteistyön lähtökohdat	20
	3.1.1 Päiväkodin johtajan rooli moniammatillisessa yhteistyössä	25
	3.1.2 Lastensuojelun työntekijän rooli moniammatillisessa yhteistyössä	27
	3.1.3 Päiväkodin henkilökunnan rooli moniammatillisessa yhteistyössä	28
	3.2 Lapsen etu avoimuollollisena tukitoimena toteutetussa päivähoitossa	30
4	YHTEENVETO TUTKIMUKSEN KESKEISISTÄ KÄSITTEISTÄ	32
5	TUTKIMUKSEN TEHTÄVÄ JA ONGELMAT	33
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	35
	6.1 Tutkimusote	35
	6.2 Tutkimuksen kohderyhmä	37
	6.3 Aineistonkeruu	38
	6.4 Aineiston analyysi	42
	6.5 Tutkimuksen luotettavuus	44
7	PÄIVÄHOITO LAPSEN AVOHUOLLOLLISENA TUKITOIMENA	48
	7.1 Prosessin eteneminen	48
	7.2 Yhteistyö eri asiantuntijoiden kanssa	54
	7.3 Perhe osana yhteistyöprosessia	57
	7.4 Lapsen etu prosessissa	61

	4
7.5 Moniammatillisuuden toteutuminen prosessissa	64
7.6 Moniammatillinen yhteistyöprosessi	68
8 POHDINTA JA TULOSTEN TARKASTELU	70
LÄHTEET	76
LIITTEET	80
Liite 1 Yhteistyösuunnitelma	80
Liite 2 Teemahaastattelurungot	84
Liite 3 Kyselylomake päiväkodin henkilökunnalle	87

1 JOHDANTO

Päivähoito on yksi suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan peruspalveluista. Päivähoidon tarve on kasvanut tasaisesti vuosi vuodelta, mutta suurin harppaus on tapahtunut subjektiivisen päivähoito-oikeuden vuoden 1996 lakiuudistuksen jälkeen. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden myötä jokaisella lapsella on oikeus päivähoitopaikkaan perheen sosiaalisesta asemasta riippumatta. Jo viime vuosituhannen lopussa noin puolet 0-6-vuotiaista lapsista oli joko kokopäivä- tai puolipäivähoidossa. Vuonna 2005 päivähoidon piirissä oli yhteensä 186 058 lasta, joista päiväkodeissa lapsia oli hoidossa yhteensä 131 079 lasta ja perhepäivähoidon piirissä yhteensä 54 979 lasta. (Kauppi, 2001, 61; Suomen tilastollinen vuosikirja 2006, 490.)

Yhteiskuntamme työelämän muutos vakituisista työpaikoista pätätöihin on muun muassa ollut lisäämässä sosiaalista tukea tarvitsevien perheiden määrää. Sosiaalihuollon lastensuojelun piirissä olevien lasten ja perheiden määrä on kasvanut vuosien mittaan. Vuonna 2004 lastensuojelun avohuollon piirissä oli yhteensä 59 912 lasta ja nuorta, kun vielä vuonna 2003 avohuollon piirissä oli yhteensä 56 379 lasta ja nuorta. Uusien asiakkaiden prosentuaalinen määrä kaikista lastensuojelun asiakkaista vuonna 2004 oli kaiken kaikkiaan 27 %. Edellisvuodesta kasvua oli ollut noin 3500 asiakkaalla. (<http://www.stakes.info> >1.11.2006.)

Päivähoito toimii yhtenä lastensuojelun avohuollollisista tukitoimista, mikä on samalla yksi päivähoidon yhteiskunnallisista tehtävistä. Tämä tehtävä voidaan laskea kuuluvaksi

päivähoidon sosiaalipoliittisten tehtävien piiriin. Tällöin kyseessä on sosiaalihuollon kanssa yhdessä toteutettava lapsen kotikasvatuksen tukeminen, lapsen avoimuusohjauksen tukitoimen muodossa. (Karila & Nummenmaa 2001, 11; Lastensuojelulaki 5.8.1983/683.) Tämän lastensuojelun avoimuusohjauksen tukitoimen toteuttaminen vaatii moniammatillista yhteistyötä lapsen perheen, lastensuojelun työntekijän ja päiväkodin johtajan sekä muun henkilökunnan välillä. Päädyin graduni näkökulman valinnassa selvittämään tätä lapsen avoimuusohjauksen tukitoimen toteuttamista moniammatillisena yhteistyönä eri asiantuntijatahojen kesken. Tarkoitukseni on tutkia ja valottaa tämän prosessin kokonaisuuden etenemistä sekä siihen liittyviä muita seikkoja eri asiantuntijatahojen näkökulmasta.

Aiheesta ei ole juurikaan aikaisempia tutkimuksia. Päivähoidon johtajuutta on tutkittu enemmänkin ja johtajuutta koskevia tutkimuksia ovat tehneet muun muassa Nivala (1999) sekä Rodd (1998). Lastensuojeluun liittyviä tutkimuksia on tehty vähemmän. Alanko (2003) on pro gradu – tutkielmassaan kartoittanut lastentarhanopettajien kokemuksia lastensuojelutyöstä päivähoitossa ja Hurtig (2003) on väitöskirjassaan tutkinut lasten paikan rakentumista lastensuojelun perhetyön käytännöissä, mutta varsinaista prosessin kartoitusta moniammatillisena yhteistyönä ei ole tehty. Tarkoitukseni onkin laajentaa tutkimusta saadakseni tietoa koko prosessin etenemisestä niin päiväkodin johtajan ja henkilökunnan kuin lastensuojelun työntekijän näkökulmasta. Aihe on myös ajankohtainen, sillä tukimuotoa on viime vuosina kehitetty muun muassa uuden yhteistyösuunnitelman muodossa (liite 1). Tämän yhteistyösuunnitelman vastaanottoa on tällä tutkimuksella tarkoitus myös jollain tapaa valottaa. Ajankohtaisuutta lisää myös lastensuojelulain uudistuminen. Uudistus muokkaa lastensuojelun käytänteiden toteuttamista.

Tutkimuksen viitekehyksessä esittelen lastensuojelua ja päivähoitoa yleensä yhdistäen ne avoimuusohjauksen tukitoimen järjestämisessä. Lisäksi yhtenä teoriaosan tärkeänä teemana toimii moniammatillisen yhteistyön tekeminen.

2 PÄIVÄHOITOA JA LASTENSUOJELUA

2.1 Päivähoito yhteiskunnan sosiaalipalveluna

Lasten päivähoito on osa yleisiä sosiaalipalveluja. Se on henkilöstömäärältään ja kustannuksiltaan laajin kunnallinen sosiaalipalvelu. Päivähoito palvelee kaikkia alle kouluikäisiä lapsia ja heidän perheitään. Lasten päivähoitoon kuuluu päiväkodissa annettava hoito, perhepäivähoito, monipuolinen leikkitoiminta sekä muu päivähoitotoiminta. (Taipale, Lehto, Mäkelä, Kokko, Muuri ja Lahti 2004, 110.)

Laki lasten päivähoitosta (36/1973) muotoilee päiväkodissa järjestettävän päivähoiton yleiset raamit. Tässä laissa päivähoitolla tarkoitetaan lapsen hoidon järjestämistä, joko päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Vuoteen 1996 saakka etusija päivähoitopaikkoja jaettaessa oli sosiaalisista ja kasvatuksellisista syistä päivähoitoa tarvitsevilla. Vuoden 1996 alusta lukien maassamme on vallinnut subjektiivinen päivähoito-oikeus, jonka mukaan jokainen lapsi on yhtä oikeutettu päivähoitoon. Lain mukaan kunnan tulee järjestää perheille päivähoitopalveluja perheiden tarpeiden mukaan riippumatta kunnan taloudellisesta tilanteesta. Subjektiiviseksi päivähoito-oikeudeksi nimetty oikeus on ollut merkittävä muutos yhteiskuntamme päivähoitojärjestelmään. Aikaisempi tilanne oli sidottu vanhempien työssä käyntiin, opiskeluun tai erillisiin sosiaalisiin perusteisiin päivähoiton tarpeelle. Subjektiivisen oikeuden myötä jokaisella kunnan lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen ja perheellä on oikeus ratkaista milloin tätä palvelua tarvitaan.

(Ks. Karila & Nummenmaa 2001, 14-15; Lehto, Kananoja, Kokko, ja Taipale 2002, 128.)

Päivähoito on varhaiskasvatuksen konkreettinen muoto. Varhaiskasvatus puolestaan on pienten lasten elämässä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua ja kehitystä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003, 9.) Päivähoidossa yhdistyvät lapsen hoidolliset, kasvatukselliset ja esiopetukselliset tarpeet. Lisäksi päivähoito palvelee perheitä lapsen hoitopaikan muodossa. Päivähoidolla voidaan katsoa olevan suomalaisessa yhteiskunnassa lapsi-, koulutus-, työvoima-, perhe-, ja sosiaalipoliittisia tehtäviä. Päivähoidon ensisijaisena tehtävänä on lapsipoliittinen tehtävä. Tehtävää määrittää lapsen oikeuksien yleissopimus. Sopimuksen perusteella lapsen edun toteutuminen on päivähoiton tärkeimpiä tehtäviä. Koulutuspoliittisena tehtävänä päivähoitolla on tarjota lapselle varhaiskasvatusta ja esiopetusta. Päivähoidon tarjoama varhaiskasvatus ja esiopetus ovat osaltaan turvaamassa lasten yhdenmukaisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa. Päivähoidon työvoimapolitiittisilla tehtävillä tarkoitetaan sitä, että päivähoiton tarjoaman palvelun myötä pienten lasten vanhempien on mahdollista osallistua heidän osaamistaan vastaavaan työelämään. Perhepoliittisena tehtävänä päivähoito toimii vanhempien kasvatuskumppanina ja tarjoaa lapselle mahdollisuuden toimia vertaisryhmässä. Päivähoidon sosiaalipoliittinen tehtävä pitää huolen siitä, että päivähoito yhdessä muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden kanssa tukee lapsiperheitä. Päivähoidolla on tukemisessa ehkäisevä lastensuojelutehtävä. Ehkäisevän lastensuojelutehtävän lisäksi päivähoito voi toimia lastensuojelupalveluna. (Lindell 2001, 24-25.) Päivähoidon lastensuojelupalveluna voidaan pitää lapsen avo- huollollisena tukitoimena toteutettua päivähoitoa.

Päivähoito on perheille suunnattu palvelu, jonka tarkoituksena on helpottaa perheen arkea ja tehdä päivähoitosta lapsen kotikasvatusta tukeva kumppani. Päivähoidon avulla pyritään tukemaan perhettä heidän lapsensa kasvattamisessa täysivaltaiseksi yhteiskunnan jäseneksi. Päivähoidossa puhutaankin tänä päivänä kasvatuskumppanuuden luomisesta perheen ja päivähoiton välille. (Kauppi 2001, 16, 63.) Kasvatusvastuun jakautuminen on sidoksissa moniin yhteiskunnan muutoksiin. Yhtenä tällaisena muutoksena on työelämässä tapahtuneet muutokset. Työelämän kiristyessä lapset ovat yhä pi-

dempä aikoja päivähoitossa, jolloin kasvatusvastuun jakaminen päivähoiton ja perheen kesken kuulostaa luontevalta vaihtoehdolta. (Karila & Nummenmaa 2001, 16.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2003) kasvatuskumppanuus määritellään vanhempien ja päivähoiton henkilöstön tietoiseksi sitoumukseksi toimia yhdessä lapsen kasvun ja kehityksen parhaaksi. Vanhemmilla on paras tietämys oman lapsensa kehityksestä ja kasvusta ja henkilöstöllä puolestaan koulutuksen antama ammatillinen tieto ja tuntemus lapsen ikätasoisesta kehityksestä ja tarpeista. Kasvatuskumppanuus lähtee liikkeelle lapsen tarpeista. Kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät lapsen elämän kahden tahon, vanhempien ja päivähoiton henkilöstön tiedot ja kokemukset. Kasvatuskumppanuudessa on perustaltaan kyse sekä vanhempien ja henkilöstön asennoitumisesta yhteiseen kasvatustehtävään että sen konkreettisesta organisoimisesta ja sopimisesta yhteisten pelisääntöjen mukaan. (Ks. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003, 29.)

Huhtasen (2004) mukaan kasvatuskumppanuus voidaan jakaa neljään peruselementtiin. Ensimmäisenä peruselementtinä toimii tieto. Tämän mukaan vanhempien tulee saada tietää erilaisista varhaiskasvatuspalveluista ja niiden kasvatuksellisista, opetuksellisista ja hoidollisista tehtävistä. Toisena peruselementtinä toimii puolestaan valinnan vapaus. Valinnan vapaus tarkoittaa vanhempien vapautta valita lapselleen parhaat varhaiskasvatuksen toimintaympäristöt. Kolmantena peruselementtinä on osallistuminen, vuorovaikutus ja tiedon jakaminen. Vanhempien tulee voida osallistua tasavertaisina jäseninä lapsensa kasvatukseen päivähoitossa, olla vuorovaikutuksessa päivähoiton henkilöstön kanssa sekä jakaa tietoja ja tuntemuksia lapsen kasvusta ja kehityksestä. Näiden kolmen elementin jälkeen on vielä neljäs elementti, vertaisryhmät. Vertaisryhmät pitävät sisällään vanhempien mahdollisuuden muodostaa omaehtoisia vertaisryhmiä ja näin vaikuttaa varhaiskasvatuksen toteutumiseen. (Huhtanen 2004, 37.)

Kasvatuskumppanuus jakautuu perheen ja päivähoiton lisäksi muihinkin suuntiin. Muut tahot määrittyvät perheen ja lapsen muiden intressien myötä. Kaikilla eri tahoilla on oma tehtävänsä lapsen hyvinvoinnin turvaajana. Ideaalitalanteessa eri tahojen yhteistyö olisi saumatonta ja eri tahot voisivat tukea toisiaan lapsen kasvatuksessa ja kehityksessä. Lopullinen vastuu lapsen kasvatuksesta on kuitenkin vanhemmilla ja heidän päätök-

sestään riippuu kuka saa olla jakamassa tätä kasvatustietoa heidän kanssaan. (Huhtanen 2004, 39.)

Vanhempien kotikasvatuksen tukemisessa tulee lähteä liikkeelle siitä ongelmasta, joka kasvatuksessa ilmenee. Yleisesti ottaen vanhempana toimimisesta voidaan erottaa sekä sisäisiä että ulkoisia tekijöitä. Ulkoisina tekijöinä pidetään asianmukaista asumista, vanhemmuuteen sovitettavia työoloja sekä taloudellista toimeentuloa. Sisäisenä tekijänä on puolestaan laajasti ymmärretty kasvatustietoisuus, mikä tarkoittaa ymmärrystä ja sitoutumista kasvatustehtävään. Yhteiskunnan sosiaaliturvan avulla voidaan huolehtia ulkoisten tekijöiden mahdollisuuksista kohdata kehittyvä lapsi. Sen sijaan vanhemmuuden sisäisten tekijöiden vahvistaminen vaatii enemmän vuorovaikutuksellista toimintaa. Vanhemmuuden sisäisten tekijöiden puutteellisuus ja sitä myötä puutteellinen kasvatustietoisuus voi johtua siitä, että vanhemmat eivät yksinkertaisesti osaa kasvattaa lapsiaan, tai siitä, että vanhemmat eivät jaksaa kasvattaa lapsiaan tai siitä, että vanhemmat eivät tahdo kasvattaa lapsiaan. Usein nämäkin syyt seuraavat noidankehänä toisiaan siten, että ei jaksaa, koska ei koe osaavansa ja koska ei koe osaavansa, ei lopulta enää edes tahdo kasvattaa lapsiaan. Osittain näiden ongelmien taustalla on riittävien ulkoisten tekijöiden puute, mutta kaikkiin näihin ongelmiin voi myös liittyä vanhemman päihde- tai mielenterveysongelmia. Osaamisen tekijöihin on helpoin vaikuttaa, sen sijaan vaikein näistä puutteellisen kasvatustietoisuuden osa-alueista on tilanne, jossa vanhemmat eivät enää tahdo kasvattaa lapsiaan. (Ks. Hämäläinen 2001, 45.)

Vanhempien tukemisessa päivähoiton toimet suuntautuvat vanhemmuuden sisäisten edellytysten tukemiseen, vanhempien kasvatustietoisuuden kasvattamiseen. Tämän kasvatustietoisuuden kehittämisessä ei ole kyse vain pelkästään kasvatustiedon jakamisesta, vaan myös vanhempien kasvatustahdon herättämisestä ja vanhempien aktivoimisesta oman vanhemmuuden pohtimiseen ja kehittämiseen. Kasvatustietoisuuden pohtimisen herättäminen mahdollistaa myös lapsen tarpeiden huomioimisen. Vanhemmuuden kehittyessä myös lapsen tarpeet tulevat entistä helpommin havaittaviksi, mikä auttaa vanhempia myös kehittämään kodin kasvatuskäytäntöjä lapsen tarpeita vastaavaksi. Päivähoito toimii luontevana instituutiona tämän vanhempien kasvatustietoisuuden kehittämiseen. Päiväkodilla päivähoiton fyysisenä ilmentymänä on mahdollisuus luontevasti tukea perheitä arjen keskellä. Vanhempien kasvatustietoisuuden kehittäminen vaatii

päiväkodilta perheen kokemusten ja tarpeiden sekä vanhempien näkemysten tuntemusta. Tämä ymmärrys voidaan saavuttaa vain riittävän yhteistyön kautta. (Ks. Hämäläinen 2001, 48.)

Päiväkodin onnistunut toiminta ja kasvatuskumppanuuden rakentaminen erilaisten perheiden kanssa vaatii voimassaolevien lakien ja säädösten tuntemuksen lisäksi lapsen ja perheen arjen ja kokonaistilanteen tiedostamista. Lasten päivähoitoa säätelevässä laissa (36/1973) päivähoiton päätavoitteeksi on muotoiltu lapsen persoonallisuuden kokonaisvaltaisen kasvun sekä perheen kotikasvatuksen tukeminen. Päiväkotityö voidaankin nähdä siinä suhteessa kaksikulotteisena, että se on toisaalta työskentelyä lapsen ja toisaalta lapsen perheen kanssa. (Karila & Nummenmaa 2001, 28-29.) Päivähoidon ollessa osa sosiaalipalvelujärjestelmää vaaditaan päiväkotityöltä laaja-alaista toisaalta kasvatukseen ja opetukseen ja toisaalta hoivaan ja huolenpitoon liittyvää osaamista. Henkilöstön vankka osaaminen luo pohjan laadukkaalle päiväkotityölle. Erityislapset tuovat mukanaan oman lisänsä päiväkodin kasvatustyön haasteellisuudelle. (Karila & Nummenmaa 2001, 30-31.)

Päivähoidolla on kasvatustehtävän lisäksi yhteiskunnallinen tehtävä. Tämä tehtävä tähtää yhteiskunnallisen integraation syntymiseen tuottamalla lapsille niitä kasvun ja kehityksen valmiuksia, joita yhteiskunta jäseniltään odottaa. Päivähoito tasoittaa näin ollen omalla toiminnallaan kotitaustasta aiheutuvaa eriarvoisuutta, luo pohjaa yksilön myöhemmälle koulutus ja työelämälle ja auttaa lapsia kiinnittymään myöhempään elämäntilanteeseen ja elämänhallintaa ylläpitäviin yhteiskunnan järjestelmiin. Näillä toimilla päivähoito ehkäisee syrjäytymistä eri elämäntilanteilla. (Ks. Hämäläinen 2001, 47.)

2.2 Lastensuojelua lapsiperheiden avuksi

Lastensuojelun tarkoituksena on taata jokaiselle lapselle oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä taata lapselle suojelua erityistilanteissa. Lastensuojelussa lapsi tarkoittaa alle 18-vuotiasta ja nuori alle 21-vuotiasta henkilöä. (Taipale yms. 2004, 120.) Lastensuojelu toimii osana suomalaista sosiaalipolitiikkaa. Suomalainen sosiaalipolitiikka puolestaan perustuu vahvasti pohjoismaiseen hyvinvointivaltiomalliin. Pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin mukaan sosiaalipolitiikan tavoitteena on turvata kansalaistensa hyvinvointi, turvallisuus ja omaehtoisuuden edellytysten lisääminen. Kaikki nämä toimet turvataan sosiaaliturvalla, jonka valtio takaa kansalaisilleen tasapuolisesti tarpeen mukaan. (Raunio 2000, 21.) Sosiaalipolitiikan toteutumiseksi on määrätty lakeja, jotka turvaavat suomalaisen sosiaalipolitiikan toteutumista.

Sosiaalihuolto määritellään sosiaalihuoltolaissa toiminnoiksi, joiden tarkoituksena on edistää ja ylläpitää yksityisen ihmisen, perheen tai yhteisön turvallisuutta ja toimintakykyä. Tällaisia sosiaalihuollon toimintoja ovat muun muassa toimeentulotuki ja erilaiset sosiaaliavustukset. (Sosiaalihuoltolaki 1982, 1§.) Sosiaalihuolto on suunnattu ihmisten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Sosiaalihuollon tehtävänä on kantaa yhteistä vastuuta yhteiskunnan jäsenten hyvinvoinnista. Sosiaalihuollon piiriin kuuluvat kaikki yhteiskunnan jäsenet lapsista vanhuksiin ja sosiaalihuollon toimenpiteillä pyritään järjestämään apua sitä tarvitseville yhteiskunnan jäsenille. (Aaltonen 1999, 25-26.)

Yleinen sosiaalihuollon suunnittelu, seuraus ja kehittäminen kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Sen sijaan sosiaalihuollon järjestäminen on kunnan vastuulla. Kunnan tulee taata asukkailleen riittävä ja tarvittava sosiaalihuolto sen tuomien palveluiden muodossa. Näitä tehtäviä varten kunnassa tulee olla ihmisiä, joilla on sosiaalityöntekijän ammatillinen kelpoisuus. (Sosiaalihuoltolaki 1982, 5-10§.)

Sosiaalityö määritellään sosiaalihuoltolaissa seuraavasti:

”Sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalihuollon ammatillisen henkilön suorittamaa ohjausta, neuvontaa ja sosiaalisten ongelmien selvittämistä sekä muita tukitoimia, jotka ylläpitä-

vät ja edistävät yksilöiden ja perheen turvallisuutta ja suoriutumista sekä yhteisöjen toimivuutta.” (Sosiaalihuoltolaki 1982, 18§.)

Raunio (2000) määrittelee sosiaalityön yhdeksi sosiaalihuoltolaissa määritellyksi palveluksi, mitä kuitenkin kuvaavat myös muut aspektit. Sosiaalihuolto on laajentunut viime aikoina syrjäytyneiden viimesijaisesta ylläpitäjämäisestä monipuoliseksi palvelutoiminnaksi. Sosiaalityö osana sosiaalihuoltoa on ammatilliseen professionaalisuuteen perustuvaa työtä, joka pohjaa sosiaalihuollon ajatukseen ihmisten viimesijaisena hyvinvointivaltiolisena toimintana. Tämä viimesijaisuus tarkoittaa sitä, että sosiaalityö on osa ammatillista toimintaa, joka viime kädessä turvaa ihmisten selviytymisen, toimeentulon ja toimintakyvyn yhteiskunnassa. (Raunio 2000, 12-13.)

Sosiaalityön tärkeimpiä lähtökohtia on yksilöllinen ja tilanteen mukaan räätälöity työtapana, jossa asiakkaan ja asiantuntijan toimivalla yhteistyöllä on keskeinen merkitys. Työskentelyn pohjana toimii yhdessä laadittu työsuunnitelma, jossa näkyy mihin elämän osa-alueeseen työskentely kohdistuu. (Lehto yms. 2003, 130.) Sosiaalityön yhtenä tärkeimpänä tavoitteena on ihmisten syrjäytymisen ehkäisy. Syrjäytymisellä tarkoitetaan poikkeamista yhteiskunnallisesti toivotusta elämäntavasta. Syrjäytymistä ei voida käsittää pelkästään joko – tai - asiana, vaan syrjäytymistä voi tapahtua eri elämänaueilla ja eriasteisesti. Syrjäytymisessä on perimmäisesti kyse yksilön ja yhteiskunnan välisen suhteen ongelmista ja niiden siteiden heikkenemisestä, jotka kiinnittävät yksilöä yhteiskuntaan. Syrjäytyminen on samalla sekä yhteiskunnallinen että yksilön elämäntilanteen ilmentymä. Syrjäytymisen estää täydellinen ihmisten tarpeentyydytys. (Ks. Hämäläinen 2001, 43.) Sosiaalityö pyrkii omalla toiminnallaan vastaamaan ihmisten syrjäytymistä uhkaaviin ongelmiin.

Lastensuojelun ollessa osa suomalaista sosiaalipolitiikkaa on sitäkin määrittämässä omalta osaltaan erilaiset lait. Lainsäädäntö on luomassa perusteet lasten hyvinvoinnille. Lastensuojelulaki (683/83) velvoittaa yhteiskuntaa turvaamaan lasten turvalliset elinolot ja kasvuympäristön ja puuttumaan asiaan, mikäli lasten terveys ja kehitys vaarantuvat. Lait eivät sinällään tarkalleen määritä sitä mitä hyvinvointi lasten kohdalla on, vaan lähinnä laki toimii välineenä lasten hyvinvoinnin edistämiseen yhdessä muiden lapsipoliittisten toimien rinnalla. (Ks. Taskinen 2005, 8; Vornanen 2001, 20.)

Vuonna 1990 hyväksyttiin yleisesti lapsen oikeuksien sopimus, joka on yleinen sopimus siitä, mitä kaikkia oikeuksia jokaisella lapsella tulisi olla. Suomi ratifioi tämän laajan yleissopimuksen lapsen oikeuksista kesäkuussa 1991 ja se astui lakisääteisesti voimaan elokuussa 1991. Tärkein tämän sopimuksen ajatuksista on lapsen ihmisarvo ja se korostaa lapsen etua kaikessa lapsia koskevassa päätöksenteossa. Lapsen oikeuksien sopimusta edelsi jo vuonna 1959 YK:n lapsen oikeuksien julistus, joka on yleisempi asiakirja, eikä sido valtiota oikeudellisesti. (Araneva 2001, 100; Lapsen oikeuksien sopimus 1959.) YK:n lapsen oikeuksien julistuksen (1959) ja lapsen oikeuksien sopimuksen (1989) kautta lasten oikeuksien ja elinolojen yhteiskunnalliseksi turvaamiseksi kehittyi yleinen lapsipolitiikka. Lapsipolitiikan tavoitteena on taata kaikille lapsille osuus yhteisistä voimavaroista (provision), varmistaa riittävä hoito ja suojelu (protection), sekä antaa mahdollisuus lasten osallistumiseen kehitystason mukaisesti heitä koskevassa päätöksenteossa, liittyen perheen tai yhteiskunnan asioihin (participation). (Araneva 2001, 101; Satka, Moilanen ja Kiili 2002, 245.) Nämä kolme kohtaa ovat yleissopimuksen tiivistykset lapsipolitiikan yleisistä periaatteista. Niin sanotut kolmen kovan P:n muodostamat seikat, protection, provision ja participation, toimivat lapsen oikeuksien yleissopimuksen pääperiaatteina turvaamassa lapsien tasa-arvoista kohtelua sopimuksen allekirjoittaneissa maissa. (Lehto yms. 2003, 64.)

Vuonna 1983 Suomessa astui voimaan lastensuojelulaki. Tämän lain myötä aikuisen näkökulma lapsen asioista muuttui lapsen näkökulmaksi. Lapsesta tuli omien oikeuksien subjektiksi. (Mikkola & Helminen 1994, 19.) Lain mukaan lapsella on oikeus tasapainoiseen ja virikkeelliseen kasvuun ja kehitykseen, sekä erityinen etu suojeluun, mikäli suojelua tarvitaan. Lastensuojelulain lähtökohtana on lasten elinolojen parantaminen, joten sen painotukseksi nousee ehkäisevä ja hyvinvointia edistävä vaikutus. Lastensuojelulain perimmäisenä tarkoituksena on turvata lapsen oikeudet vaikuttamalla yleisiin kasvuoloihin esimerkiksi tukemalla lapsen huoltajia lapsen kasvatuksessa. (Lastensuojelulaki 1983 1-2§; Lehto yms. 2003, 64.) Ensimmäinen lastensuojelulaki on uudistunut ja ajankohtaistunut viime vuoden aikana astuen voimaan helmikuussa 2007. Uudistuksen myötä lastensuojelu on muuttunut konkreettisemmaksi ja lapsilähtöisemmäksi. Uuden lain myötä lastensuojelutyössä otetaan entistä paremmin huomioon lapsen etu. (<http://www.stm.fi>>27.2.2007; <http://www.eduskunta.fi>>27.2.2007.)

Lastensuojelu on siten osa julkista huoltojärjestelmää, jonka tarkoituksena on pitää huolta lapsista ja nuorista (Mikkola & Helminen 1994, 28). Laaja-alaisesti tarkasteltuna lastensuojelutyöksi voidaan ajatella kuuluvan kaikenlainen viranomaistoiminta, joka edistää lapsen hyvinvointia joko suoraan tai välillisesti. Laaja-alaisen määritelmän mukaan lastensuojeluun kuuluvat paitsi sosiaalityö myös terveystoimen eri osa-alueet sekä koulutoimen alaisuuteen kuuluvat osa-alueet. Lastensuojelun tavoitteiden saavuttaminen ei olisi mahdollista ilman moniammatillista yhteistyötä eri viranomaisten kesken. (Uusikylä 1994, 9.)

Lastensuojelutyöstä suurin osa tapahtuu erilaisina avohuollollisina tukitoimina. Avohuolto tarkoittaa sitä, että lastensuojeluun perehtynyt sosiaalityöntekijä selvittää yhdessä lapsen, nuoren tai perheen kanssa jokaisen tilanteen yksilöllisesti ja arvioi juuri kyseiseen tilanteeseen parhaimman tukimuodon. Avohuolto eroaa laitostenmuotoisesta lastensuojelusta siten, että avohuollon aikana lapsi voi asua ja toimia omassa kodissaan. Erilaisia avohuollon tukitoimia ovat muun muassa erilaiset terapiapalvelut, tukiperheet, kodinhoitoapu, lapsen päivähoito sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden, kuten loma- ja virkistystoiminnan järjestäminen. (Taipale yms. 2004, 121.) Avohuollollisten tukitoimien lisäksi lastensuojeluun kuuluu huostaanotto ja sijaishoito sekä perhehoito. Huostaanotto ja sijaishoito tulevat kysymykseen siinä vaiheessa kun avohuollon tukitoimet eivät riitä. Perhehoito puolestaan tarkoittaa ympärivuorokautista hoitoa yksityiskodissa ja hoitoa tarvitsevan oman kodin ulkopuolella. (Huhtanen 2004, 20.)

Lastensuojelun järjestäminen on kunnan vastuulla. Jokaisen kunnan velvollisuus on järjestää tarvittavaa lastensuojelua oman kuntansa asukkaille. Kunnan sosiaalilautakunnan hyväksymistä yleisistä perusteista tulee käydä ilmi, miten kunnassa kehitetään lasten ja nuorten kasvuoloja, järjestetään perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua, järjestetään lapsen huolto ja tapaamisoikeusasiat sekä miten lastensuojelutyötä on tarkoitus kehittää kunnan sisällä. (Lastensuojeluasetus 1983, 1§.) Kunnan lapsipoliittiseen päätöksentekoon vaikuttavat hyvin olennaisesti kunnan demografiset tekijät, kuten väestön rakenne, kunnan taloudellinen tila ja lastensuojelun institutionaaliset tekijät kunnassa. Lastensuojelun tarve ja kunnan mahdollisuudet järjestää palveluja vaihtelevat erittäin paljon kunnasta riippuen. Kunta voi järjestää lastensuojelullisia toimenpiteitä myös yh-

teistyössä naapurikuntien kanssa, sekä hankkia palvelut ostopalveluna. Kunnan taloudellinen tilanne ei saa kuitenkaan olla tarvittavan lastensuojelun järjestämisen esteenä. Tämän turvaamiseksi jokaisen kunnan onkin kuuluttava lastensuojelun suurten kustannusten tasausjärjestelmään, joka takaa tarvittavan taloudellisen tuen vaadittavan lastensuojelun järjestämiseksi. (Taskinen 2005, 10; Uusikylä 1994, 9.) Näiden kaikkien tekijöiden yhteisvaikutuksesta muodostuu kunnassa tapahtuva lastensuojelu.

Kunnan lastensuojelun alue on hyvin laaja ja monipuolinen, kun huomioon otetaan kaikki lastensuojelulain asettamat tavoitteet lasten elinolojen kehittämistä ja huoltajien tukemisesta aina lasten oikeuksien turvaamiseen. (Lehto yms. 2003, 64.) Kunnan järjestämä lastensuojelutyö pitää sisällään kodin ulkopuolisen huollon ja avohuollon tukitoimet. Vuodesta 1979 lähtien lastensuojelun tehtävät on ymmärretty entistä laavammin. Peruspalveluille on haluttu antaa selkeämpi tehtävä lastensuojelun ongelmien havaitsemisessa ja poistamisessa. Lastensuojelu on muuttunut ongelmien eliminoimisesta ja korjaamisesta enemmän ennalta ehkäisevään suuntaan. Lastensuojelun ennalta ehkäisevä ajattelu on lisännyt lastensuojelun huomion kiinnittämistä esimerkiksi lasten ravintoon ja liikenneturvallisuuteen. Lastensuojelu on tätä myötä kasvanut enemmän yleiseksi lapsipolitiikaksi ja siten osaksi yhteiskuntapolitiikkaa. (Mikkola & Helminen 1994, 28.)

Kunnassa järjestettävän lastensuojelun tulisi täyttää tietynlaisia reunaehtoja. Kunnassa tulee olla hyväksytty lastensuojelutyön suunnitelma ja sen toteuttamiseksi tulee olla varattuna riittävästi varoja ja ammattitaitoisia työvoimaa. Ammattitaitoisella työvoimalla tulee olla lastensuojeluun tähtäävä koulutus ja kokemusta lasten ja perheiden kanssa työskentelemisestä. Lastensuojelun ei tule tapahtua kuntalaisilta piilossa, vaan kunta-alaisten tulee myös saada tietoa ja ohjausta lastensuojelun eri palvelumuodoista, kuten erilaisista avohuollollisista tukitoimista järjestettävistä toimenpiteistä. Useita lastensuojelun eri toimenpiteitä voi olla valmistelemassa vain yksi ammattitaitoinen työntekijä, mutta mahdollisessa huostaanotto-tilanteessa lapsen huostaanottoa tulee suunnitella työpari. Pienissä kunnissa tämän työparin turvaamiseksi voidaan tehdä yhteistyötä naapurikunnan ammattilaisten kanssa. Tärkeää lastensuojelun tukitoimien onnistumiselle on se, että lastensuojelun eri työntekijät ovat selvillä lastensuojelun juridisista ja eettisistä perusteista, sekä osaavat ottaa huomioon lasten, vanhempien ja mahdollisten si-

jaisperheiden erilaiset tunteet mahdollisissa vaikeissa perhetilanteissa. Lastensuojelun toimenpiteet toteutetaan usein moniammatillisena yhteistyönä, mutta ilman yhteistyötäkin muut kunnan viranomaiset voivat omalla toiminnallaan tukea lasten etuja. (Ks. Taskinen 2005, 10.)

Lastensuojelun kehittäminen on myös jokapäiväinen haaste kunnalle. Kehittyneen lastensuojelun yhtenä piirteenä voidaan pitää sitä, että lasten ja nuorten on helppoa hakea itselleen tukea ja apua erilaisissa elämän kriisitilanteissa. Myös perheen avun hakemisen helppous on kehittyneen lastensuojelun merkki. Toisena kehittyneen lastensuojelun merkinä voidaan pitää erilaisten tukimuotojen moninaisuutta. Monipuoliset palvelut ja niiden yhteen sovitettu kokonaisuus tuovat lastensuojeluun osittain myös kehittyneen lastensuojelun piirteitä. Yhtenä kehittyneen lastensuojelun piirteenä on myös lastensuojelun henkilökunnan mahdollisuus kouluttautua yhä ammattitaitoisemmiksi asiantuntijoiksi oman työaikansa puitteissa. Työajan puitteissa tapahtuvaan toimintaan voidaan myös liittää työntekijöiden mahdollisuus seurata alan uusinta tutkimusta. Lastensuojelun kehittyneisyyttä voidaan arvioida myös siinä suhteessa miten monen eri lastensuojelutapauksen kanssa lastensuojelun työntekijä joutuu työskentelemään samanaikaisesti. Kehittyneen lastensuojelun merkinä pidetään sitä, että työntekijä työskentelee ja saa työskennellä korkeintaan 20:n lastensuojelua tarvitsevan perheen kanssa samanaikaisesti. Kunnan vastuulla on, etteivät lastensuojelun asiantuntijat ylikuormitu työn paljoudesta. Yhtenä lastensuojelun tärkeänä toimenpiteenä on myös jälkihoidon järjestäminen lastensuojelua tarvitseville lapsille ja heidän perheilleen. Jälkihoidon toimivuus on myös yhtenä osana määrittelemässä lastensuojelun kehittyneisyyttä. Yhtenä tärkeänä kehittyneen lastensuojelun määrittäjänä on myös se, että kunta seuraa lastensuojelun kehitystä ja toiminnan vaikutuksia omassa kunnassa. Kehityksen ja toiminnan seuraaminen on osa oman kunnan lastensuojelun laadun arviointia. Laadun arviointiin kuuluu myös oleellisena osana säännöllinen erilaisen palautteen kerääminen lastensuojelun asiakkailta ja yhteistyökumppaneilta. Kerätystä palautteesta voidaan omaa toimintaa arvioida ja näiden arviointien pohjalta kehittyä aina parempaan suuntaan. (Ks. Taskinen 2005, 11.)

2.3 Päivähoito avoimuollollisena tukitoimena

Päivähoito on osaltaan lastensuojelun piiriin kuuluva sosiaalihuollon toimenpide. Päivähoito on lastensuojelun avoimuollon käytetyimpiä tukitoimia. Avoimuollollisena tukitoimena päivähoiton tarkoituksena on myös auttaa perhettä puuttamalla ajoissa havaittuihin ongelmiin ja siten ennaltaehkäistä mahdollista myöhempää syrjäytymistä. Lastensuojelun yhtenä tehtävänä on tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään, jota mahdollisen avoimuollollisen päivähoiton järjestäminen on. Kasvatustuen on järjestettävä mahdollisimman nopeasti, jotta voitaisiin välttyä pitkällisen tuen tarpeelta. (<http://www.koske.jyu.fi> >24.4.2005; Lastensuojelulaki 1983, 14§; Metteri 1996, 74; Taskinen 2005, 8.)

Lastensuojelun tarve ilmenee usein päivähoitossa. Lapsen tilanteen ja päivähoiton omien voimavarojen kartoituksen jälkeen päädytään lastensuojeluilmoituksen tekemiseen, jonka kautta huoli lapsen tilanteesta viedään eteenpäin lastensuojeluun. Lastensuojelun näkökulmasta päivähoiton tehtävä onkin vastata ilmoituksen tekemisestä. Huolen puheeksi ottaminen ja sitä kautta varhainen puuttuminen voivat edesauttaa huolta nostattavan tilanteen selvittämisessä ja sitä kautta lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin takaamisessa. (Huhtanen 2004, 46, 68; Eriksson & Arnkil 2005, 12.) Lastensuojeluilmoituksen kautta lapsen avoimuollollinen tukitoimi voidaan aloittaa, mikäli se katsotaan parhaaksi tukimuodoksi juuri tälle lapselle.

Huolen tason määrittämiseen Stakes on vuonna 2000 kehittänyt taulukon huolivyöhykkeistä. Huolivyöhykkeet toimivat työntekijöiden apuvälineenä huolen noustessa lapsen tilanteesta. Huolivyöhykkeiden avulla tilannetta voidaan seurata ja huolen noustessa tarpeeksi suureksi voidaan tilanteeseen puuttua. Huolivyöhykkeet on tarkoitettu auttamaan työntekijöitä omien ajatustensa rauhoittamisessa tilanteen suhteen ja antaa vinkkiä siitä milloin tilanteeseen tulisi puuttua, kun omat voimavarat perheen tilanteen helpottamiseksi eivät enää riitä. Huolivyöhykkeiden tarkoituksena on myös jäsentää työntekijöiden sekä päivähoiton ja perheen välistä yhteistyötä. (<http://groups.stakes.fi> >10.9.2006; Eriksson & Arnkil 2005, 25-27.)

Avohuollollisena tukitoimena järjestetyssä päivähoidossa on tärkeää ottaa huomioon lastensuojelulliset näkökohdat. Avohuollollisena tukitoimena järjestetty päivähoito on erityispäivähoitoon kuuluva toimenpide. Kokonaisuudessaan erityispäivähoito käsittää päivähoidon, joka on suunnattu erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitseville lapsille. Avohuollollisena tukitoimena erityispäivähoito keskittyy takaamaan lapselle erityistä kasvatusta, hänen tarvitsemallaan tavalla. Kyseessä ei ole samanlainen erityispäivähoito kuin lääketieteellisesti erityislapsiksi määritellyt lapset tarvitsevat, vaan kyseessä on erityisenä kasvatuksellisena tukitoimena tarvittava päivähoito. Varsinaisesti erityispäivähoidon roolia kunnallisessa päivähoidossa ei ole määritelty, ja sen takia sen rooli usein nähdäänkin vain lääketieteellisen kuntoutuksen antajana. (Ks. Heinämäki 2004, 15,137; Taskinen 2005, 12-13; Viittala 2006, 12-14.)

Lapsen avohuollollisena tukitoimena järjestetyllä päivähoidolla on keskeisenä tarkoituksena taata lapselle turvallinen, säännöllinen päivärhythmi, sekä virikkeellistä ja ikätasoaan vastaavaa toimintaa. Päivähoito toimii näin ollen tavallaan kuntoutussijoituksena, jolloin kuntoutusta järjestävällä taholla on mahdollisuus taata lapselle nämä kehitykselliset tekijät. Tällaisessa tilanteessa suurimpana kuntouttajana toimii päiväkodin tavallinen lapsiryhmä. (Ks. Heinämäki 2004, 149.)

Tukimuotoa varten on vuonna 2005 kehitetty yhteistyösuunnitelmalomake (liite 1), jonka tarkoituksena on helpottaa yhteistyön tekemistä eri asiantuntijoiden kesken. Lomake on kehitetty Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Verkostoituvan erityispäivähoito – hankkeen myötä. Lomakkeeseen on tarkoitus kirjoittaa tukimuodon tavoitteet ja erilaiset sopimukset liittyen eri osapuoliin. Tällä tavalla kaikille prosessiin osallistuville asiantuntijoille tulee selville mitä heiltä odotetaan tämän prosessin edetessä. (<http://www.koske.jyu.fi> >24.4.2005; Kääriäinen, Leinonen & Metsäkallio 2006, 38-39.)

3 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ TUKITOIMEN TOTEUTTAMISESSA

3.1 Moniammatillisen yhteistyön lähtökohdat

Moniammatillinen yhteistyö on yksi päiväkotia kuvaavia termejä. Päiväkodissa monet eri ammattiryhmät toimivat yhdessä perheiden ja lasten parhaaksi. (Huhtanen 2004, 97.) Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2003) verkostoyhteistyötä pidetään yhtenä varhaiskasvatuksen toteuttamisen näkökulmana. Verkostoyhteistyötä tehdään koko laajan lapsen hyvinvointia edistävän verkoston kanssa. Tähän verkostoon kuuluvat muun muassa opetus-, sosiaali- ja liikuntatoimi. Verkostot toimivat tahoillaan lapsen parhaaksi, mutta yhdessä toiminta on vielä monipuolisempaa. Verkostoyhteistyön yhtenä keskeisenä tavoitteena on mahdollisimman varhainen puuttuminen, mikäli huoli lapsen tilanteesta on noussut esille. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003, 37.)

Päivähoidon järjestäminen lapsen avoimuollollisena tukitoimena on moniammatillista yhteistyötä hyväksi käytävä prosessi. Moniammatillisuudella voidaan tarkoittaa muun muassa ihmistä, joka toimii monissa eri ammattiryhmissä. Tämä ei kuitenkaan ole yleisin määritelmä vaan yleisenä määritelmänä moniammatillisuudelle on yhteistyö eri ammattiryhmiin kuuluvien ihmisten välillä. Päiväkotityö on perusolemukseltaan hyvinkin yhteisöllistä työtä. Yhteisöllistä työtä tehdään päiväkodin seinien sisällä eri ammattiryhmien asiantuntijuuden muodossa perustehtävän toteuttamiseksi niin sanottuna sisäi-

senä moniammatillisena yhteistyönä. Ulkoisena moniammatillisena yhteistyönä voidaan puolestaan pitää yhteistyötä lapseen liittyvien erilaisten asiantuntijatahojen välillä. Ulkoinen moniammatillinen yhteistyö on samojen perheiden ja lasten kanssa työskentelevien eri ammattilaisten välistä yhteistyötä. Ulkoinen moniammatillisuus on verkostoituvaa työtä, jossa verkostojen yhteen toimivuus on lapsen edun kannalta oleellista. Päiväkotiin liitettäessä moniammatillisuus ymmärretään päiväkodin ja sen yhteistyökumppaneiden yhteisenä tehtävänä ja osaamisena. (Ks. Huhtanen 2004, 85; Karila & Nummenmaa 2001, 41-42, 75, 146; Puhakka & Selkee 2003, 134.) Yhteistyö perheiden ja sosiaalihuollon välillä on lapsen avoimuuslollisin toimenpitein järjestetyn päivähoiton onnistumista ajatellen erittäin oleellista.

Moniammatillisuus perustuu yhteistyöhön, mutta pelkkä hyvä yhteistyö ei takaa hyvää ja moniammatillista osaamista. Moniammatillisen yhteistyön pohjana on yhteinen ja jaettu tulkinta tehtävän toiminnan tavoitteista, eli siitä perustehtävästä, jonka toteuttamiseen moniammatillinen yhteistyö pyrkii. Perustehtävän onnistunut toteuttaminen vaatii yhteistä suunnittelua ja toimintaa, mutta myös toiminnan toteutumisen arviointia jälkeensä. Yhteisen suunnittelun myötä yhteistyön eri tahot saavat yhteisen ymmärryksen tilanteesta ja toiminta saa sen tarvitsemää jatkuvuutta. Moniammatillisena yhteistyötä toteutettu lapsen päivähoito avoimuuslollisena tukitoimena on myös yksi merkki kehittyneestä lastensuojelusta. Eri asiantuntijatahojen yhteistyö lapsen parhaaksi kertoo kunnan monipuolisesta ja siten kehittyneestä lastensuojelusta. (Ks. Karila & Nummenmaa 2001, 147; Taskinen 2005, 11.)

Moniammatillisen työskentelyn tarkoituksena on saavuttaa jotakin, mihin yksi ihminen ei pelkästään pysty. Moniammatillisuuden kautta ratkaistavaan tehtävään tulee erilaisia näkemyksiä joiden avulla yhteiset ponnistukset lisäävät ongelmanratkaisun edellyttämää suoritusta. Moniammatillisessa toimintakulttuurissa ajatellaan, että työntekijät voivat samalla kasvattaa omaa osaamistaan ja asiantuntijuuttaan. (Huhtanen 2004, 85; Puhakka & Selkee 2003, 134-135.) Lapsen avoimuuslollisena tukitoimena järjestetty päivähoito on oiva mahdollisuus tässä prosessissa mukana oleville henkilöille kasvattaa omaa osaamistaan ja tietouttaan toisten asiantuntijoiden työn kuvasta. Näkemällä prosessin etenemisen myös toisten asiantuntijoiden näkökulmasta vaikuttaa yhteistyön onnistumiseen

ja sillä tavalla tässä tilanteessa lapsen edun toteutumiseen. (Ks. Puhakka & Selkee 2003, 135.)

Lähtökohtana moniammatilliselle yhteistyölle on oppimiskumppanuus. Moniammatillisessa prosessissa jokainen siihen osallistuva henkilö voi kehittää omaa osaamistaan ja asiantuntijuuttaan toteuttaakseen perustehtävän vaatimaa työskentelyä. Oman asiantuntijuuden kehittäminen vaatii työntekijöiltä rajojen ylittämistä, neuvottelua ja uudenlaisia visioita tulevasta. Ulkoisen moniammatillisuuden lähtökohta onkin hyvin erilainen kuin sisäisen moniammatillisuuden lähtökohta. Ulkoisessa moniammatillisuudessa ylitetään rajoja niin ammatin kuin hallinnonkin välillä. Ulkoinen moniammatillisuus ei kehity nopeasti, vaan se vie aikansa. Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen vaatii jatkuvaa koulutusta ja työnohjausta. Moniammatillinen yhteistyö tarvitsee jatkuvaa ryhmädynamiikan ja yhteistyön tekemisen kehittämistä kohti parempaa ja asiakaslähtoisempää työskentelyä. (Payne 2000, 4; Puhakka & Selkee 2003, 134-136.)

Moniammatillisen yhteistyön edellytyksenä on ylittää olemassa olevat rajat eri ammattikuntien välillä. Rajat ovat näkymättömiä eri ammattikuntien ja asiantuntijuuksien välillä, mutta ilman näitten rajojen ylittämistä toimiva moniammatillinen yhteistyö ei ole mahdollista. Rajojen ylittäminen käytännössä merkitsee sitä, että kukaan asiantuntija ei koe omaavansa ainoaa oikeaa tietoa ja osaamista. Ongelman ratkaisemiseksi tarvitaan eri asiantuntijoiden välistä dialogia. Dialogin myötä eri asiantuntijuuksien tieto tulee kaikkien yhteiseksi tiedoksi ja edesauttaa omalta osaltaan moniammatillisen yhteistyön onnistumista. Dialogin avulla moniammatillisessa yhteistyössä voidaan siirtyä asiantuntijakeskeisyydestä asiantuntijoiden vuoropuheluun ja yhteistyöhön. (Ks. Huhtanen 2004, 86.)

Moniammatillisen yhteistyön toimivuuden kannalta keskeistä on se, miten yhteneväisiä ovat yhteistyöhön osallistuvien tahojen käsitykset yhteistyön tavoitteista. Yhteistyön tavoitteiden määrittelemine ei välttämättä kuitenkaan ole yksinkertaista, vaan sen määrittelemine riippuu pitkälti siitä, miten työntekijät tulkitsevat ja konkretisoivat koko yhteistyössä toimimisen. Työntekijöiden tavoiteasetteluun vaikuttaa jokaisen työntekijän henkilökohtainen suhtautumine esillä olevaan asiaan ja tehtävään sekä hänen kykynsä ja halunsa nähdä toiminnan kokonaisuus. Yhteisten tavoitteiden asettamine on

myös haasteellista, sillä usein eri ammattiryhmiin kuuluvilla työntekijöillä on erilaiset tavoitteet, jotka määrittävät heidän ammattiryhmiensä kulttuurien ja eri ammattiorganisaatioiden asettamien vaatimusten mukaan. Onnistunut moniammatillinen yhteistyö vaatii työntekijöiltä jonkinlaista yhteisymmärrystä eri ammattiryhmien kulttuurisista arvoista ja perusoletuksista. (Metteri 1996, 118-119.)

Paynen (2000) mukaan tärkeää työskentelyn onnistumisen kannalta on, että kaikki tiimin jäsenet osaavat myös määritellä mitä moniammatillinen tiimityöskentely tarkoittaa. Tämä ei kuitenkaan pelkästään riitä vaan tarvitaan myös tietoa tiimin muiden jäsenten työnkuvasta, jotta voidaan ymmärtää paremmin moniammatillisen työskentelyn kehittymistä ja toimintaa. Kokonaisuudessaan moniammatilliselle työskentelylle voidaan antaa kuusi määritelmää: 1) tuoda yhteen erilaisia taitoja ja osaamista, 2) jakaa tätä osaamista kaikkien tiimin jäsenten kesken, 3) saavuttaa jatkuvuutta työskentelyn kautta, 4) saavuttaa vastuun jakaminen kaikkien tiimin jäsenten kesken, 5) suunnitella ja koordinoita erilaista osaamista yhteiseksi hyväksi ja 6) viedä tätä koordinoitua osaamista eteenpäin sitä tarvitseville. (Payne 2000, 5, 25, 41.) Nämä kaikki määritelmät pätevät myös lapsen päivähoiton toteuttamisessa moniammatillisena yhteistyönä.

Moniammatillinen yhteistyö törmää helposti kolmeen sitä rajoittavaan paradoksiin. Työskennellessään tiimissä, sen jäsenet voivat tulla erittäin sisäänpäin kääntyneeksi, ja kiinnittää huomiotaan vain tiimin toimintaan sekä omaan rooliinsa tässä tiimissä. Yhtä tärkeää tiimin toimivuuden kannalta olisi myös osata suunnata katse tiimin ulkopuolelle ja huomata mitä siellä tapahtuu. Sisäänpäin kääntyneisyyttä voidaan pitää tiimin ensimmäisenä paradoksina. Toinen tiimityöskentelyn paradoksi on pitää tiimiä puskurina muita ylempiä tahoja vastaan. Tiimissä työskennellessä sen työntekijät ovat turvassa ulkoisilta paineilta, sillä he eivät tee tämän tiimin päätöksiä yksin. Kolmanneksi tiimityöskentelyssä katse suuntautuu usein tiimin muihin työntekijöihin, vaikka sen välillä pitäisi suuntautua omaan työskentelyyn tässä tiimissä. (Payne 2000, 1.)

Paradoksit voivat haitata tiimityöskentelyä ja sillä tavalla olla esteenä moniammatillisen työskentelyn onnistumiselle. Paradoksien lisäksi toisena mahdollisena esteenä moniammatillisen työskentelyn onnistumiselle on se, että tiimin eri työntekijät eivät tunne riittävän hyvin tiiminsä muiden jäsenten työnkuvaa tavoitteineen ja työtehtävineen.

Oman työnsä ja roolinsa hahmottamisen lisäksi tiimityöskentelyssä on tärkeää hahmottaa toisten työn merkitys ja tehtävä koko yhteisen toiminnan kokonaisuudessa. Yhteistyön onnistuminen vaatii sen eri työntekijöiltä yhdensuuntaisten tavoitteiden asettamisen lisäksi myös oman erillisyyden hallintaa. (Metteri 1996, 119.) Tiimityöskentelyyn jokainen sen jäsen tuo oman persoonansa ja osaamisensa, sekä omat verkostonsa, minkä avulla tiimityöskentely muuttuu yhä monipuolisemmaksi ja antoisammaksi. Vaikka tiimityöskentelyssä ollaan tiiviisti tiimissä ja sen toiminnassa sisällä, on jokaisen tiimin jäsenen siitä huolimatta tärkeää pitää kiinni omasta individualisuudestaan tiimin sisällä. Oman persoonansa huomioimisen lisäksi onnistuneessa tiimityössä tiimin sisällä vallitsee luottamus toisiin ja tiimin toimivuuteen, tunne siitä, että ainakin joissain kohdissa työskentelyä tiimin jäsenet voivat toimia omien päätöstensä mukaisesti sekä turvallisuus tiimissä toimimisesta, niin henkisellä kuin fyysisellä tasolla. (Payne 2000, 113-116.)

Yhtenä moniammatillisen yhteistyön esteenä päivähoidon järjestämisessä avoimuuttolli-sena tukitoimena voidaan pitää salassapitovelvollisuutta. Asioiden salassapito suojaa perheen yksityisyyttä ja oikeusturvaa, mutta osaltaan voi estää asiantuntijoiden työskentelyä perheen parhaaksi. Asioiden salassapitoa säätelee vanhempien suostumus. Asioita kerrotaan eri asiantuntijoiden välillä, mikäli perhe antaa siihen suostumuksensa. Moniammatillisessa yhteistyössä jokaisen tiimin jäsenen olisi syytä pyytää vanhemmilta oma lupa asioiden kertomiseen, sillä yhden asiantuntijan saama lupa ei koske muita asiantuntijoita. Salassapito-ongelmien helpottamiseksi moniammatillisen tiimin tulisi tehdä yhteiset pelisäännöt salassapitokysymyksiä kohtaan. Myös perheen läsnäolo yhteisissä palavereissa helpottaa salassapito-ongelmien välttämistä. (Huhtanen 2004, 92-93.)

Toisena moniammatillisen yhteistyön heikentäjänä on ajan puute. Perustyölle on aikaa, mutta esimerkiksi yhteiset palaverit saattavat aiheuttaa närkästystä niiden paljouden ja ajan viemisen takia. Kokoukset tahdotaan myös hoitaa mahdollisimman nopeasti ja tällöin esimerkiksi yhteisen työskentelyn arvioinnille jää vain vähän aikaa. Tämä heikentää yhteistyötä ja estää sen kehittymisen. Kaavoihin kangistunut yhteistyö ei puolestaan takaa parasta mahdollista lopputulosta. Ajan puutteen lisäksi yhteistyötä saattaa myös heikentää moniammatillisten yhteistyöryhmien liian suuri koko. Yhteistyön teho laskee,

mitä enemmän tiimissä on jäseniä. Tämä lisää myös ryhmän työnjaon vaikeutta. Erittäin oleellista tämä on tilanteessa, jossa eri asiantuntijat toimivat perheen hyväksi, perheen tilannetta auttaen. Suurissa asiantuntijaryhmissä perheen vanhemmat saattavat kokea olevansa enemmän tarjottavan tiedon vastaanottajia kuin tarvittavien tukimuotojen tasaveroisia suunnittelijoita. (Ks. Huhtanen 2004, 93-94.)

3.1.1 Päiväkodin johtajan rooli moniammatillisessa yhteistyössä

Jillian Rodd (1998) ja Veijo Nivala (1999) ovat tutkineet päiväkodin johtajuutta ja saaneet samankaltaisia tuloksia. Johtajuus-käsite tarkoittaa johtamisen kokonaisuutta pitäen sisällään kaiken päiväkodin johtamistoiminnan. Englannin kielessä johtajuutta vastaa leadership-käsite. Leadership-käsite on päivähoiton johtajuuden määritelmistä paikkaansa pitävä, vaikka onkin selvää, että käsitteen perinteiset määritelmät eivät täysin päde päivähoiton kohdalla. Päivähoiton johtajuutta määrittelevät omat aspektit, jotka eivät niin hyvin päde tavallisessa yritysmaailmassa ja sen johtajuuden määritelmässä. Leadership-käsitteen merkityksessä johtaja on henkilö, joka voi vaikuttaa toisten ihmisten käytökseen tehtävän tavoitteen tai päämäärän saavuttamiseksi. Käyttäytymiseen vaikuttaminen tapahtuu kannustamalla työntekijöitä kehittämään omaa ammatillisuuttaan yhä parempien tulosten saavuttamiseksi. (Nivala 1999, 23; Rodd 1998, 2.)

Päivähoiton johtajuus voidaan jakaa useaan eri osa-alueeseen. Johtajuuden osa-alueita ovat hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuuden johtaminen, palvelun johtaminen, työorganisaation johtaminen, osaamisen johtaminen sekä varhaiskasvatuksen asiantuntijuuden johtaminen. Johtajuuden eri osa-alueet painottuvat jokaisen päiväkodin johtajan työssä hieman eri tavalla, riippuen päiväkodin tarpeesta. Lastentarhanopettajaliiton tekemän kyselyn (2004) mukaan kaksi eniten päiväkodin johtajien päivittäistä työaikaa vievät osa-alueet ovat hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuuden johtaminen (31%) ja työorganisaation johtaminen (26%). Hoidon, kasvatuksen ja opetuksen osa-alueeseen kuuluu päiväkodin kasvatuskulttuurin luominen ja kehittäminen. Työyhteisön johtamisen osa-alueessa puolestaan tärkeintä on työyhteisön eri jäsenten johtaminen ja heidän ammattitaitonsa kehittäminen. Muut päivähoiton johtajuuden osa-alueet vievät lopun päiväkodin johtajan työajasta siten, että palvelun johtaminen vie 17%, osaamisen

johtaminen 11%, varhaiskasvatuksen ja päivähoidon asiantuntijana toimiminen 9% ja muu päiväkodin johtajan toiminta 6%. Eri osa-alueiden välissä painottelemisen on päiväkodin johtajan päivittäinen työnkuva. Hyvän ja toimivan päiväkodin edellytys on kaikkien johtajuuden osa-alueiden tasapainoinen hallitseminen. (Lastentarhanopettajaliiton julkaisuja 2004, 7.)

Päivähoidon järjestäminen avoimuutuksena tukitoimena perheelle kuuluu yhtenä osana päiväkodin johtajan tehtäviin. Tehtävä sijoittuu johtajan tehtävä-alueista palvelun johtamisen alle. Päivähoito avoimuutuksena tukitoimena on osa hyvän palvelukulttuurin edellytysten luomista lapsiperheiden toiveiden ja tarpeiden mukaan. Tukimuodon järjestäminen on vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä, joka on osa päiväkodin johtajan tähän tehtäväalueeseen kuuluvia tehtäviä. (Lastentarhanopettajaliiton julkaisuja 2004, 7.) Palvelun johtamisen käsite liittyy kuntaorganisaation palveluiden kehittämiseen. Palvelun johtamisen osa-alueen alle kuuluvat päivähoitoon kehittäminen perheiden tarpeita vastaavaksi. Päivähoito on palvelu kunnan asukkaille, niin lapsille kuin aikuisillekin. Päiväkodin johtajan yhtenä tehtävänä on tämän palvelun tarjoaminen. (Nivala 1999, 21-22.) Sekä palvelun johtamisen että pedagogisen johtamisen käsitteet sisältävät johtamistoimintaa, joka kytkeytyy substanssialueen kehittämiseen ja joihin käsitteellisesti sisältyvät käsitteet johtajuus, päivittäisjohtaminen ja hallintotyö. (Nivala 1999, 24.) Tärkeimpänä roolina tässä moniammatillisessa prosessissa johtajalla on järjestää kullekin lapselle sopivin ryhmäsijoitus.

Tehokkaan päiväkodin johtajuuden piirteisiin kuuluu myös luovan ympäristön luominen ja hyvän laadun ylläpito päivähoitossa palveluna perheille. Tehokkaan johtajuuden tavoitteen päiväkodin johtaja voi saavuttaa vaikuttamalla työorganisaationsa henkilökuntaan ja lasten vanhempiin luodakseen hyvän kasvatusilmapiirin lapsille. Kasvatusympäristön säilyttäminen edellyttää palvelun seuranta- ja laadun arviointia. Tehokkaaseen johtajuuteen kuuluu myös työntekijöiden kannustaminen omaan ammatilliseen kasvuun. Toisena kannustamisen kohteena on lasten vanhempien tukeminen omaan kasvatustieteelliseen kasvuun. Kotikasvatuksen tukeminen on myös osittain päiväkodin johtajan tehtävä. Tehokkaan johtajuuden merkki johtajan työssä on myös muutoksen johtaminen. Muutoksen johtamiseen kuuluu olennaisesti muutoksen tarpeen huomioiminen ja sitä kautta muutoksen toteuttaminen organisaation toiminnan kehittämistä varten. (Rodd

1998, 7.) Avohuollollisena tukitoimena järjestetyssä päivähoidossa johtajan tehtäviin kuuluu myös henkilökunnan sitouttaminen tällaiseen tukitoimen toteuttamiseen. Tämäkin tehtävä on osa hyvän palvelukulttuurin luomista.

3.1.2 Lastensuojelun työntekijän rooli moniammatillisessa yhteistyössä

Lastensuojelun työntekijän rooli moniammatillisessa yhteistyössä on valmistella kullekin perheelle yksilöllisesti oikeat tukimuodot. Suunnittelutyössä lastensuojelun työntekijän on otettava huomioon lapsen etu prosessissa. Lastensuojelun työntekijä on velvollinen selvittämään perheen kokonaistilanne ja etsimään perheelle sopivimmat tukimuodot. Lapsen tilannetta kohennettaessa on otettava huomioon koko perhe. (Lastensuojelulaki 5.8.1983/683.)

Hurtig (2003) on väitöskirjassaan selvittänyt lastensuojelun auttamisen muotoja lapsen näkökulman huomioon ottaen. Hän on tutkimuksessaan kehitellyt ns. tiikhuvan auttamisen mallin. Tässä mallissa kuvataan lastensuojelukäytännöille ominaista logiikkaa. Mallin mukaan tämä logiikka rakentuu seuraavien oletusten varaan. Lasten ongelmat ja avuntarpeet ovat yhteydessä perheeseen ja vanhempiin, lasten auttaminen on tarkoituksenmukaisinta toteuttaa vanhempia auttamalla sekä vanhempien hyötyessä lapsikin hyötyy. (Hurtig 2003, 37.)

Hurtigin (2003) väitöskirjan pohjalta tehdyssä mallissa kuvataan niitä ajatusrakenteita, joita lastensuojelun työntekijöillä on lasta autettaessa. Perheelle tarjottavat tukitoimet korostavat lapsi-vanhempisuhdetta tarvittavan avun takaajana. Lastensuojelun työntekijät ajattelevat mallin mukaan yleisesti niin, että kun vanhemmatkin saavat apua tilanteeseensa, koko perheen tilanne paranee. Näin ollen lapselle tullut apu on välillisesti perheen vanhempien kautta lähtevää. (Hurtig 2003, 40.) Lastensuojelun työntekijän tehtävänä on auttaa perhettä kokonaisvaltaisesti ja taata perheen lapsellekin tarvittava apu.

Lastensuojelun työntekijä laatii lapselle ja hänen perheelleen huoltosuunnitelman, johon kirjataan kaikki työskentelyn tavoitteet ja näiden tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet. Tehtyä huoltosuunnitelmaa tulee tarkastaa tarpeen mukaan. Ihanteellista

olisi laatia huoltosuunnitelma yhdessä perheen ja lapsen muiden huoltajien, kuten iso-vanhempien kanssa. Lastensuojelun tarpeen pohjalta lastensuojelun työntekijä harkitsee tarpeelliset toimenpiteet. Toimenpiteisiin on ryhdyttävä, mikäli lapsen kasvuolot vaarantavat lapsen tervettä kehitystä, tai jos lapsi itse omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Ensisijaisina toimenpiteinä lastensuojelussa ovat erilaiset avohuollon tukitoimet, joilla pyritään mahdollistamaan lapsen kasvu ja kehitys omassa kodissaan. Näiden avohuollon tukitoimien toteutumiseen tarvitaan paitsi yhteistyötä lapsen vanhempien kanssa myös yhteistyötä eri asiantuntijatahojen kanssa. (Ks. Lehto yms. 2003, 139.) Lastensuojelun osallistuminen moniammatilliseen yhteistyöhön mahdollistaa siirtymisen viimesijaisesta apukeinosta laaja-alaisempaan lastensuojelutyöhön yhdessä muiden asiantuntijoiden kanssa. (Metteri 1996, 74.)

3.1.3 Päiväkodin henkilökunnan rooli moniammatillisessa yhteistyössä

Alanko (2003) on pro gradu - tutkimuksessaan selvittänyt lastentarhanopettajien roolia lastensuojelussa. Keskeisimmäksi roolikseen moniammatillisessa yhteistyössä lasten avohuollollisena tukitoimena järjestetyssä päivähoidossa lastentarhanopettajat kertovat olevan lapsen päiväkotiarjen kertomisesta muille yhteistyöhön osallistuville tahoille. Tiedon jakamiseen kuului myös lapsen päivähoidon sujumisen arviointi. Lapsen käyttäytymisen, oireilun, ystävyysuhteiden, vahvuuksien ja taantumusten kuvaileminen muille yhteistyötahoille on lastentarhanopettajien tärkeimpiä tehtäviä. Lastentarhanopettajat ovat myös lähimmässä kontaktissa lapsen vanhempien kanssa ja ovat siksi perheen tilanteen tärkeimpiä tarkkailijoita ja tilanteeseen ensimmäisiä puuttujia, mikäli huoli lapsen ja perheen tilanteesta nousee lapsen ollessa jo päivähoidossa. Lastentarhanopettajien rooli on myös kuvata perheen vanhempien käyttäytymistä ja perheen tilanteen edistymistä prosessin aikana. (Alanko 2003, 68.)

Yhteisissä yhteistyöpalavereissa lastentarhanopettajat kokevat roolikseen toimia palavereiden pedagogisina asiantuntijoina ja lapsen edun ajajina. Heidän asiantuntijuutensa keskittyy lapsen kehittymiseen ja käyttäytymiseen. Lastentarhanopettajien rooli keskittyy perheen tilanteen tarkkailemiseen ja tilanteeseen puuttumiseen mikäli huoli lapsen hyvinvoinnista tulee kyseeseen. Tilanteeseen puuttumisen raja kuitenkin koetaan lasten-

tarhanopettajien mielestä haastavana. Sopivan hetken määrittäminen huolen puheeksi ottamiseksi vanhempien kanssa koetaan lastentarhanopettajien mielestä vaikeaksi asiaksi. (Alanko 2003, 68-69.) Lastentarhanopettajien vastuulla on yksilöllisen varhaiskasvatuksen toteuttaminen kullekin lapselle lapsen tarpeet huomioon ottaen. Yhteiseen yhteistyösuunnitelmaan kirjatut suunnitelmat on pantava käytäntöön lastentarhanopettajien toimesta. (Viittala 2006, 109.)

Kokonaisuudessaan lastentarhanopettajien rooli tässä moniammatillisessa yhteistyössä on toimia perheen asialla. Alangon (2003) tutkimuksessa selvisi, että lastentarhanopettajat kokevat olevansa enemmän perheen asialla kuin muut prosessissa mukana olevat viranomaiset. He toimivat tavallaan perheen ja viranomaistahojen välissä tietojen välittäjänä. Varsinaisen prosessin ja tukitoimen toteuttaminen ei kuitenkaan koeta olevan lastentarhanopettajien tehtävä, vaan sosiaalityöntekijällä nähtiin olevan siihen kattavampi koulutus ja sen mukanaan tuoma asiantuntemus. (Alanko 2003, 69-70.)

3.2 Lapsen etu avohuollollisena tukitoimena toteutetussa päivähoidossa

Lastensuojelu perustuu lapsen edun huomioon ottamiseen kaikissa lastensuojelun toimenpiteissä, niin myös päivähoidon järjestämisessä avohuollon tukitoimena. Suomi on sitoutunut noudattamaan YK:n lapsen oikeuksien sopimusta, jossa lapsen edun kuulemista ja lapsen omien mielipiteiden ilmaisemista on korostettu. (Taskinen 2005, 8.) Lapsen edun toteutuksesta vastaa Suomessa pääosin julkinen valta, käytännössä lähinnä kunnat. Lastensuojelun eri instituutiot ovat tätä julkista valtaa käyttäviä toimielimiä, joiden toiminta kohdistuu toisaalta yhteiskunnan kaikkiin lapsiin ja toisaalta siihen yksittäiseen lapseen, jonka edusta vastaavat ensisijaiset tahot, kuten perhe, eivät pysty itsenäisesti huolehtimaan. Lapsen etu on yhteiskunnan eri ammatillisten instituutioiden ja lapsen huoltajien toimintaa ohjaava periaate. Lapsen edulla viitataan toisaalta toiminnan tavoitteeseen ja työn kohteeseen sekä toisaalta toiminnan tapoihin ja menetelmiin. Lapsen etu myös määrittelee sitä kuka tai mikä on lastensuojelun toiminnan subjekti. (Antikainen 1997, 74.)

Lapsen etua voidaan määritellä tarpeiden ja hyvinvoinnin käsitteiden kautta. Lapsen edussa on kysymys hyvästä elämästä ja hyvinvoimisen asiantilasta. Lapsen etu toteutuu kun lapsen kaikki perustarpeet, niin ruumiilliset, henkiset kuin toiminnallisetkin tarpeet, tulevat tyydyttyiksi. Hyvinvointia lapsen elämään luovat ensisijaisesti lapsi itse, hänen vanhempansa ja yhteiskunta, jossa he elävät. Lapsen edun käsite sisältääkin hyvin paljon hyvinvointivaltioideologiaan perustuvia periaatteita. Lapsen etua voidaan pitää hyvinvointiyhteiskunnan filosofisena, eettisenä ja myös poliittisena kannanottona ihmisyydestä ja ihmisarvosta. Lapsen etua yhteiskunnassa määrittelevät käsitykset lapsen oikeuksista ja yhteiskunnallisen aseman tunnustamisesta. (Ks. Antikainen 1997, 73.)

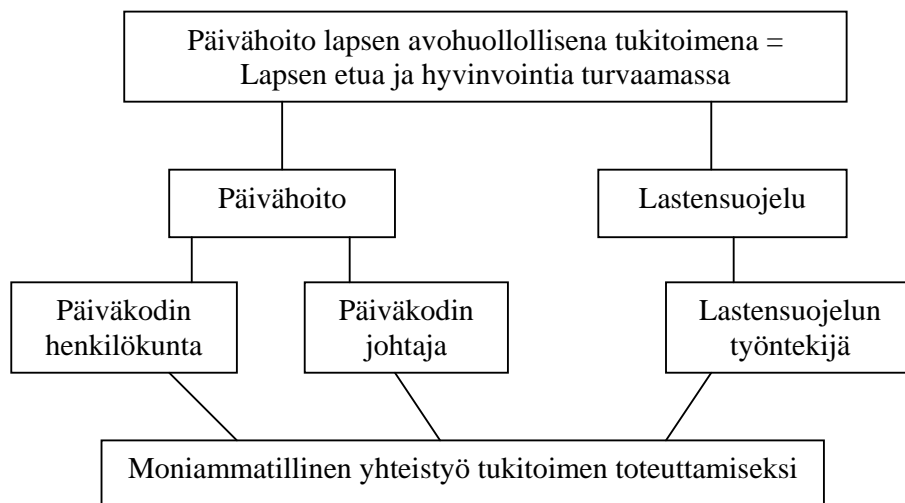
Lapsen edun arvioiminen on lastensuojelussa keskeistä. Lastensuojelulaissa ei ole itsestä määritelmää lapsen edusta, vaan se tulee aina arvioida yksilöllisesti ja tapauskohtaisesti. On selvitettävä mikä on juuri tälle lapselle parasta hänen tulevaisuuttaan ajatellen. Lapsen etua peilataan aina lapsen ikään ja kehitystasoon, sekä lapsen koko elämäntilanteeseen. Nuoren etu on erilainen kuin pienen lapsen etu. Yhtäläisyytenä eri-ikäisten lasten eduissa on kuitenkin läheisten ihmissuhteiden tarve. Läheiset ihmissuhteet voivat kattaa ihmisiä perheenjäsenistä kavereihin. Läheisten ihmissuhteiden arvioinnissa ratkaisevaa onkin ihmissuhteiden sisällöllinen merkitys lapsen näkökulmasta tarkasteltuna. (Ks. Antikainen 1997, 73; Lehto yms. 2003, 139; Mikkola & Helminen 1994, 20-21.)

Sosiaalityölle on laissa (Lastensuojelulaki 5.8.1983/683) määritelty suuri ammatillinen vastuu lapsen edusta ja sen toteutumisesta. Lastensuojelun avainhenkilöinä toimivat lasten asioihin sekä lapsiin liittyviin lakeihin perehtyneet avohuollon sosiaalityöntekijät, kasvatustieteiden henkilökunta sekä lastensuojelulaitosten henkilökunta. Näiden työntekijöiden tehtävänä on ongelmien selvittäminen, tavoitteiden ja strategian valinta ongelmien selvittämiseksi, ohjaus ja neuvonta sekä tehtyjen päätösten toimeenpano. Sosiaalityöntekijällä on lakiin (Lastensuojelulaki 5.8.1983/683) perustuva toimivalta auttaa lastensuojelun tarpeeseen joutunutta lasta. Hän toimii lapsen edun ajajana niin sanottuna lapsiasiamiehenä. Lapsen etu toimii sosiaalityössä läpikantavana periaatteena siitä, miten toimintaa tulee toteuttaa ja minkälaisilla menetelmillä. (Antikainen 1997, 75; Mikkola & Helminen 1994, 31.) Lapsen edun huomioiminen kaikkien asiantuntijoiden puolelta on lapsen päivähoiton tukitoimissa keskeistä. Lastensuojelun työntekijää laki on sitä osittain velvoittamassa ja päiväkodin puolella lapsen etu tulee huomioiduksi

jollakin tapaa itsestään selvänä asiana. Päivähoito itsessään on lapsen edun huomioon ottava instituutio. Tärkeää tukitoimen onnistumisen kannalta olisi lapsen edun määrittäminen ja ymmärtäminen samalla tavalla.

4 YHTEENVETO TUTKIMUKSEN KESKEISISTÄ KÄSITTEISTÄ

Seuraavasta kuviosta selviää tälle tutkimukselle kirjallisuuskatsauksesta nousseet keskeiset käsitteet. Päivähoito ja lastensuojelu yhdistyvät lapsen avoimuollollisena tukitoimena toteutetussa päivähoidossa (luku 2). Kummatkin tukimuodon osapuolet ovat yhdessä lapsen edun ja hyvinvoinnin asiantuntijoita ja lapsen asialla. Moniammatilliseen yhteistyöhön kuuluvat keskeisimmin päiväkodin henkilökunta, lastensuojelun työntekijä ja päiväkodin johtaja (luku 3).

KUVIO1 Kirjallisuuskatsauksesta nousseet keskeiset käsitteet

5 TUTKIMUKSEN TEHTÄVÄ JA ONGELMAT

Tutkimuksen tehtävänä on päivähoidon ja lastensuojelun yhtymäkohdan, lapsen avo-
huollollisena tukitoimena järjestetyn päivähoidon prosessin selvittäminen ja kuvaami-
nen, niin sosiaalityöntekijän, päiväkodin johtajan kuin päiväkodin henkilökunnankin
näkökulmasta. Prosessi muodostuu moniammatillisesta yhteistyöstä eri tahojen kanssa
ja tämän moniammatillisen yhteistyön toteutumista tutkimukseni kuvaa. Prosessin ete-
nemisen kuvaamiseksi tutkimusongelmani muodostuivat kahdeksi pääongelmaksi ja
näiden alle muodostuneiksi alaongelmiksi.

Ensimmäiseksi pääongelmaksi muodostui:

1. Minkälainen prosessi on lapsen päivähoidon järjestäminen avo- huollollisena tu- kitoimena?

Tämä pääongelma on jaettu neljään alaongelmaan:

- Miten prosessi etenee vaihe vaiheelta?
- Minkälaista moniammatillista yhteistyötä tehdään eri asiantuntijoiden välillä tukitoi-
men toteuttamiseksi?
- Minkälainen on perheen rooli yhteistyöprosessissa?
- Miten toteutuu lapsen etu yhteistyöprosessissa?

Toiseksi pääongelmaksi muodostui:

2. Mitkä tekijät ovat yhteydessä moniammatilliseen yhteistyöhön avoimuudessa tukitoimessa?

Tämän pääongelman olen jakanut kolmeen alaongelmaan:

- Mistä elementeistä muodostuu onnistunut moniammatillinen yhteistyö?
- Mitkä ovat moniammatillisen yhteistyön ongelmakohdat?
- Miten moniammatillista yhteistyötä voidaan kehittää?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimusote

Tutkimukseni on laadullinen tapaustutkimus, jonka lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Se pyrkii selittämään ilmiötä ja tuomaan esiin sen merkityksen. Laadullisessa tutkimuksessa kohdetta lähestytään mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, eikä tutkimuksen tuloksia voida mielivaltaisesti jakaa osiin. Tarkoituksena on paljastaa tosiasioita olemassa olevien väittämien todentamisen sijaan. (Ks. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 152-153.) Valitsin tutkimusotteeksi laadullisen tutkimuksen, koska mielestäni lapsen avoimuus tukitoimena järjestetyn päivähoiton prosessin kuvaaminen on mielekkäämpää laadullisin kuin määrällisin menetelmin. (Ks. Johnson & Christensen 2004, 31, 395; Metsämuuronen 2005, 203.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston laatu on sen määrää tärkeämmässä asemassa. Tutkimukseni tutkimusote on induktiivinen, eli etenen tutkimukseni tuloksissa yksityisestä yleiseen vaihtoehtoon. (Ks. Hirsjärvi & Hurme 2000, 25.) Induktiivisuus antaa mahdollisuuden esittää saamistani tuloksista joitakin mahdollisia yleisiä suuntaviivoja tutkimuskohteena olevalle ilmiölle. Suuren yleistyksen ja teorian luominen ei kuitenkaan ole ollut tarkoitukseni vaan lähinnä olen kuvannut tätä tutkimuskohteenani olevaa ilmiötä mahdollisimman monipuolisesti. (Ks. Johnson & Christensen 2004, 360.)

Tapaustutkimus on yleisimpiä laadullisen tutkimuksen tutkimusotteita. Tapaustutkimuksessa kohteena on jokin tietty tapaus siinä kontekstissa missä se tapahtuu. (Ks. Denzin & Lincoln 2000, 435; Johnson & Christensen 2004, 46, 376; Metsämuuronen 2005, 205-207.) Tutkimukseni on tapaustutkimus, jonka tapauksena on selvittää lapsen avoimuus tukitoimena järjestetyn päivähoiton prosessin eteneminen moniammatillisena yhteistyönä yhden päiväkodin toteuttamana. Tutkimusjoukkonani oli tämä yksi tapaus, missä lapsen päivähoito on lastensuojelun avoimuus tukitoimi. Tapaustutkimuksen onnistumisen kannalta oli tärkeää valita tutkimuskohteeksi päiväkotia, jonka eri asiantuntijoilla on kokemusta lapsen avoimuus tukitoimenpiteistä ja sen toteuttamisesta. Tämä ajatus määritteli tutkimusjoukkoni valintaa tehden siitä harkinnanvaraisen tutkimusjoukon valinnan. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2004, 88.)

Tapaustutkimus on samanaikaisesti tiedon keräämistä tutkimuskohteesta sekä tämän tiedon keräämisestä syntyneitä tutkimustuloksia. Tapaustutkimuksessa nimenomaan jokin tietty ilmiö on tutkimuksen kohteena siinä kontekstissa, missä tämä ilmiö ilmenee. Tapaustutkimuksia voidaan jaotella kolmeen eri ryhmään. Kuvaileva tapaustutkimus (*intrinsic case study*) on kyseessä silloin kun tutkija todella haluaa ymmärtää tutkimuskohteena olevaa tapausta. Tutkimuskohteena olevalla tapauksella itsellään on itseisarvona tapauksen kiinnostavuus. Tässä tapaustutkimuksessa ei ole tavoitteena muodostaa yleistä teoriaa, vaan selvittää yhden tapauksen kokonaisuus ja kuvailla sitä. Välineellinen tapaustutkimus (*instrumental case study*) on kyseessä silloin kun tutkijalla on tavoitteena luoda tutkimuksellaan yleistyksiä tutkittavaan tapaukseen liittyvistä asioista. Tässä tapaustutkimuksen muodossa itse tapaus on toissijainen asia, jonka avulla saadaan tietoa jostain muusta asiasta. Tapauksen määrittäminen on tehty silmällä pitäen sen avulla saatavaa tietoa. Itse tapaus ei ole kiinnostuksen kohteena, vaan toimii keinona saada tietoa jostain muusta asiasta. Kollektiivinen tapaustutkimus (*collective case study*) puolestaan on kyseessä silloin kun tutkija tahtoo tietoa monesta eri tapauksesta samanaikaisesti luodakseen yhtenäisen teorian näitten tapausten pohjalta. Tämä tapaustutkimuksen muoto on välineellisen tapaustutkimuksen laajentaminen useaan eri tapaukseen samanaikaisesti. Tässä tapaustutkimuksen muodossa tapaukset on valittu silmällä pitäen niiden kautta saatavaa mahdollista laajempaa teoriaa tutkittavasta asiasta. (Denzin & Lincoln 2000, 437; Johnson & Christensen 2004, 377-379.) Oma tapaustutkimukseni sijoittuu kuvaileviin tapaustutkimuksiin. Tarkoitukseni oli selvittää lapsen avoimuus-

sen tukitoimen prosessi moniammatillisena yhteistyönä. Tutkimukseni tarkoitus ei ole esittää yleispätevää teoriaa tästä prosessista vaan kuvailla tämän prosessin etenemistä moniammatillisen yhteistyön kokonaisuutena yhden päiväkodin ja alueen lastensuojelun työntekijän toteuttamana.

Tapaustutkimuksessani olen käyttänyt fenomenologista lähestymistapaa. Fenomenologinen lähestymistapa on luonteeltaan induktiivinen ja kuvaileva. Tarkoitukseni on kuvata ilmiötä mahdollisimman tarkasti ja aidosti. Päämääränäni on ollut kuvata lapsen päivähoidon järjestämisen prosessia mahdollisimman laajasti sisältäen kaikki ne kokemukset, joita tällä prosessilla on eri tahoille ollut. Fenomenologiselle tutkimukselle on myös ominaista, että tutkimusjoukko jää suhteellisen pieneksi, mutta tutkimusjoukkoon kuuluvat ovat sellaisia, joilla on kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. (<http://www.uta.fi> >7.7.2006; Jonhson & Christensen 2004, 365; Metsämuuronen 2005, 210.) Tässäkin tutkimuksessa tutkimusjoukko jäi suhteellisen pieneksi, mutta kaikilla tutkimukseen osallistuneilla oli useita kokemuksia lapsen päivähoidon järjestämisestä avoimuutena tukitoimena.

6.2 Tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimukseni kohderyhmäksi muodostui yksi päiväkotiyhteisö Jyväskylän alueelta. Tutkimukseen osallistuivat päiväkodin puolelta tutkimuspäiväkodin johtaja sekä tämän päiväkodin henkilökunta. Päiväkodissa oli kaikkiaan 27 työntekijää, joista 9 oli lastentarhanopettajaa, 15 lastenhoitajaa, 2 perhepäivähoitajaa sekä 1 päiväkotiapulainen. Päiväkodissa toimi viisi päiväkodin lapsiryhmää 1-6 – vuotiaille lapsille ja yksi ryhmä vuorohoidolle sekä yksi ryhmä ryhmäperhepäivähoidon lapsille. Viidessä ryhmässä lapsia päiväkodissa oli kokonaisuudessaan noin sata. Päiväkodin johtajalla on useiden vuosien työkokemus päiväkodin johtajana toimimisesta ja hänellä oli myös kokemusta lastensuojelulapsista päiväkodissa. Hän oli kylläkin äskettäin muuttanut päiväkotia, joten kovinkaan paljon hänellä ei ollut kokemusta tällä kyseisellä asuinalueella toimimisesta. Päiväkodin johtajan ja henkilökunnan lisäksi tutkimukseen osallistui tämän kyseisen alueen lastensuojelun työntekijä. Lastensuojelun työntekijällä ei ollut kovin monen

vuoden työkokemusta, mutta hänellä oli kokemusta tällaisen yhteistyön tekemisestä, sekä työharjoitteluiden myötä tullutta kokemusta päiväkodin toiminnasta.

Tutkimukseen osallistuneet päiväkodin työntekijät olivat kaikki naisia ja kahta lukuun ottamatta koulutukseltaan lastentarhanopettajia. Näistä kahdesta toinen oli pohjakoulutukseltaan päivähoitaja ja toinen lähihoitaja. Lastentarhanopettajista suurin osa oli saanut koulutuksensa lastentarhanopettajaopistossa, ainoastaan kaksi vastanneista oli pohjakoulutukseltaan kasvatustieteen kandidaatteja. Ikää heillä oli kolmestakymmenestä neljäänkymmeneenviiteen ja työvuosia takanaan alle viidestä vuodesta kahteenkymmeneen. Yksi vastanneista oli osallistunut Huolen puheeksi ottaminen – nimiseen koulutukseen ja yksi Kosken järjestämään koulutukseen, joka käsitteli moniammatillista verkostoyhteistyötä.

6.3 Aineistonkeruu

Tutkimukseni pääaineistoksi muodostui haastattelemalla kerätty aineisto. Haastattelu on yksi kvalitatiivisen tutkimuksen käytetyimmistä aineistonkeruu menetelmistä. Haastattelua pidetään joustavana menetelmänä, jonka avulla voidaan saada syvällistäkin tietoa tutkittavasta aiheesta. (Ks. Hirsjärvi & Hurme 2000, 28.) Tutkimusaineistoksi haastatelin lapsen avoimuusohjelmassa toimivien järjestetyn päivähoiton prosessiin kuuluvia asiantuntijoita. Tapaustutkimuksen periaatteen mukaan valitsin tutkimuskohteekseni yhden päiväkodin yhdeltä alueelta. Sosiaalityöntekijä oli tämän alueen yksi lastensuojelun työntekijöistä, päiväkodin johtaja oli tämän tutkimuspäiväkodin johtaja ja ryhmäteema-haastattelussa mukana ollut lastentarhanopettaja oli yksi tämän päiväkodin työntekijöistä. Haastattelu on kielelliseen vuorovaikutukseen perustuva aineistonkeruumenetelmä. Haastattelutilanteessa tutkijana minulla oli oman vuorovaikutukseni avulla mahdollista lähestyä erittäin vaikeita asioita. Koin haastattelun parhaimmaksi aineistonkeruumenetelmäksi lähestyä näin vaikeita asioita. (Ks. Hirsjärvi & Hurme 2000, 11, 41; Kvale 1996, 35.)

Haastattelun etu aineistonkeruumenetelmänä on ehdottomasti sen joustavuus. Haastattelutilanteessa haastattelijana minulla oli mahdollisuus toistaa kysymyksiä ja korjata

mahdollisia värinkäsityksiä haastateltavan kanssa. Joustavuutta haastattelun kohdalla lisää myös se, että haastattelua ei pidetä niinkään kilpailuna oikeista vastauksista, vaan haastattelun avulla vastausten kirjo voi olla suurikin. Haastattelun avulla koin saavani mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta asiasta. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2004, 75.) Aineistonkeruu menetelmän valintaan vaikutti myös se, että koin haastattelun tekemisen myös itselleni omimmaksi tavaksi kerätä aineistoa.

Haastatteluni olivat teemahaastatteluja, jossa oli selkeät etukäteen mietityt teemat keskustelun etenemiselle (liite 2). Tavoitteena oli saada aikaan keskustelu, jossa etukäteen mietityt teemat tulevat esille ja tutkimusongelmiin saadaan vastauksia. (Ks. Aaltola & Valli 2001, 26-27; Kvale 1996, 5; Tuomi & Sarajärvi 2004, 77.) Teemahaastatteluni olivat muodoltaan puolistrukturoituja haastatteluja. Tutkijana minulla oli näin vapaus asettaa kysymysten muoto ja osittain sisältökin haastattelun edetessä sen mukaan miten tilanne antoi myöten. (Ks. Kvale 1996, 6; Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen ja Saari 1994, 136-138.) Haastattelun teemat olivat jokaiselle haastateltavalle samat. (Ks. Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Teemahaastattelu antoi mielestäni haastateltaville laajemman mahdollisuuden yksilöllisten tulkintojen esittämiseen. (Ks. Eskola & Suoranta 1999, 86-89.) Tein samat teemat sisältävät haastattelut sekä päiväkodin johtajalle että lastensuojelun työntekijälle. Näiden samojen teemojen avulla pystyin saamaan heiltä kummaltakin tietoa samaan tutkimusongelmaan eri näkökulmista.

Teemahaastattelun tekeminen vaati minulta haastattelijana aktiivista kuuntelemista. Tutkijana minun tuli koko ajan seurata haastateltavien vastauksia, jotta pystyin näistä vastauksista ottamaan johtolangat mahdollisiin seuraaviin kysymyksiin. Aktiivisella kuuntelemisella ja keskustelemisella pystyin välttämään kuulustelun luonteen haastatteleistani. (Ks. Kvale 1996, 33; Syrjälä yms. 1994, 136-138.) Teemahaastattelu vapautti minut omasta tutkijan näkökulmastani koska haastatteluissa ei ollut tarkkoja kysymyksiä. Tällä tavalla tutkittavan ääni tuli paremmin esille. Teemahaastattelu antoi minulle myös mahdollisuuden haastateltavien tekemien tulkintojen huomioimiseen. Teemahaastattelussa paljastui heidän asioille antamat merkitykset. Nämä merkitykset koin keskeisiksi, samoin kuin vuorovaikutuksessa syntyvät merkitykset. (Ks. Hirsjärvi & Hurme 2000, 48; Johnson & Christensen 2004, 183; Kvale 1996, 14.)

Haastattelut tapahtuivat haastateltaville sopivaan aikaan ja sopivassa tilassa. Haastattelun tila saattaa vaikuttaa haastattelun etenemiseen joten tilan sopivuus haastattelua ajatellen oli tärkeää ottaa huomioon. Haastattelut tapahtuivat näiden henkilöiden työpaikalla työaikaan, jolloin haastatteluun osallistuminen oli tehty heille mahdollisimman helppoksi. Myös mahdolliset häiritsevät tekijät, kuten ulkopuolelta tuleva meteli, minimoitiin tekemällä haastattelut muilta ihmisiltä suljetussa tilassa. Tilan valinnalla pyrin myös välttämään haastattelutilanteessa mahdollisesti esiin tulevaa valta-asemaa. (Ks. Aaltola & Valli 2001, 27-29.) Tahdoin haastattelutilanteen olevan mahdollisimman luonteva ja tapahtuvan haastateltaville sopivaan aikaan, sen vuoksi sovimmekin haastattelut heidän kalentereihinsa sopivaan ajankohtaan. Lähetin heille haastattelun teemat etukäteen katsottavaksi, jotta he ehtisivät tutustua teemoihin ja miettiä mahdollisia vastauksia teemojen sisällä oleviin kysymyksiin. Päiväkodin johtaja sai lähettämäni teemat hyvissä ajoin, mutta sosiaalityöntekijä sai teemat vasta edellisenä päivänä oman unohdukseni takia.

Haastattelun teemat muodostuivat tutkimusongelmien mukaan. Valitsin haastatteluihin neljä teemaa, koska koin sen olevan riittävä määrä. Liian laaja haastattelu saattaa aiheuttaa ahdistusta haastateltavalle ja sitä pyrin välttämään keskittymällä vain neljään teemaan. Teemoiksi muodostuivat lapsen avoimuutena tukitoimena järjestetyn päivähoidon prosessi ja tämän prosessin eteneminen, yhteistyö eri asiantuntijoiden kanssa yhteistyöprosessissa, perheen rooli tässä yhteistyössä sekä lapsen etu tässä prosessissa. Teemojen alle muodostin valmiiksi mietittyjä kysymyksiä, joiden ajattelin avaavan teemaa haastateltaville ja auttavan minua saamaan juuri niitä vastauksia, joita tarvitsin tutkimusongelmien selvittämiseksi. Haastattelun edetessä kysyin vielä muutamia lisäkysymyksiä, teemahaastattelun idean mukaisesti.

Haastattelurungon suunnittelussa oli tärkeää operationaalistaa haastattelun kysymykset teoreettisen viitekehyksen kanssa yhteen sopiviksi. Laadullisessa tutkimuksessa operationaalistamisena voidaan pitää prosessia, jossa teoreettista käsitteistöä muokataan haastateltavien ymmärtämään muotoon. (Ks. Eskola & Suoranta 1999, 75–78.) Testasin haastattelurungon teemoja ja sen alle asettamiani kysymyksiä eräällä tutulla lastentarhanopettajalla. Näin sain selville, olenko muodostanut kysymykset tutkittaville ymmärrettävään muotoon. Haastattelurungon operationaalistaminen oli tärkeää haastattelun onnistumisen kannalta ja siksi paneuduinkin siihen huolella.

Yksilöhaastattelut kestivät kumpikin noin tunnin. Päiväkodin johtajan haastattelun kesto oli 55 minuuttia ja sosiaalityöntekijän 50 minuuttia. Ryhmäteemahaastattelu kesti hieman vähemmän aikaa. Sen kestoksi tuli noin 40 minuuttia. Auki kirjoitettuna haastatteluista muodostui kaikkiaan 22 sivua litteroitua tekstiä. Päiväkodin johtajalle jouduin tekemään nauhurin toimimattomuuden takia kaksi haastattelua. Ensimmäisellä kerralla nauhuri oli nauhoittanut vain yhdeksän minuuttia, mutta toisella kerralla nauhuri toimi normaalisti. Haastattelut tapahtuivat keväällä 2006. Yksilöhaastattelut tein maaliskuuhuhtikuun aikana ja ryhmäteemahaastattelun kesäkuun alussa.

Toisena aineistona tutkimuksessani oli päiväkodin henkilökunnalle tehty kyselylomakeaineisto (liite 3). Halusin saada tietoa myös päiväkodin henkilökunnalta lapsen avoimuus- ja tukitoimena järjestetyn päivähoidon prosessista. Kyselylomakkeen avulla oli tarkoitus saada päiväkodin henkilökunnan näkemys erityisesti ensimmäiseen tutkimusongelmaan. Koin kyselylomakeaineiston tukevan haastattelemalla saatua aineistoa. (Ks. Hirsjärvi yms. 2005, 184-185; Johnson & Christensen 2004, 48.)

Kyselylomakkeen muodostui taustakysymyksistä, avoimista kysymyksistä ja asteikkomuotoisista kysymyksistä. Taustakysymyksissä kysyttiin vastaajan sukupuolta, ikää, työvuosien määrää ja pohjakoulutusta. Avoimien kysymysten tarkoitus oli saada tietoa avoimuus- ja tukitoimena järjestetyn päivähoidon prosessiin liittyvistä asioista sekä siitä, miten lastentarhanopettajat käsittävät lastensuojelun päivähoidossa. Asteikkomuotoisten kysymysten tarkoitus oli saada selville lastentarhanopettajien näkemyksiä päivähoidossa tapahtuvasta lastensuojelusta. Asteikkomuotoisissa kysymyksissä ei tarkoituksella ollut mahdollisuutta valita en tiedä vaihtoehtoa. Koin tärkeäksi heidän ottavan kantaa asiaan.

Osoitin kyselylomakkeet päiväkodin kasvatusvastuussa olevalle 23 työntekijälle. Kyselylomakkeeseen eivät vastanneet mahdolliset päiväkotiryhmän tai muut harjoittelijat. Vein lomakkeet suoraan päiväkodin johtajalle eteenpäin jaettavaksi. Kyselylomakkeen vastaamiseen oli aikaa pari viikkoa, jonka jälkeen sovin hakevani kyselylomakkeet suoraan päiväkodilta. Tällä tavalla pyrin tekemään lomakkeiden palauttamisen mahdollisimman helpoksi. Palautusajan jälkeen kyselylomakkeita oli kuitenkin palautunut vain

muutama ja päätin antaa niiden palauttamiselle lisää aikaa. Lisääajan antamisen jälkeen palautusprosentti jäi edelleen suhteellisen vähäiseksi, koska vain 8 henkilöä kaikista 23:sta oli palauttanut lomakkeet. Täytetyt kyselylomakkeet sain vihdoin itselleni kesäkuun alussa. (Ks. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 184.)

6.4 Aineiston analyysi

Tapaustutkimus kuvaa vain tätä yhtä tapausta, josta voidaan vetää mahdolliset yleiset linjat muille vastaaville tapauksille. Tarkoituksenani ei kuitenkaan ole muodostaa puhdasta induktiota ja yleispätevää teoriaa tapauksesta, vaan tarkoitus on edetä analyysissä yhden tapauksen kuvaamisesta johdettaviin muihin vastaaviin tapauksiin. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2004, 95-97.)

Analyysimenetelmänä käytin sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysin avulla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Analysoitavia dokumentteja tässä tutkimuksessa ovat eri asiantuntijatahojen litteroidut haastattelut. Sisällönanalyysin tarkoituksena on saada tutkittavasta ilmiöstä kuva tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysin avulla tarkoituksenani oli etsiä tekstin merkityksiä. (Ks. Metsämuuronen 2005, 233; Tuomi & Sarajärvi 2004, 105-106.) Koin sisällönanalyysin parhaimmaksi analyysitavaksi saadakseni aineiston selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Ennemmin analyysin tarkoituksena oli luoda informaatiota, mitä pelkkä litteroitu haastatteluaineisto ei itsessään pystynyt tarjoamaan.

Ennen aineiston analyysin aloittamista määrittelin aineistoni analyysiyksiköksi teeman. Analyysiyksikköni valintaa määrittävi tekijät olivat tutkimustehtävä ja aineiston laatu. Tutkimustehtävänäni oli kuvata prosessia, jossa päivähoito on lapselle avoimuusmallinen tukitoimi. Koska aineiston lähtökohdaksi toimivat haastatteluaineistot, jotka pohjasivat teemahaastattelun tekniikkaan, koin helpoimmaksi analysoida aineistoa teemojen avulla. Pelkän lauseen valitseminen analyysiyksiköksi ei tuntunut luonnolliselta, ja siksi en valinnut yhtä lausetta tai sanaa aineistoni analyysiyksiköksi. Analyysiyksikön määrittelemisen jälkeen aloitin aineistoni analyysin. Olin haastattelujen jälkeen litteroinut haastattelut ja nyt varsinaista analyysiä aloittaessani kuuntelin litteroidut haastattelut vielä uudelleen ja

merkitsin muutamia huomaamiani asioita tulostettuihin litterointeihin. Tämän jälkeen luin haastatteluja useaan kertaan perehtyäkseen aineistoon. Tätä seurasi aineiston pelkistämisen vaihe eli redusointi. Alleviivasin haastatteluista erivärisillä puukynillä eri teemoihin kuuluvia asioita. Teemoina toimivat samat teemat, mitkä toimivat haastatteluni teemoina sekä kyselylomakkeen kysymysten pohjana. Tällä tavalla etsin aineistostani pelkistettyjä ilmauksia liittyen eri teemoihin. Listasin näitä ilmauksia teemojen mukaan. Tein jokaiselle teemalle omat listauksensa, jotta teemoihin liittyviä eri asioita oli helpompi yhdistellä. (Ks. Miles & Huberman 1994, 9; Tuomi & Sarajärvi 2004, 110-112.)

Redusointivaiheesta analyysi eteni ryhmittelyyn, eli klusterointiin. Klusteroinnissa otin teeman kerrallaan käsittelyyn, jossa etsin samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia yhteen teemaan liittyvistä asioista. Näiden samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien etsimisen jälkeen muodostin löydetyistä asioista alaluokkia. Alaluokiksi muodostui teemoja kuvaavia luokkia, kuten esimerkiksi ”yhteistyösuunnitelma apuna”. Klusterointi-vaiheesta etenin analyysissäni aineiston abstrahointiin. Abstrahoinnissa erotin aineistosta tutkimuksen kannalta oleellisen tiedon ja muodostin alaluokista pääluokkia. Pääluokiksi muodostuivat haastattelun teemoja vastaavat luokat sekä yleisestä että eri toimijoiden näkökulmasta. Pääluokkien avulla kuvaan tulosten esittelyssä prosessia avoimuollolisena tukitoimena järjestetystä päivähoidosta moniammatillisena yhteistyöprosessina eri toimijoiden näkökulmasta. (Ks. Metsämuuronen 2005, 235; Tuomi & Sarajärvi 2004, 110-113.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tulosten yhdistämisen myötä pyrin saamaan vastauksen tutkimustehtävään. Perusteena tähän on ollut aineiston sisällön tulkinta ja päätely, jossa eteneminen tapahtuu empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston analyysin johtopäätöksiä tehdessäni pyrin ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmasta luodakseni kokonaisvaltaisen kuvan tutkittavasta ilmiöstä. Tutkijana tarkoitukseni oli ymmärtää tutkittavia heidän omasta näkökulmasta koko aineiston analyysin ajan. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2004, 115.)

Aineistoni kyselylomakkeet analysoin myös teemoittain. Kyselylomakkeet toivat nimenomaan päiväkodin henkilökunnan näkökulman prosessin etenemiseen. Kyselylomakkeiden avoimista kysymyksistä etsin kuhunkin neljään teemaan sopivimmat kysy-

mykset ja vertasin niiden tuomia sisältöjä toisiinsa. Tulosten esittämisessä olen kirjoittanut henkilökunnan näkemykset tuoden esille kaikki erilaiset näkemykset asiaan sekä yhteen laskien samankaltaisten vastausten määrään. Yhdistäen nämä kyselylomakkeista saadut tiedot haastattelujen analyysin tuloksiin pyrin tuomaan esille sen koko variaation mitä prosessin etenemisestä tuli esille eri näkökulmista katsottuna. (Ks. Miles & Huberman 1994, 40-42.)

6.5 Tutkimuksen luotettavuus

Olen arvioinut tutkimukseni luotettavuutta käyttäen Tynjälän (1991) mukaisia luotettavuuskriteereitä. Hän on perustanut luotettavuuskriteerinsä Lincolnin ja Cuban (1985) käsityksiin erityisesti kvalitatiiviseen tutkimukseen liittyvistä luotettavuuskriteereistä. Nämä kriteerit kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa ovat vastaavuus (credibility), siirrettävyys (transferability), tutkimustilanteen arviointi (dependability) ja vahvistettavuus (confirmability). (Tynjälä 1991, 390-392.)

Vastaavuus

Vastaavuuden kriteerissä tarkastellaan sitä miten hyvin tutkimuksen tulokset vastaavat alkuperäistä todellisuutta. Mielestäni onnistuin selvittämään tutkimuksessani kyseessä olevan päiväkodin ja tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden käsitykset lapsen päivähoidon järjestämisestä avoimuollollisena tukitoimena. Tutkimukseni tulokset vastaavat hyvin olemassa olevaa todellisuutta aineiston keräyshetkellä. Myös aineiston keräämistä varten tehdyistä haastatteluista välittyy luotettava kuva nykytodellisuudesta, varsinkin päiväkodin johtajan ja lastensuojelun työntekijän osalta. Ryhmäteemahaastatteluista saatu tieto tuki tätä huomiota. (Ks. Tynjälä 1991, 390.)

Mielestäni tutkimukseni luotettavuutta vastaavuuden osalta heikensi kyselylomakkeista saatu tieto. Huonon palautumisprosentin takia päiväkodin koko kasvatusvastuussa olevan henkilökunnan näkemys lapsen avoimuollollisena tukitoimena järjestetystä päivähoidosta ei välttämättä tullut ilmi. (Ks. Tynjälä 1991, 390.)

Siirrettävyys

Siirrettävyyden kriteerissä tarkastellaan sitä miten tutkimuksen tulokset voi siirtää toiseen ei-identtiseen kontekstiin. Vaikka kyseessä oli tapaustutkimus, voidaan sen tuloksista silti vetää jonkinlaisia yleispäteviä linjoja tällaisen prosessin etenemiselle. Tästä tutkimustulosten siirrettävyydestä en minä itse, tutkijana, voi kuitenkaan täysin olla päättämässä, vaan siitä päättävät tarkemmin mahdolliset tutkimustulosten käyttäjät. (Ks. Tynjälä 1991, 390-391.)

Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi osaltaan haastattelujen siirrettävyys. Tein samanlaiset haastattelut sekä lastensuojelun työntekijälle että päiväkodin johtajalle ja uskon tällä tavalla saaneeni tietoa samaan asiaan eri näkökulmista. (Ks. Tynjälä 1991, 390-391; Eskola & Suoranta 1999, 214.)

Tutkimustilanteen arviointi

Tutkimustilanteen arvioinnin kriteerissä tarkastellaan sitä, miten hyvin tutkija on osannut ottaa huomioon erilaiset ulkoiset vaihtelua aiheuttavat tekijät sekä tutkimuksesta ja ilmiöstä itsestään johtuvat tekijät. Tutkimustilanne päiväkodin johtajan kanssa sujui mielestäni luontevasti, joten haastateltavan vastauksia voidaan pitää luotettavina. Sen sijaan lastensuojelun työntekijä suhtautui haastatteluun päiväkodin johtajaa vastentahoisemmin ja se mielestäni vähensi haastattelun vastausten luotettavuutta. Ryhmäteema-haastatteluun mukaan tullut lastentarhanopettaja ei ollut ehtinyt tutustua haastattelun teemoihin etukäteen vaan hänet otettiin haastatteluun lennosta työpäivänsä lomasta. Mukaan tullut lastentarhanopettaja pääsi kuitenkin nopeasti mukaan haastattelun ideaan ja siksi uskon hänen vastaustensa luotettavuuteen. (Ks. Tynjälä 1991, 391.)

Tutkimukseni luotettavuuteen saattaa vaikuttaa se, että en tehnyt suoranaisia esihaastatteluja. Testasin kysymykset eräällä tutulla lastentarhanopettajalla ja muokkasin niitä hänen tekemien havaintojen perusteella. Kyselylomakkeen kohdalla toimin samoin.

Testasin, miten hän ymmärtää kysymykset ja muokkasin niitä tarvittaessa hänen esityksensä mukaan. Tämä kyselylomakkeen esitestaus tukee tutkimukseni luotettavuutta. Haastattelujen ja kyselylomakkeiden avulla saatu aineisto vastaa paremmin tutkimusongelmaan. Mielestäni nämä aineistonkeruumenetelmät soveltuivat myös parhaiten tutkimusaineiston keräämiseen. Aiheen arkaluontoisuudesta johtuen esimerkiksi havainnointi oli poissuljettu aineistonkeruumenetelmä. Haastattelun avulla koin saavani arkaluontoisesta aiheesta parhaiten tietoa ja kyselylomakkeet puolestaan palvelivat parhaiten päiväkodin henkilökunnalta kerättyä tietoa. Metodinen triangulaatio auttaa näin ollen tutkimuksen lukijaa arvioimaan tutkimuksen tuloksia. (Ks. Hirsjärvi & Hurme 2000, 25; Tynjälä 1991, 392; Eskola & Suoranta 1999, 214.)

Vahvistettavuus

Vahvistettavuuden kriteerissä tarkastellaan sitä aineiston neutraalisuutta, joka saavutetaan kun tutkimuksen totuusarvosta ja sovellettavuudesta on varmistettu erilaisin tekniikoin. Tutkimuksen luotettavuutta liittyen minuun itseeni tutkijana vahvistaa se, että minulla ei ollut ennakkokäsityksiä tätä aihetta kohtaan ennen tutkimusaineiston keräämistä. Menin kentälle keräämään aineistoani täysin avoimin mielin valmiina kaikenlaisille vastauksille. Uskon pystyneeni näin ollen suhtautumaan prosessiin ilman suurempia ennakko-oletuksia. (Ks. Tynjälä 1991, 392.)

Tutkimukseni analyysi sisällönanalyysin avulla lisää mielestäni tutkimukseni luotettavuutta. Sisällönanalyysin avulla uskon saaneeni parhaiten selville koko prosessin kulun ja analyysin tulosten myötä pystyin parhaiten kuvaamaan tätä prosessia ja siten täyttämään tutkimukseni tarkoituksen. Tutkimukseni tulokset ovat osittain omaa tulkintaani haastateltavien kertomasta, mutta koska tutkimuksen tehtävä oli toimia prosessia kuvaavana tutkimuksena, olen pyrkinyt välttämään kokonaisvaltaisen tulkinnan tekemistä. Laadullinen analyysi sisältää aina yksilöllistä tulkintaa ja haastateltavien tulkinnan tulkinta on jo toisen asteen tulkintaa (Eskola & Suoranta 1999, 149). Siksi tämänkään tutkimuksen analyysi ja tulosten tulkinta ei voi olla täysin objektiivista. Tutkimukseni luotettavuutta tukee tuloksista tehtyjen tulkintojen ja johtopäätösten tarkka perustelu. Haastatteluaineistosta poimimieni lainausten avulla olen pyrkinyt osoittamaan päätelmäni

taustaa. Lainausten avulla mahdollistuvat jokaisen henkilökohtaiset arviot tulkintojeni oikeellisuudesta. Tutkimuksen luotettavuutta analyysin osalta tukee myös se, että olen tarkasti osannut erotella aineiston tulosten esittämisen niiden pohdinnasta. (Ks. Tynjälä 1991, 394.)

Tutkimuksen luotettavuuteen saattaa vaikuttaa se, että kyseessä oli tapaustutkimus vain yhden päiväkodin tavasta järjestää päivähoito lapsen avohuollollisena tukitoimena. Tutkimuksen tulokset eivät siis kerro yleisellä tasolla tällaisen tukitoimen järjestämisestä, vaan kyseessä on juuri tämän yhden tietyn päiväkodin tapa järjestää tällainen tukimuoto. Valitsin kuitenkin tapaustutkimuksen, koska halusin nimenomaan tutkia tällaisen tukimuodon järjestämistä yhtenä tapauksena. En myöskään ottanut mukaan perhettä, vaan tarkastelin prosessin etenemistä työntekijöiden näkökulmasta. Koin tällaiseen aihepiiriin sijoittuvaan tutkimukseen perheen mukaan ottamisen liian arkaluontoisena asiana. Perheen äänen puuttuminen voi tietenkin heikentää tutkimukseni luotettavuutta. En kuitenkaan koe tämän olevan tämän tutkimuksen tulosten merkittävä heikentäjä. Kyseessä oli prosessin etenemisen kuvaaminen eri työntekijöiden näkökulmasta.

7 PÄIVÄHOITO LAPSEN AVOHUOLLOLLISENA TUKITOIMENA

7.1 Prosessin eteneminen

Avohuollon tukitoimena järjestetty päivähoito on lastensuojelun keveimpiä ja ensisijaisia tukimuotoja. Siihen ei päädytä siinä vaiheessa kun pyritään estämään huostaanotto, vaan kyse on ammatillisesta tukimuodosta perheille, joissa on huolta lasten tilanteesta. Tukimuodon tarve voi olla joko lasten tai vanhempien tarpeista lähtöisin. Tukimuotoon päädytään kun se koetaan perheen ja lapsen kannalta järkeväksi.

”Et laps on vaikka siinä iässä et aatellaan et vanhempien kanssa yhdessä keskustellaan et ois hyvä et ois ne normaalitoiminnot mitä päiväkodissa tulee. Tai sit jos lapsella on jokin semmosia kehityksessä esimerkiks puheenkehityksessä jotain semmosta, että se päiväkodin toiminta tukis sitä puheenkehitystä. Et ne on niinkun lapsesta lähtöisin olevia. Mut sit voi olla vanhemmista lähtöisin olevia semmosta et jostain syystä sitä vanhemman jaksamista tuetaan sillä tavalla et laps on päiväkodissa osa-aikaisesti tai kokopäiväisesti.” (Lastensuojelun työntekijä)

Prosessi lapsen päivähoidon järjestämisestä avohuollollisena tukitoimena voi käynnistyä kahdella tavalla. Yleisempänä vaihtoehtona prosessin käynnistymiselle on huolen nouseminen päiväkodissa. Päiväkodin henkilökunta huolestuu jonkun lapsen tilanteesta ja vie oman huolensa eteenpäin päiväkodin johtajalle. Johtajan kanssa yhdessä pohditaan tilannetta ja otetaan yhteyttä lastensuojelun ammattilaiseen. Yhdessä voidaan pohtia lastensuojeluilmoituksen tarpeellisuutta tai sen tekeminen aloitetaan omin voimin päi-

väkodin aloitteesta. Raja lastensuojeluilmoituksen tekemiseen koetaan ongelmalliseksi ja usein pelkona onkin viivyttää tilannetta liian pitkään. Ennen ilmoituksen tekemistä huolta lapsen tilanteesta voidaan yrittää selvittää perheen vanhempien kanssa, mutta mikäli tämä ei auta tilannetta otetaan yhteyttä lastensuojelun työntekijään. Ilmoituksen tekemisen jälkeen huoli perheen tilanteesta on jaettu lastensuojelun työntekijän kanssa, joiden tehtävä on selvittää perheen tilannetta tarkemmin. Perheen vanhemmille kerrotaan ilmoituksen menemisestä lastensuojelun viranomaisille.

Toisena prosessin käynnistymisen muotona on lastensuojelun työntekijän yhteydenotto päiväkotiin. Tällaisissa tapauksissa perheessä on noussut huoli lasten tilanteesta ja he ovat näin tulleet lastensuojelun asiakkaiksi. Perheen tilannetta helpottavista vaihtoehdoista keskustellaan vanhempien kanssa ja ehdotus päivähoidosta voi tulla vanhemmilta, lastensuojelun työntekijältä tai esimerkiksi perhetyöntekijältä. Avohuollon tukitoimet ovat vapaaehtoisia eikä niitä voida järjestään vastentahtoisesti. Prosessin tavoitteena on auttaa perheen tilannetta, tukea vanhempia ja parantaa lapsen tilannetta perheessä.

”No tuota, jos lähtee siitä, et mitenkä tämmönen, miten tämmöset tulee päivähoidossa eteen tällaiset tilanteet, niin tietysti niin että sosiaalitoimesta sosiaalityöntekijät ottavat yhteyttä ja heillä on sitten työssänsä tullut vastaan perhe, jossa lapsille tarvitaan päivähoitopaikkaa avohuollollisena tukitoimena ja sosiaalityöntekijät ottavat yhteyttä ja kysyvät päivähoitolta. Ja tuota toinen on sitten se, että päivähoidossa nousee sitten huoli että tuota lapsen hyvinvoinnista ja perheen tilanteesta ja että sitten kun se huoli että sitä vähän maistellaan ja tunnustellaan että minkälainen huoli se sitten, että kun se tuntuu, että se on niin suuri jo että siinä tulis tämmöset lastensuojelulliset toimenpiteet kysymykseen niin. no meillä on mahdollisuus tehdä sitten tämmösiä konsultaatiota, konsultaatiokysymyksiä sosiaalityöntekijälle et se on varmaa just vaikee paikka miettiä et millon ryhdytään siihen et tehdään lastensuojeluilmoitus lapsesta, joka sit käynnistää se et sosiaalityöntekijät lähtee sitten perheen tilannetta tutkimaan ja selvittämään ja tota.” (Päiväkodin johtaja)

Päivähoitoon päädytään kun se koetaan parhaimmaksi tukimuodoksi perheelle. Tällaisessa tapauksessa päiväkodin normaalitoimet, kuten säännöllinen päivärytmi, ulkoiluineen, päiväunineen ja ruokailuineen sekä erilaiset monipuoliset toiminnot auttavat lasta hänen kehityksessään. Tällöin tarve päivähoidolle on lapsen tarpeista lähtevää. Toisaalta päivähoito voi tukea perheen vanhempia jaksamisessaan, jolloin tuen tarve on vanhemmista lähtevää. Yleisimpinä syinä ammatillisen tukimuodon järjestämiseen mainittiin olevan päihde- ja mielenterveysongelmat sekä kyvyttömyys kasvattaa lapsia. Lisäksi aikaiset lapsen kehityksen ongelmat toimivat myös avohuollollisen prosessin alulle pa-

nijana. Prosessissa sopivan päiväkodin valintaan vaikuttavat muun muassa päiväkodin sijainti ja asuinalueella olevat muut palvelut esimerkiksi perhepuistot. Päivähoitopaikan järjestämisellä jostakin tietystä päiväkodista pyritään tukemaan perheitä ongelmissaan ja luomaan mahdollisimman hyvät edellytykset tuen onnistumiselle.

Lastensuojelun työntekijän yhteydenoton jälkeen prosessi etenee päivähoitopaikan järjestämisellä päiväkodista, johon yhteyttä on otettu. Päivähoitopaikan järjestäminen kuuluu päiväkodin johtajan työnkuvaan. Johtajan on mietittävä, mikä ryhmä tälle lapselle olisi sopivin ja sen jälkeen keskustella ryhmän henkilökunnan kanssa uuden lapsen tulemisesta ryhmään. Sijoituksen kiireellisyys on ongelmallista lapsiryhmien ollessa usein jo suuria. Johtaja joutuu näissä tilanteissa perustelemaan työntekijöille miksi juuri heidän ryhmänsä on tälle lapselle johtajan mielestä sopivin. Lastensuojelulapsen päivähoitopaikan järjestämisen johtaja kokee työläämpänä kuin perinteisesti hoitoon tulleiden lasten paikan järjestämiset. Tämä tekee prosessin alkuvaiheesta johtajalle haasteellisen.

”Nii no joskus varmaan voi olla se, et järjestää se paikka kun tuntuu et kaikki paikat on täynnä ja sit vaan pitää järjestää ja keskustella sitten henkilökunnan kanssa siitä et tämän lapsi nyt tuleekin siihen ryhmään. Ja voi olla et sitten henkilökunta ei oo kovin myönteinen asialle ja sit pitää vaan yrittää siinä sitä puhua asian puolesta ja saada sitten se sijoitus onnistumaan.” (Päiväkodin johtaja)

Kun päivähoitopaikka on löytynyt ja lapsi on aloittamassa tai juuri aloittanut päivähoidon, pidetään yhteistyöpalaveri lastensuojelun työntekijän, perheen vanhempien ja päiväkodin lapsiryhmän työntekijöiden kesken. Yhteistyöpalaverissa täytetään yhteistyösuunnitelmalomake (liite 1) ja sovitaan yhteistyön pelisäännöt. Yhteistyösuunnitelma on vasta äskettäin kehitelty ja käyttöön otettu. Sitä pidetään prosessin runkona ja hyvänä edistysaskeleena lastensuojelun ja päivähoidon välisessä yhteistyössä. Sovitut asiat tulee kirjattua ylös yhteistyösuunnitelmaan, josta niitä on helppo seurata ja tarkastaa tarvittaessa. Kirjattu yhteistyö toimii prosessin osapuolten yhteistyön lähtökohtana ja arvioinnin lähteenä.

Yhteistyösuunnitelmaan kirjataan kaikkien osapuolten tavoitteet ja odotukset tälle tukitoimelle. Näiden pohjalta sovitaan yhteiset pelisäännöt ja toimintatavat, kuten lasten hakuajat päiväkodista. Yhteistyösuunnitelmaan laaditaan tukimuodolle yksilökohtaiset

tavoitteet perheen tarpeita vastaaviksi. Suunnitelma tehdään yleensä yhdeksi päivähoitokaudeksi kerrallaan. Suunnitelmaan kirjataan myös ajankohta milloin suunnitelmaa tarkastetaan.

Päiväkodin johtaja kokee roolikseen tässä prosessissa toimia henkilökunnan tukena ja keskustelukumppanina. Asioitten eteenpäin vieminen päiväkodin puolelta on myös johtajan tehtäviä. Loppujen lopuksi prosessin vastuu päiväkodin osalta on johtajalla. Vaikka johtaja ei osallistu kaikkiin järjestettäviin yhteistyösuunnitelmapalaveriinhin, hän on kuitenkin koko ajan tilanteen tasalla. Päiväkodin johtaja näkee oman roolinsa olevan tärkein prosessin alkuvaiheessa ja päivähoitopaikan järjestämisessä. Päiväkotiryhmän löytyessä kasvaa lastentarhanopettajien rooli prosessin etenemisestä.

”Et jos mulle on haasteellista miettiä sit et mihin ryhmään, niin henkilökunnalle se että miten sitten toimii siitä eteenpäin ja pystytäänkö sitten täyttämään ne odotukset, mitä sitten on laitettu, että mitkä ne perusteet sitten on sille sijoitukselle.” (Päiväkodin johtaja)

Lastensuojelun työntekijän rooli tässä prosessissa on järjestellä päivähoitopaikka perheen kanssa yhdessä tehdyn sopimuksen mukaan. Lastensuojelun työntekijä voi olla perheen puolesta yhteydessä päiväkotiin ja kysellä päivähoitopaikkaa tai perhe voi hoitaa paikan kyselemisen itsenäisesti, kertoen kuitenkin, että lastensuojelusta on pyydetty ottamaan yhteyttä. Lastensuojelun työntekijän tehtäviin kuuluu myös toimia konsultatio-apuna päiväkodille, mikäli apua tarvitaan. Lisäksi lastensuojelun asiantuntijan tehtävänä on ohjata perhe myös muiden tarvittavien tukimuotojen pariin. Lastensuojelun työntekijän tehtävänä on huolehtia toteutuneesta kokonaisuudesta asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lastensuojelun työntekijä näkee toimenpiteet kokonaisuuksina, jotka etenevät yksilöllisesti tilanteiden mukaan. Näin ollen prosessia ei voida pilkkoa aloitus-, keski- tai loppuvaiheeksi.

”Et ei sitä mun mielestä voi silleen pilkkoo alkuvaiheeks ja keskivaiheeks ja loppuvaiheeks, että tota se on prosessi joka etenee yksilöllisesti vähän tilanteitten mukaan, että ne on erilaisia et jokainen tilanne on omanlaisensa.” (Lastensuojelun työntekijä)

Päiväkodin henkilökunnan rooli tässä prosessissa on keskeinen. Henkilökunta on hoitoon tulleen lapsen kanssa päivittäin ja tietää parhaiten miten tilanne edistyy. Henkilökunta näkeekin omaksi roolikseen toimia perheen tilanteen kontrolloijana. Henkilökunnan on helppoa nähdä heti lapsesta, mikäli tilanne perheessä pahenee. Henkilökunta kokeekin päivittäiset keskustelut perheen kanssa tärkeäksi osaksi omaa toimenkuvaansa lastensuojelutyössä. Mikäli perheen tilanteen selvittäminen ei onnistu vanhempien kanssa keskustellessa, otetaan yhteyttä lastensuojelun asiantuntijoihin.

Päiväkodin lapsiryhmän työntekijät osallistuvat myös yhteistyösuunnitelman laadintaan. Yhteistyösuunnitelmaa pidetään tärkeänä välineenä yhteistyölle myös päiväkodin henkilökunnan mielestä. Siihen kirjataan kaikki lapsen hoitoon liittyvät asiat hakuajoista lähtien. Keskustelu vanhempien kanssa koetaan avoimemmaksi yhteistyösuunnitelman ansiosta. Asioiden ylöskirjaaminen koetaan tärkeäksi parannukseksi yhteistyöprosessissa.

Päiväkodin henkilökunta kokee lastensuojeluksi omassa työssään päivähoitossa tapahtuvan kasvatustyön. Päivähoito lapsen avoimuutena tukitoimena koettiin kiinteäksi osaksi päivähoiton perustehtävää. Lähes kaikki vastaajat olivat asiasta jokseenkin samaa mieltä ja vain yksi vastaajista oli asiasta jokseenkin eri mieltä. Turvallisen ilmapiirin ja turvallisten aikuisten takaaminen lapsille on päiväkodin työntekijöiden perustyötä ja heidän mielestään omalta osaltaan lastensuojelua. Pedagoginen kasvatustyö kohdistuu kaikkiin lapsiryhmän lapsiin samalla tavalla, mutta koetaan erityisen tärkeäksi lastensuojelulasten kohdalla. Henkilökunnan perustyöhön mainitaan kuuluvaksi säännöllisen päivähoiton lisäksi myös lapsen kaverisuhteiden vahvistaminen, leikkiin kannustaminen sekä positiivisen palautteen ja onnistumisen elämyksien antaminen. Myös vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö koetaan työntekijöiden työssä osittain lastensuojeluksi ja lasten tarpeiden esille nostamiseksi.

Päiväkodin työntekijät näkevät lapsen päivähoitopaikan järjestämisen erityisen tärkeänä silloin kun huoli lapsen tilanteesta lähtee päiväkodista. Jokainen vastannut koki tärkeäksi ilmaista oman huolensa eteenpäin ensin kollegoilleen, päiväkodin johtajalle ja sitten perheen vanhemmille. Oman huolen ilmaisemiseen koettiin saatavan riittävästi tukea työtovereilta ja päiväkodin johtajalta. Yksi vastanneista oli täysin samaa mieltä väitteen

kanssa, jossa kysyttiin tuen saamista omalle huolelleen lapsen tilanteesta ja loput vastanneista olivat väitteestä jokseenkin samaa mieltä. Mikäli tilanne ei tämän keskustelun jälkeen selkene, työntekijät ovat velvollisia ottamaan yhteyttä lastensuojelun työntekijään ja tekemään lastensuojeluilmoituksen. Jokainen on myös kohdannut työssään useita tällaisia lastensuojelulapsia ja kokee niiden määrän lisääntyneen. Tapausten määrä riippuu myös alueesta, millä työskentelee. Tällaisen prosessin käynnistymisen syiksi mainitaan päihde- ja mielenterveysongelmien lisäksi vanhempien avioerot, työttömyys ja syrjäytyminen. Nämä kaikki aiheuttavat vanhemmille paljon huolta, jonka seurauksena lapsesta huolehtiminen jää vähemmälle.

YHTEENVETO1 Eri asiantuntijoiden roolit prosessin etenemisessä

Päiväkodin johtajan rooli prosessin etenemisessä:

- Järjestää lapselle päivähoitopaikka
- Tukea henkilökuntaa toimimalla keskustelukumppanina
- Toimia yhteistyön käynnistäjänä lastensuojelun ja päiväkodin välillä

Lastensuojelun työntekijän rooli prosessin etenemisessä:

- Keskustella yhdessä vanhempien kanssa sopivasta tukimuodosta
- Toimia konsultaatioapuna päiväkodin henkilökunnalle
- Ohjata perhe tarvittaessa muidenkin tukimuotojen pariin

Päiväkodin työntekijöiden rooli prosessin etenemisessä:

- Tehdä pedagogista kasvatustyötä lapsen hyväksi
- Luoda turvallinen arki ja turvalliset aikuiset lapsen ympärille
- Toimia perheen tilanteen tarkkailijana
- Opastaa vanhempia lapsen kasvatukseen liittyvissä asioissa

7.2 Yhteistyö eri asiantuntijoiden kanssa

Lapsen päivähoiton järjestäminen avoimuutena nähdään prosessina, jossa voi olla mukana useita eri asiantuntijatahoja. Näihin asiantuntijatahoihin kuuluvat päiväkodin henkilökunnan ja lastensuojelun työntekijän lisäksi erityislastentarhanopettajia, alueella toimivia psykologeja, neuvolan työntekijöitä, perhetyöntekijöitä sekä puhe- tai toimintaterapeutteja lapsen tuen tarpeista riippuen. Yhteistyötä aloitetaan näiden asiantuntijoiden kesken tilanteessa, jossa nousee huoli lapsen tilanteesta. Jokaisella yhteistyön osapuolella on prosessissa oma roolinsa toimia yhdessä perheen tilanteen parantamiseksi. Uusi lomake yhteistyötä varten toimii tilanteessa punaisena lankana ja muistuttajana siitä mitä on sovittu yhdessä muiden tahojen kanssa. Yhteistyösuunnitelmaa tarkastetaan tarpeen mukaan. Näissä palaverissa on kaikki osapuolet mukana sanomassa yhteiseen keskusteluun oman asiantuntijapuheenvuoronsa.

”Että tietenkin se alku on tosi tärkeä että siinä sitten tehdään ne yhteistyösuunnitelmat ja tulee jotenkin selville itse kunkin rooli. Ja sitten on tietysti tärkeää et aika ajoon sitä konsultaatiota tehdä ja pitää ne tilannetsekkaukset ja.” (Päiväkodin johtaja)

Yhteistyötä vaikeuttaa muun muassa työntekijöiden vaihtuvuus. Uusista työntekijöistä tiedotetaan kaikille mahdollisille yhteistyötahoille, mutta yhteistyötahot kokevat, että kaikki tarvittava tieto ei automaattisesti siirry uusille työntekijöille. Myös vaihtuvuuskokemus koetaan olevan osittain esteenä yhteistyön onnistumien kannalta. Asiat koetaan yhteiseksi huoleksi, mutta asioista ei puhuta tarpeeksi avoimesti kaikille osapuolille vaihtuvuuskokemusten takia. Ongelmaksi yhteistyön onnistumiselle koetaan olevan myös erilaiset näkemykset perhettä auttavasta työskentelystä. Lastensuojelun ja päivähoiton ammattilaiset saattavat nähdä perhettä auttavat asiat jossain tilanteessa hyvinkin eri tavalla.

Päiväkodin johtajan rooli tässä yhteistyössä on toimia välittäjänä lastensuojelun ja päiväkodin henkilökunnan välillä. Johtaja kokee pitävänsä langat käsissä päiväkodin puolelta ja siksi välittää tietoja eteenpäin lastensuojeluun, mikäli aihetta siihen on. Päiväkodin johtajan toimenkuvaan kuuluu myös järjestää yhteisiä keskusteluja. Keskustelut koetaan tärkeänä ja hyvänä asiana. Asioista keskustelua puhelimitse ei koeta onnistu-

neeksi vaihtoehdoksi. Palavereja yhteistyötahojen välillä voisi johtajan näkemyksen mukaan olla enemmänkin.

Yhteistyö lastensuojelun asiantuntijoiden kanssa rakentuu johtajan mukaan uuden yhteistyösuunnitelman reunaehtojen mukaan. Yhteistyösuunnitelma on tuonut uutuutena sen, että yhteistyöpalavereissa käsitellyjä asioita kirjataan ylös. Yhteistyösuunnitelmaan kirjataan myös tietoja perheen tilanteesta, mutta tästä päiväkodissa toivotaan saatavan enemmän tietoja lastensuojelun ammattilaisilta. Perheen arkielämän tarkempi tietäminen helpottaisi päivähoidossa tehtävää työtä, koska lapsi on päivähoidossa suuren osan ajastaan, usein 8-10 tuntia.

”Sosiaalityöntekijä sanoo et hän on vaitiolovelvollinen, et mekään ei odoteta et kaikkee kertois, et kaikkee mahdollista, mut kuitenkin täällä hoidetaan jotain lasta vaikka kymmenen tuntia taikka kaheksan tuntia et pitää nyt tietyt oleelliset asiat siitä lapsen tilanteesta olis sitten ihan hyvä niinkun saada tietää.” (Päiväkodin johtaja)

Konsultaatioapu saa johtajalta kiitosta ja pieniä moitteita. Konsultaatioavun hyvänä puoleena johtaja pitää vahvistuksen ja tuen saamisen omille käsityksilleen lapsen tilanteesta. Konsultaation heikkoutena johtaja näkee huonon lastensuojelun työntekijöiden tavoitettavuuden. Yhteydenpito koetaan tärkeänä asiana ja vaikka käytössä on viranomaiskäyttöön tarkoitetut puhelinnumerot, ei niistä silti aina tarvittaessa tavoiteta lastensuojelun työntekijöitä.

Lastensuojelun rooli yhteistyössä on kertoa muille yhteistyötahoille lastensuojelua edellyttävät huolet ja vastata lastensuojelullisten toimenpiteiden onnistumisesta. Lastensuojelussa suunnitellaan yhdessä perheen kanssa perhettä auttavat toimenpiteet, jotka työntekijät vievät eteenpäin yhteistyöpalaveriin pohdittavaksi muiden asiantuntijoiden kanssa.

Päiväkodin työntekijöiden rooli tässä prosessissa on toimia yhteistyössä tarvittavien yhteistyötahojen kanssa lapsen parasta ajatellen. Työntekijät mainitsevat yhteistyötahoiksi samat osapuolet, mitkä johtaja ja lastensuojelun työntekijäkin. Lisänä näihin tahoihin päivähoidon työntekijät mainitsevat kriisipalvelu Mobilen. Mobileen otetaan yhteyttä, mikäli tilanne koetaan erittäin akuutiksi. Yleisesti päiväkodin henkilökunta

koki yhteistyön tekemisen lastensuojelutapauksissa haasteelliseksi. Kaksi vastaajista oli asiasta jokseenkin samaa mieltä, muut vastaajat täysin samaa mieltä. Tärkeimpänä yhteistyötahona toimivat lastensuojelun asiantuntijat. Lastensuojelun työntekijän kanssa pidetään yhteyttä ja palavereja. Tarvittaessa lastensuojelun puolelta saadaan myös konsultaatioapua vaikeissa tilanteissa. Aloituspalaverin pitämistä pidetään erittäin tärkeänä. Aloituspalaverissa työntekijät toivovat myös saavansa tietoa lapsesta ja lapsen perheestä. Yleisesti yhteistyötä lastensuojelun työntekijöiden kanssa päivähoiton työntekijät toivovat nykyistä enemmän.

Päiväkodin henkilökunta antaa myös kiitosta yhteistyön kehittämiseksi laaditusta lomakkeesta. Lomaketta pidetään todella hyvänä struktuurina arjen selvittämisestä. Lomakkeeseen on helppo sopia kirjallisesti yhteisistä käytännöistä ja sen avulla on helppo palata yhdessä sovittuihin tavoitteisiin. Lomake täytetään usein syksyllä aivan päivähoiton alkaessa tai ennen sen alkamista ja tarkastetaan keväällä päivähoitokauden päättyessä. Kesän hoitoajoista sovitaan erikseen.

Salassapitovelvollisuus ymmärretään henkilökunnan puolelta osaksi omaa työnkuvaa. Kaikilla lasten kanssa työskentelevillä on velvollisuus antaa tietoja, mikäli uskoo lapsen hyvinvoinnin olevan vaarassa. Salassapito ulkopuolisille on kaikkien vastanneiden mielestä ehdoton, mutta asioista voitaisiin heidän mielestään puhua perheen parissa toimivien yhteistyöahojen kesken enemmän. Asioiden salailu yhteistyötahojen välillä koetaan yhteistyötä hankaloittavaksi asiaksi. Suurin osa on sitä mieltä, että lastensuojelun puolelta salataan perheen asioita, vaikeuttaen tällä tavalla päiväkodin henkilökunnan työskentelyä lapsen parhaaksi. Asioista on henkilökunnan mielestä syytä puhua eri osapuolten kesken avoimesti. Ilman avointa keskustelua lapsen auttaminen saattaa viivästyä kohtuuttomasti. Tärkeänä asiana pidettiin myös työntekijöiden mahdollisuutta purkaa vaikeita asioita nimettömänä ja keventää näin omaa huoltaan lapsen tilanteesta.

YHTEENVETO2 Eri asiantuntijoiden roolit yhteistyöprosessissa

Päiväkodin johtajan rooli yhteistyössä eri asiantuntijoiden kanssa:

- Toimia välittäjänä päivähoiton ja lastensuojelun välillä
- Pysyä ajan tasalla perheen tilanteesta
- Järjestää palavereja ja huolehtia, että nämä palaverit pidetään

- Pitää langat käsissä päiväkodin osalta

Lastensuojelun työntekijän rooli yhteistyössä eri asiantuntijoiden kanssa:

- Kertoa muille yhteistyön osapuolille lastensuojelun tarve
- Kertoa perheen kanssa suunnitelluista tukitoimista muille asiantuntijoille
- Pitää langat käsissä lastensuojelun puolelta

Päiväkodin henkilökunnan rooli yhteistyössä eri asiantuntijoiden kanssa:

- Olla mukana yhteistyöpalaverissa
- Toteuttaa lapsen kasvatukselle, hoidolle ja opetukselle asetettuja tavoitteita yhteistyösuunnitelman mukaisesti

7.3 Perhe osana yhteistyöprosessia

Perheen rooli lapsen avoimuollollisena tukitoimena järjestetyn päivähoiton prosessissa on erittäin keskeinen. Tavoitteena on kohentaa perheen tilannetta ja tukea perhettä yksilöllisesti suunnitelluilla keinoilla. Tilanteessa, jossa perhe on tullut lastensuojelun asiakkaaksi, on olemassa huolta perheen lasten tilanteesta. Yhdessä vanhempien kanssa keskustellessa pyritään löytämään juuri tälle perheelle sopivin palvelu punnitsemalla eri vaihtoehtoja.

”No perheen rooli on siinä vaiheessa, et avoimuollon tukitoimet on semmosia et ne suunnitellaan yhdessä sen perheen kanssa, et niitä ei tehdä vastentahtosesti.” (Lastensuojelun työntekijä)

”No kyllähän se siinä keskiössä on” (Päiväkodin johtaja)

Onnistunut yhteistyö nähtiin hieman erilaisena päiväkodin ja lastensuojelun näkökulmasta. Päiväkodin johtaja arvioi yhteistyötä onnistuneeksi, jos perheen ja asiantuntijoiden välille saadaan luotua luottamussuhde, jossa perhe uskaltaa kertoa vaikeistakin asioista eri asiantuntijoille. Luottamussuhteen aikaan saaminen vaatii asiantuntijoilta arvostavaa ja kunnioittavaa suhtautumista perhettä kohtaan.

”Tietysti sitten semmosta kunnioittavaa ja arvostavaa suhtautumista vanhempia kohtaan että osaa niinkun kuunnella oikeesti heidän toiveitaan ja arvostaa perhettä. Jos sitten onnistus semmosen luottamuksellisen suhteen saamaan aikaseks niin perhe kokee että jontekin ollaan niinkun heitä, heidän puolella eikä suinkaan heitä vastaan. sillä lailla heitä tukemassa.” (Päiväkodin johtaja)

Lastensuojelun työntekijä näki yhteistyön onnistuneeksi, jos huoli lapsesta väheni ja perhe koki, että heitä autettiin heidän tilanteessaan. Tällaisessa tilanteessa perhe koki hyötyvänsä ja lastensuojelun työntekijä koki hyötyvänsä huolen lasten tilanteesta vähentyessä. Yhteistyön onnistumisen nähtiin riippuvan myös perheen suhtautumisesta apua tarjoaviin asiantuntijatahoihin sekä yleensäkin vuorovaikutuksen luonteesta perheen ja asiantuntijoiden välillä. Päiväkodin johtaja arveli perheen mahdollisen negatiivisen suhtautumisen asiantuntijoihin johtuvan osittain häpeän tunteesta, mitä perhe saattoi kokea omasta tilanteestaan ja epäonnistumisestaan kasvattaa lastaan. Onnistuneessa yhteistyössä perhe yleensä kokee, että yhteistyössä ollaan heidän puolellaan eikä heitä vastaan. Lastensuojeluperheeseen suhtaudutaan ammatillisesti, eikä anneta perheen tilanteen vaikuttaa omaan suhtautumiseen perhettä kohtaan. Perheitä kohdellaan samantavoisesti muiden perheiden kanssa. Erilaisten perheiden kohtelu tasaveroisina vaatii asiantuntijoilta suvaitsevuutta. Suvaitsevuus tulee asiakassuhteeseen, vaikka asiantuntijat eivät kaikkia perheen toimia hyväksyisikään. Ammatillinen suhtautuminen muodostetaan tilanteeseen, vaikka omat arvot olisivatkin erilaiset. Tällaista työtä ei lastensuojelun työntekijän mukaan pystyisi tekemään jos ei osaisi suhtautua perheisiin ammatillisesti.

”No lastensuojeluasiakkaat on kaikki niinkun lastensuojeluasiakkaita ja ei oo mitään semmosta et jotkut ois huonompia asiakkaita kun jotkut toiset tai parempia kun jotkut toiset, et kaikki samanlailla tietenkin pyritään autamaan ja kohentaa lasten tilannetta.” (Lastensuojelun työntekijä)

”Nii no ainakin näin pitäs yrittää.että sillä tavalla ammatillisesti toimia vaik ei ehkä kaikkee hyväksykään. Ei hyväksy, et miten perheessä eletään tai. mut se pitää perhe ottaa vastaan ja olla sit semmosta tietynlaista arkipäivän monenlaista suvaitsevuuttakin.” (Päiväkodin johtaja)

Päiväkodin johtaja kokee roolikseen perheen tukemisessa toimia keskustelukumppanina perheen vanhempien kanssa ja tukea heitä keskustelun kautta. Johtajan mielestä päiväkodin keskeisin tehtävä perheen tukemisessa on antaa vanhemmille tukea heidän kasvatustehtävässä ohjaamalla suhtautumaan oikein esimerkiksi erilaisiin tempuiluihin. Joh-

taja kokee myös tärkeäksi keskustella asioista ensin perheen vanhempien kanssa ja painottaa tällä tavalla perheen roolia yhteistyöprosessissa. Oman roolinsa vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä johtaja luonnehtii välillä välikätenä toimijaksi. Hän kokee tilanteen välillä hankalaksi kun lastensuojelun ammattilaiset näkevät tilanteen eri tavalla kuin perheen vanhemmat.

Lastensuojelun rooli perheen tukemisessa on etsiä kullekin perheelle sopivimpia tukimuotoja. Tarpeen vaatiessa lastensuojelun asiantuntijat kokevat tehtäväkseen myös ohjata perheen vanhempia muiden tukimuotojen pariin. Tällaisiksi muiksi tukimuodoiksi mainittiin mielenterveys- ja päihdepalvelut. Lastensuojelun mukaan perheen yhtenä tehtävänä yhteistyöprosessissa on toimia perheen lapsen havainnoijana päivähoidon sujumisen suhteen.

”Et se riippuu et minkäläistä tukea tai apua. Et meidän tehtävä on tietenkin tarjota niitä palveluja ja tukia vanhemmille ja lapsille, jotka parantaa sitä perheen tilannetta. Jos on vanhemmilla päihdeongelmaa niin päihdepalveluja, ja jos on mielenterveysongelmia, niin ohjata tai tehdä yhteistyötä mielenterveyspalveluiden kanssa.” (Lastensuojelun työntekijä)

Päiväkodin työntekijät kuvaavat roolikseen toimia perheen tarkkailijana sekä ensimmäisenä tukijana ja keskustelun avaajana. Yhteistyö perheen kanssa koetaan olevan tiivistä ja avointa. Päivittäisten keskustelujen ohella perheelle soitetaan kotiin, mikäli lapsi ei tule aamulla päivähoitoon, eikä asiasta ole ilmoitettu mitään. Perheestä pidetään huolta ja pyritään tukemaan parhaalla mahdollisella tavalla. Perheen hyvinvointia arvioidaan ja keskustellaan ryhmän henkilökunnan kesken sekä esiin tulleet havainnot perheen tilanteesta kirjataan ylös. Vanhempien tilanteen tietämystä pidetään tärkeänä onnistuneen yhteistyön aikaansaamiseksi.

Päivittäisten keskustelujen lisäksi eri yhteistyön muodoiksi mainitaan koko päiväkodin yhteiset tapahtumat toimintavuoden aikana. Yhteistyöstä sopiminen ja sen kirjaaminen yhteistyölomakkeeseen on tärkeä osa yhteistyötä. Siinä perheellekin tulee selväksi yhteiset pelisäännöt. Eri perheisiin suhtaudutaan päiväkodissa tasaveroisesti ja tämän ammatillisuuden säilyttäminen perheen tilanteesta huolimatta lisää onnistuneen yhteistyön mahdollisuutta.

Päiväkodin työntekijät kokivat vaihtelevasti sen, onko heillä tarpeeksi ammattitaitoa ja osaamista lastensuojelulapsen vanhempien tukemisessa heidän vanhemmuudessaan. Yksi vastanneista oli jokseenkin eri mieltä siitä, että hänellä on tarpeeksi ammattitaitoa lastensuojelulapsen vanhempien tukemisessa. Loput vastanneista olivat jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa. He kokivat osittain osaavansa tukea lastensuojelulapsen vanhempia heidän vanhemmuudessaan. Oma rooli lastensuojelulapsen vanhempien tukemisessa nähtiin vaihtelevalla tavalla. Yksi vastanneista oli täysin samaa mieltä väitteen kanssa, jossa väitettiin oman roolin vanhempien tukemisessa olevan keskeinen. Neljä vastanneista oli asiasta jokseenkin samaa mieltä ja loput kolme kertoivat olevansa asiasta jokseenkin eri mieltä. He eivät kokeneet oman roolinsa lastensuojeluvanhempien tukemisessa kovinkaan keskeiseksi.

YHTEENVETO3 Eri asiantuntijoiden roolit perheen tukemisessa

Päiväkodin johtajan rooli perheen tukemisessa:

- Toimia keskustelukumppanina perheen vanhemmille
- Toimia välillä välikätenä perheen ja lastensuojelun toiveiden välillä

Lastensuojelun rooli perheen tukemisessa:

- Etsiä kullekin perheelle sopivin tukimuoto
- Tarvittaessa ohjata perhettä muidenkin tukimuotojen pariin

Päiväkodin työntekijöiden rooli perheen tukemisessa:

- Toimia perheen tilanteen tarkkailijana
- Toimia perheen ensimmäisenä tukijana ja keskustelun avaajana
- Keskustella päivittäin perheen vanhempien kanssa kuulumisista

7.4 Lapsen etu prosessissa

Lapsen etua prosessissa pidetään kaiken toiminnan lähtökohtana. Lapsi ja lapsen tarpeet ovat prosessin keskiössä. Lapsen etuna pidetään yhteisesti määriteltä lapsen parasta. Se on lapsen ikätasoisien kehityksen turvaamista ja tukemista yhteisin voimin. Lapsen parasta suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä lapsen vanhempien kanssa. Lapsilla itsellään ei päiväkotikiikaisinä ole varsinaista puheenvuoroa omien asioidensa suhteen. Lapset kyllä kertovat päivähoidossa aikuisille omista asioistaan ja huolen aiheistaan ja heitä kuunnellaan, mutta varsinaista päätösvaltaa päiväkotikiikaisillä lapsilla ei ole ikätasotaan johtuen.

Lastensuojelun työntekijän näkemys lapsen edusta on se, mitä lastensuojelussa yleensäkin pidetään lapsen etuna. Lastensuojelun tarkoitus on pitää yllä lasten etua ja ottaa se huomioon kaikissa toimenpiteissä. Lapsen etuna tilanteessa, jossa päivähoito järjestetään lapselle avohuollollisena tukitoimena, nähdään olevan päivähoidossa tapahtuvat normaalitoiminnot. Tällaiseen tukimuotoon usein päädytään tilanteessa, jossa lapsi ei kotoa saa näitä normaalitoimintoja ja säännöllistä päivärytmiä.

”No lapsen etu on et mitä lastensuojelu yleensäkin, et pitää turvata se. Kaikissa toimenpiteissä otetaan huomioon lapsen etu. Se lapsen etu on silloin jos lapselle avohuollon tukitoimena päivähoitopaikkaa ehdotetaan tai järjestetään.” (Lastensuojelun työntekijä)

Lastensuojelun työntekijä näkee lapsen etuna myös lapsen vanhempien jaksamisen tukemisen ja heidän opastamisen kasvatustehtävässään. Mikäli tämä lisää vanhempien jaksamista lapsensa kanssa ja auttaa perhettä parempaan tilanteeseen se on silloin myös sekä lapsen että vanhempien etu. Lapsen etu nähdään siis toteutuvan osittain vanhempien etujen kautta näin pienten lasten ollessa kyseessä.

Päiväkodin johtaja näkee lapsen edun konkreettisemmin. Johtajan mielestä lapsen etuun kuuluvat päiväkodin tarjoama hyvä hoiva ja huolenpito, puhtaus, terveellinen ruoka sekä hellyys ja rakkaus. Nämä kaikki sisältyvät osittain päiväkodin tarjoamaan turvalliseen ympäristöön, niin henkisessä kuin fyysisessäkin mielessä. Päiväkodin tehtävä onkin johtajan mielestä olla lapsen asialla ja ajaa lapsen etua erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Lakisääteinen lastensuojeluilmoitus on johtajan mielestä myös osa lapsen etua. Se kuuluu johtajan mielestä hoivaan ja huolenpitoon tai lähinnä niiden puutteeseen lapsen perheessä.

”No lapsella tietty pitäs olla, saada lapsena semmosta hyvää hoivaa ja huolenpitoa, et hänen puhtaudestaan huolehditaan ja ruuasta ja toisaalta myös että hänestä pidetään ja niinkun osotetaan hellyyttä ja rakastetaan ja pidetään sitten huolta. Varmaan me yritetään täällä sitten lähtee siitä näkökulmasta, et kun miettii sitä et millonka semmosen ilmoituksen lastensuojeluilmoituksen tekemistä et jos peilaa siihen millä lailla lapsesta pidetään huolta ja minkälaista se lapsen elämä siinä perheessä sitten on.” (Päiväkodin johtaja)

Vanhempien toiveet otetaan huomioon lapsen edun ehdoilla. Lapsen parasta ajatellen pyritään toteuttamaan vanhempien toiveet lapsen päivähoidon suhteen. Nämä tilanteet ovat johtajan mielestä vaikeita päättää, sillä aina ei pystytä toteuttamaan vanhempien toiveita ja lapsen etua. Päiväkodin rooli johtajan mielestä on tällaisissa ristiriitaisissa pitää lapsen puolia ja miettiä milloin lapsella on mahdollisimman hyvä olla. Päivähoidon yhtenä tehtävänä on vanhempien ja lapsen vuorovaikutussuhteen tukeminen, mikäli tällaista tukemista tarvitaan. Tämä päivähoidon tehtävä kuuluu johtajan mielestä myös lapsen edun huomioimiseen.

Oman roolinsa lapsen edun toteuttajana johtaja näkee kiteytyvän lapsen ryhmäsijoituksen miettimiseen. Ryhmäsijoitusta tehdessään johtaja miettii nimenomaan ryhmän sopivuutta juuri tämän lapsen tarpeet huomioon ottaen. Johtaja kokee tärkeäksi tehtäväkseen keskustella henkilökunnan kanssa lapsen parhaasta ja kirkastaa henkilökunnalle tarvittaessa henkilökunnan roolia toimia lapsen edun puolustajana. Johtajan tehtävä on myös tukea tarvittaessa henkilökuntaa antamaan tukensa juuri tälle lapselle.

Päiväkodin työntekijät näkevät lapsen edun toteuttamisen ongelmallisena. Suurin osa vastanneista piti lapsen edun toteuttamista ongelmallisena ja vain muutama jokseenkin ongelmallisena. Päiväkodin henkilökunta ajattelee tilannetta lapsen kannalta ja katsoo lapsen edun toteuttamisen hankalaksi esimerkiksi tietojen salassapidon takia. Lastentarhanopettajista suurin osa oli sitä mieltä, että oma pedagoginen osaaminen lastensuojelulapsen kehityksen kannalta oli keskeistä ja arvokasta. Muutama vastanneista piti omaa pedagogista osaamistaan jokseenkin keskeisenä tukena lastensuojelulapselle.

Eniten erilaisia vastauksia toi kysymys siitä kiinnitetäänkö lastensuojelulapseen enemmän huomiota päiväkotiryhmässä kuin muihin lapsiin. Kaksi vastanneista oli sitä mieltä, että lastensuojelullisin syin hoitoon sijoitettuun lapseen kiinnitetään enemmän huomiota kuin muuten hoitoon tulleisiin lapsiin. Neljä vastanneista oli jokseenkin samaa mieltä siitä, että lastensuojelulapseen kiinnitetään enemmän huomiota. Loput kaksi vastanneista oli puolestaan sitä mieltä, että tällaisella sijoituksella ei ole suurta merkitystä siihen, että lastensuojelulapseen kiinnitetään enemmän huomiota. He olivat asiasta jokseenkin eri mieltä.

YHTEENVETO4 Eri asiantuntijoiden roolit lapsen edun toteuttamisessa

Päiväkodin johtajan rooli lapsen edun toteuttamisessa:

- Olla lapsen asialla ja ajaa lapsen etua erilaisissa ristiriitatilanteissa tarjoamalla laadukasta päivähoitoa
- Lapsen etua mietitään tehdessä lapselle ryhmäsijoitusta
- Tukea tarvittaessa myös henkilökuntaa suunniteltaessa yhdessä, mikä on juuri tämän lapsen etu

Lastensuojelun asiantuntijan rooli lapsen edun toteuttamisessa:

- Lastensuojelu yleensäkin on lapsen edun toteuttamista
- Lapsen paras otetaan huomioon mietittäessä eri tukimuotoja
- Lapsen etu on myös lapsen vanhempien jaksamisen tukeminen
- Lapsen etu toteutuu osittain vanhempien etujen kautta

Päiväkodin työntekijöiden rooli lapsen edun toteuttamisessa:

- Lapsen edun toteuttaminen hankalaa vaitiolovelvollisuuden takia
- Pedagoginen osaaminen on tärkeää lapsen edun toteuttamisessa

7.5 Moniammatillisuuden toteutuminen prosessissa

Moniammatillisuus lapsen avoimuutena tukitoimena järjestetyn päivähoiton prosessissa kulminoituu eri yhteistyötahojen toimintaan lapsen edun nimissä ja lapsen parhaaksi. Yhteistyöprosessi nähdään erilaisena eri näkökulmasta katsottuna ja siksi sen onnistumisen arvioiminenkin nähdään eri tavalla. Lastensuojelun työntekijä katsoo prosessin onnistuneen silloin kun perhe saa tarvitsemansa avun. Sen sijaan päiväkodin johtaja ja henkilökunnan edustaja arvioivat tilannetta yhteistyössä toimineiden asiantuntijoiden kannalta. Yhteistyö on heidän mielestään onnistunutta, kun asiat sujuvat kaikilta osin ja asiantuntijat pystyvät toimimaan hyvin yhdessä.

Onnistuneen yhteistyön elementteistä nämä eri osapuolet olivat hyvinkin samaa mieltä. Onnistuneessa yhteistyössä vallitsee heidän mielestään avoin ilmapiiri. Asioista voidaan keskustella avoimesti ja kaikki asianosaiset tietävät tarpeelliset asiat yhteistyön tekemisen kannalta. Päiväkodin puolelta johtaja toivoi enemmän avoimuutta asioihin, joita perheen tilanteesta kerrottiin päiväkodille ennen lapsen päivähoiton aloittamista, mutta tätä toivetta rajoittaa osittain salassapitovelvollisuus.

”No mahdollisimman sitten semmonen avoin yhteistyö, et päivähoitokin sitten tietää lapsen tilanteesta ja taustoista. Ei meidän tarte kaikkee tietää, mut kuitenkin semmoset tärkeet asiat mitä lapsi tarvii päivähoitossa.” (Päiväkodin johtaja)

Lastensuojelun asiantuntijat sopivat yhdessä perheen kanssa, mitä asioita kerrotaan yhteistyön eri osapuolille. Toisaalta perhe saattaa pitää asioita itsellään kertomatta niistä kenellekään. Salassapidon nimissäkin mahdollisimman avointa yhteistyötä korostettiin parhaan mahdollisen lopputuloksen aikaansaamiseksi. Lapset tuovat esille päiväkodissa perheessä tapahtuvia asioita mikä tukee päiväkodin henkilökunnan osaamista toimia juuri tämän lapsen edun nimissä. Avoimuutta arvioitiin vielä tarkemmin tarkoittaen molemminpuolista avoimuutta. Kummatkin kertovat asioita toisilleen ja ovat yhteydessä toisiinsa.

Toisena onnistuneen yhteistyön elementtinä pidettiin tuttuutta. Tehdäkseen työtä asiakasperheen hyväksi on työntekijöiden tunnettava toisensa. Tämä tutustuminen tapahtuu

vähitellen, mutta on erittäin tärkeää onnistuneen yhteistyön saavuttamiseksi. On helppompaa tehdä yhteistyötä ihmisten kanssa jotka tuntee.

”Et kyllä meidän pitä tuntee toisemme ihan kunnolla et ei oo vaan se nimi vaan on sitten jossain muussakin kohtaa tultu tutuksi. Mikä se keino on niin sitä mä en tiä että tullaan tutuksi mut se ois kauheen tosi tärkeä.” (Lastentarhanopettaja)

”Tosi tärkeänä et tavallaan tietää ne ihmiset kenen kanssa on tekemisissä.” (Lastensuojelun työntekijä)

Vaihtuvuutta työntekijöissä tapahtuu kaikissa ammattiryhmissä ja kaikkiin alueen työntekijöihin on vaikea tutustua. Tuntemista pidetään kuitenkin tärkeänä yhteistyötä helpottavana elementtinä. Tuntemiseen ei riitä pelkän työntekijän nimen tietäminen, vaan on tärkeää tietää nimille kasvot. Tutuus näkyy erityisesti siinä, että ongelmatilanteissa haudutaan sen työntekijän luokse, joka tunnetaan ennestään. Tutuus madaltaa yhteistyön tekemistä eri asiantuntijoiden välillä.

”Se on niinkun semmonen joka madaltaa sitä kynnystä tehdä yhteistyötä.” (Lastensuojelun työntekijä)

Sen lisäksi, että tunnetaan ne työntekijät, joiden kanssa yhteistyötä tehdään, on tärkeää tuntee paremmin myös toisen työnkuva. Toisen työnkuvan tunteminen lisää ymmärrystä koko yhteistyöprosessista. Tällä tavalla yhteistyökumppanit tiedostaisivat syyn sille, miksi toinen toimii niin kuin toimii. Enemmän tämän toisen työnkuvan tuntemista toivottiin päiväkodin työntekijöiden taholta. Lastentarhanopettajat toivovat saavansa ymmärrystä siitä, miten koko lastensuojeluprosessi etenee lastensuojelun työntekijän kannalta. Tuntemisen myötä lastensuojeluprosessien tilanteiden ymmärtäminen lastensuojelun työntekijöiden kannalta lisääntyisi ja omalta osaltaan tuntemus toisen työnkuvasta parantaisi yhteistyöprosessin etenemistä.

”Et tunnetaan toisemme ja se et me tunnetas se et miten ne prosessit etenee et varmaan siitä semmostakin tarvittas että päiväkodissa sitten kävis vaikka sosiaalityöntekijä et tavattas ja kerrottas et miten sitä työtä tehdään ja miten ne prosessit etenee. Et tavallaan tunnetaan toistemme työtä et sekin varmaan auttaa sitä siinä yhteistyössä ja sit ymmärtää niitä tilanteita ihan eri tavalla.” (Päiväkodin johtaja)

Vaikka toisen työn kulkua ei tunnetakaan täysin, ei eri koulutustaustojen silti ajatella olevan ongelma. Pikemminkin se, että näkee asiat eri näkökulmasta tuo rikkautta yhteistyölle ja turvaa paremmin yhteistyön onnistumisen. Lapsen edun nimissä töitä tehdään yhdessä ja eri koulutustaustasta tuleva asiantuntemus tukee yhteistyötä. Lisäkoulutuksen tarve kuitenkin on olemassa. Varsinkin päiväkodin työntekijät kokevat tarvitsevänsä lisää tietoa lastensuojelutyön käytännöistä.

Yhtenä yhteistyön onnistumista lisäävänä tekijänä pidetään uutta lomaketta yhteistyön suunnittelusta ja toteutumisesta. Yhteistyösuunnitelma on tehnyt yhteistyötä konkreettisemmaksi ja helpommaksi asioiden ylöskirjaamisen ansiosta. Yhteistyösuunnitelmaan on helppo kirjata tavoitteet yhteistyön toteuttamiselle ja arvioida sen toteutumista.

”Mut ihan hyvä et kokeillaan et ne on tosiaan paperilla ne asiat, ei yhtään huonompi idean.” (Lastentarhanopettaja)

Yhteistyön onnistumisen lisäksi yhteistyössä löytyy paljon ongelmakohtia ja kompastuskiviä. Yhtenä yhteistyön kompastuskivenä voidaan ajatella olevan työntekijöiden huonoa saavutettavuutta. Erityisesti päiväkodissa ollaan sitä mieltä, että lastensuojelun työntekijöihin ei saada tarpeeksi hyvin yhteyttä aina kun apua tarvitaan. Työntekijöille on annettu viranomaiskäyttöön suorat puhelinnumerot, mutta tämäkään ei ole poistanut täysin yhteydenotto-ongelmia. Myöskään soittopyyntöjen ei koeta aina auttavan asiaa. Sähköposti on lastensuojelun työntekijän mielestä parhain keino tavoittaa kiireiset työntekijät, mutta se ei auta tarpeeksi nopeasti, mikäli tilanne on akuutti.

Yhteistyön yhtenä kompastuskivenä pidetään myös yhteisten palaverien vähyyttä ja sitä, että niissä ei aina uskalleta avoimesti ottaa esille asioita. Palavereissa huomattun arkuuden vuoksi yhteistyö lapsen ja perheen hyväksi ei toimi niin hyvin kuin se voisi. Palavereissa tulisi olla avoin ilmapiiri ja mahdollisuus sekä uskallusta kertoa kaikki huolta nostavat asiat. Yhteiset palaverit ovat niitä paikkoja, missä asioista voidaan puhua, jotta keskustelua ei tarvitse käydä puhelimitse tai sähköpostin välityksellä.

”Et varataan palaveri ja sit se on se palaveri niin tavallaan se on se paikka et millon sanoo sosiaalityöntekijä mitä kuuluu sanoo, mut se on myös paikka missä päiväkodin henkilökunta sanoo ne huolet konkreettisesti ääneen. Niinkun yleensäkin palavereista, et

ne on niitä paikkoja missä puhutaan et ei niinkun puheluita tai sähköposteja, et mä oon ainakin miettiny et sillä viisiin se että monesti on kiire varata palavereja ja niitä sopia, mut sit siinä palaverissa ollaan hirveen arkoja sanomaan niitä asioita. Et siinä ei sitten taas toteudu, ei lapsen etu eikä perheen etu, että silloin voi perheelle jäädä epämääräinen olo siitä et miks tätä lomaketta täytetään. ja sitten se ois kuitenkin se idea et sitä tehdään yhteistyössä perheen kanssa. Mutta se on varmasti kanssa vähän semmonen harjottelemisen asia.” (Lastensuojelun työntekijä)

Palaverien jälkeen koetaan myös tärkeäksi vaihtaa mielipiteitä yhteistyökeskustelujen onnistumisesta. Mielipiteiden vaihto ja tilanteen arvioiminen jää usein lyhyeksi ja se koetaan kompastuskivenä yhteistyön onnistumiselle.

”Et joskus pitäis olla vähän aikaa tosiaan arvioida sitä tai yhdessä miettiä sitä et miten sitten toimia seuraavalla kerralla, et sillä lailla avoimesti käydä niitä asioita läpi.” (Päiväkodin johtaja)

Yhteistyötä voidaan kehittää parempaan suuntaan esimerkiksi järjestämällä yhteisiä koontumisia, missä eri alojen työntekijät voisivat tutustua paremmin. Tapaamiset tuntuisivat luonnollisimmalta järjestää yhden päiväkodin kesken kerrallaan, jotta vältettäisiin massakoontumisen luoma kiire ja mahdottomuus ehtiä tutustua kaikkiin. Konkreettisenä ehdotuksena haastateltavilta tuli järjestää palaveri yhdessä päiväkodin, alueen lastensuojelun työntekijöiden ja eri asiantuntijatahojen, kuten neuvolan ja alueen psykologin kanssa. Tällaisen tapaamisen kautta alueella työskentelevät eri alojen asiantuntijat saisivat tutustua toisiinsa ja näin ollen kynnys yhteistyön tekemiseen madaltuisi. Näihin palavereihin jokainen osapuoli olisi voinut kerätä mieltään askarruttavia kysymyksiä, joita sitten käytäisiin yhdessä läpi.

”Et parhaanlaista se ois et ne ei oo mitään kauheen massiivisia monen päiväkodin yhteisiä palavereja et ne työntekijät, jotka pääosin työskentelee sillä alueella, niin tulis vaikka sinne päiväkodille tai miks ei tuonnekin et siellä ois kerätty niitä kysymyksiä, et mitkä mietityttää, et sit tavallaan vois sosiaalityöntekijäkin kertoa siitä. Et ne aika usein osuu ne kysymykset sinne lastensuojeluprosessiin, et sit vois miks tässä tilanteessa näin, niinkun jotenkin semmonen, et siinä tulis tutuksi ne ihmiset, jonka kanssa tekee töitä ja se työnkuvakin tulis varmasti selville ja sit sitä lastensuojeluprosessiakin tulis. näin mä ite aattelin, et ainakin minulle se ois semmonen helppo ja jotenkin aattelin et semmonen tapa missä tulis, et ne semmoset isot massatapahtumat, niin niissä hukkuu kyllä.” (Lastensuojelun työntekijä)

Tällaista palaverin järjestäminen sovittiin aloitettavaksi jo ensi syksystä.

”No mehän voidaan alottaa uusi yhteistyösysteemi vaikka syksystä ihan, että tavataan.”
(Lastentarhanopettaja)

Palaverien tarkoituksena ei ole arvioida tai arvostella eri tahojen työskentelyä, vaan kyseessä olisi mahdollisimman vapaa, matalan kynnyksen keskustelu yhteistyön muodoista ja kehittämismahdollisuuksista. Palavereja suunnitellaan pidettäväksi näin aluksi vain yksi vuodessa ja mikäli tarvetta on, voidaan palavereja pitää enemmänkin. Palaverikäytäntöjen aloittaminen on suunniteltava huolellisesti tukemaan varsinaisen yhteistyön tekemistä. Yhteinen keskustelu toimintakäytännöistä tuntuu tärkeältä kehitysidealta.

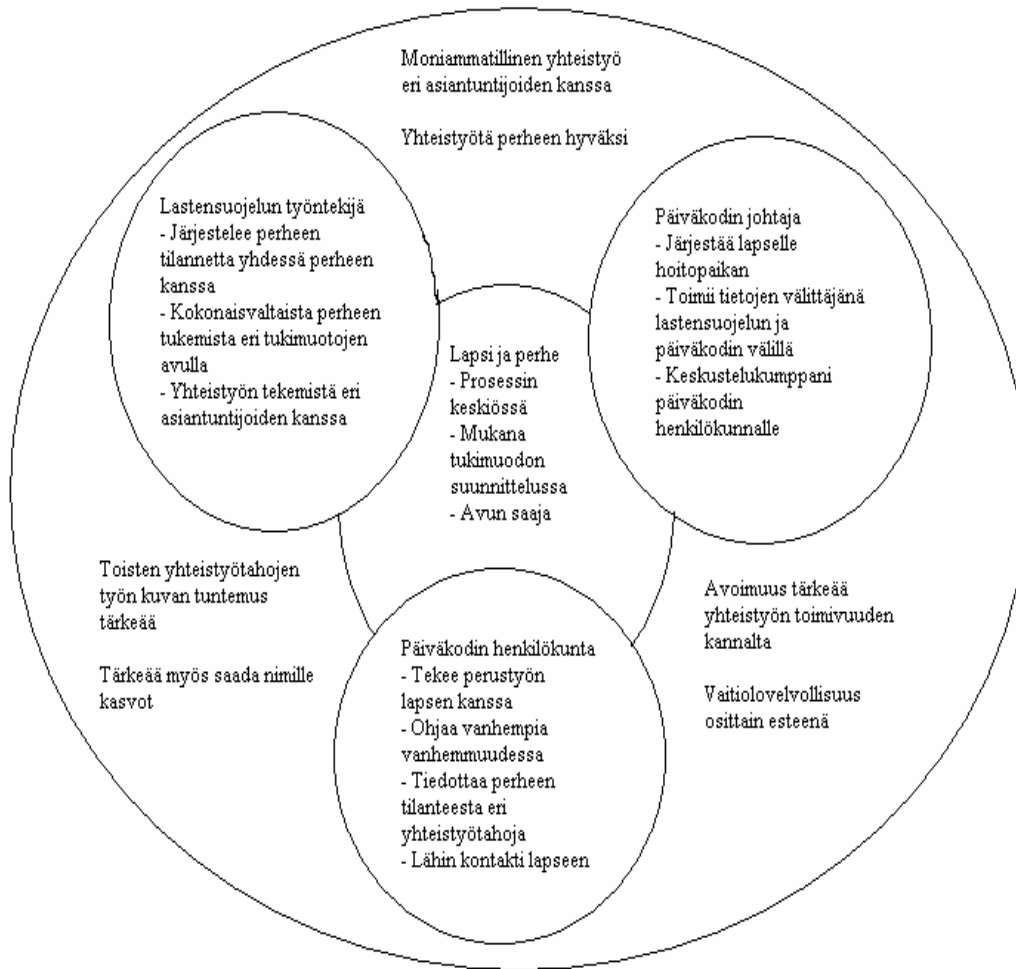
Esiteltyjen kehitysideoiden pohjalta yhteistyötä pyritään kehittämään parempaan suuntaan. Yhteinen toiminnan suunnittelu ja arvioiminen, työntekijöihin tutustuminen ja sitä kautta yhteistyön helpoksi tekeminen tuntuu hyvältä idealta. Yhteistyölomake on otettu vastaan uutena kehitysaskelena. Jatkossa pyritään kehitysehdotusten perusteella parantamaan yhteistyön onnistumista.

7.6 Moniammatillinen yhteistyöprosessi

Seuraavasta kuvioista selviää yhteenvetona tämän tutkimuspäiväkotini näkemys moniammatillisena yhteistyönä toteutetusta yhteistyöprosessista. Prosessin eri asiantuntijoilla on omat roolinsa tässä moniammatillisessa yhteistyössä. Kuvion roolit on muodostettu analyysin pohjalta tehdyistä kokoavista yhteenvedoista jokaisen asiantuntijan roolista prosessiin liittyvissä eri teemoissa. Rooleja ympäröi koko prosessissa mukana oleva ja prosessia kantava moniammatillinen yhteistyö. Moniammatillisen yhteistyön ympärään sisään olen laittanut tätä yhteistyötä kuvaavia asioita.

Tämä on tutkimus päiväkodin henkilökunnan ja sen alueen lastensuojelun työntekijän tapa tehdä moniammatillista yhteistyötä perheiden auttamiseksi. Kuvioita ja tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää koskemaan kaikkia vastaavia tilanteita. Tutkimukseni tarkoitus olikin kuvata yhden tapauksen tapaa toteuttaa tällainen prosessi. Yleisiä suuntaviivoja

prosessin etenemiselle tämä tutkimus voi antaa, mutta prosessin eteneminen on varmasti hieman erilainen tapauksesta riippuen.

KUVIO 2. Lapsen päivähoiton järjestäminen moniammatillisena yhteistyönä

8 POHDINTA JA TULOSTEN TARKASTELO

Tutkimukseni osoitti, että lapsen avohuollollisena tukitoimena toimivan päivähoiton järjestäminen moniammatillisena yhteistyönä on haastava ja monitahoinen prosessi. Tutkimukseni valotti asiaa siitä, miten eri asiantuntijat näkevät prosessin etenemisen ja yhteistyöhön liittyvät seikat. Tutkimuksesta kävi ilmi prosessin etenevän hyvinkin eri tavalla eri näkökulmista katsottuna, vaikka samasta tilanteesta ja tukimuodosta on kyse. Prosessin näkeminen eri tavalla tuntuu vaikuttavan yhteistyön tekemiseen ja sen onnistumiseen sekä perheen saamaan apuun. Lapsen avohuollollisena tukitoimena järjestetyn päivähoiton prosessi on monivaiheinen ja taidokasta moniammatillista yhteistyötä vaativa.

Prosessin aloituksen syiksi kerrottiin eri tahoilta samoja asioita, mutta ne painottuivat eri tavalla. Päiväkodin johtaja näki alkoholin käyttöön liittyvät ongelmat suurimmaksi syyksi tukimuodon aloittamiseksi, kun taas lastensuojelun työntekijä koki yhdeksi tärkeäksi syyksi myös erilaiset lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvät syyt sekä vanhempien mielenterveysongelmat. Erilaiset näkemykset prosessiin johtaneista syistä saattavat johtua siitä, miten asiantuntijat näkevät prosessin lähteneen käyntiin. Päiväkodin johtajan näkemys on siitä lähtevää, mitä päiväkodissa tapahtuu ja lastensuojelun työntekijän näkemys puolestaan kertoo sosiaalitoimen näkemyksen tällaisten tilanteitten syistä. Erilaisien näkemysten kirjo vaikeuttaa selvästi onnistuneen yhteistyön tekemistä.

Päiväkodin johtajan puolelta selkeimmin tuli ilmi perheen tilanteesta nousseen huolen ilmaisemisen vaikeus. Päiväkodissa nousee usein huoli lapsen tilanteesta ja tätä huolta pohditaan omassa miehestä ehkä liiankin kauan ennen kuin asiaa osataan ruveta käsittelemään muiden työntekijöiden ja lastensuojelun asiantuntijoiden kanssa. Tilanteita varten on kuitenkin kehitetty työvälineitä, mutta niiden käyttämisestä huolen ilmaisemisen kohdalla ei päiväkodin johtaja maininnut mitään. Stakesin kehittelemät huoliväyhykkeet voisivat olla käytännöllisiä välineitä tilanteessa, jossa huoli nousee lapsesta ja asian puheeksi ottamista mietitään.

Omassa tutkimuksessani lastentarhanopettajat toivat esille samoja ajatuksia kuin Kristiina Alangon pro gradu - tutkielma vuodelta 2003. Lastentarhanopettajat kokevat tärkeimmäksi roolikseen lastensuojeluprosessissa tavallisen perustyön tekemisen (Alanko 2003, 43). Perustyö koettiin erittäin tärkeäksi lastensuojelulapsien kohdalla. Heille säännöllinen päivärytmi, erilaiset kaverisuhteet ja lämmin syli eivät ole välttämättä asioita, joita saadaan kotona ja siksi niiden merkitys päiväkodissa korostuu lastensuojelulapsien kohdalla. Päivähoitopaikka toimii tällä tavalla tarkoituksenmukaisena siinä suhteessa, että lastensuojelulapsillakin on mahdollisuus tasapainoiseen lapsuuteen.

Tukimuodon eri asiantuntijoilla oli yksimielinen näkemys siitä, mikä on perheen rooli yhteistyöprosessissa. Perhe nähdään olevan prosessin keskiössä ja prosessin onnistumisen kannalta perheen kanssa tehtävä yhteistyö on erittäin tärkeää. Lastensuojelun työntekijä painotti perheen kanssa tehtävässä yhteistyössä ammatillista suhtautumista perheeseen. Perheet kohdattiin kaikki samalla tavalla ammatillisesti. Päiväkodin johtaja painotti perheen kohtaamisessa arvostavaa ja kunnioittavaa sekä yksilöllistä suhtautumista perheen tilanteeseen. Voisin kuvitella erilaisen suhtautumisen johtuvan erilaisista työnkuvista. Päiväkoti on yleiselläkin tasolla paikka, jossa sen asiakkaat kohdataan arvostavasti ja ymmärtävästi kun taas sosiaalitoimisto voidaan kokea paikkana, jossa asiakkaat kohdataan ammatillisesti ja jollain tapaa etäisesti.

Lapsen edun määrittelyminen koettiin haasteelliseksi. Lastensuojelun työntekijä määritteli lapsen edun lakimääritysten mukaan ja koki lastensuojelun olevan lapsen etua ajava yhteiskunnallinen palvelu. Hän määritteli lapsen edun myös perheen kautta. Hän ajatteli tukimuodossa toteutuvan lapsen edun, mikäli perheen kokonaistilanne paranee. Tällä

tavalla määriteltynä lapsen etu nähtiin välillisenä aikuisten etujen kautta toteutuvana ilmiönä. Lapsen etu tuntui olevan lastensuojelun työntekijälle hänen työnkuvaansa liittyen lapsen oikeuksien toteuttamista. Päiväkodin johtaja puolestaan katsoi lapsen etua konkreettisemmin. Lapsen etua päivähoidossa oli lämmin syli ja rakkauden ja välittämisen osoitukset. Lapsen etu toteutui, mikäli lapselle pystyttiin tukimuodon avulla tarjoamaan nämä asiat, mitkä muuten kotioloissa eivät toteutuneet. Johtajan mielestä päivähoidon perustehtävään kuului pitää huoli lapsen edusta. Johtajan suhde lapsen etuun oli jollakin tapaa myös yksilökohtaisempi. Tämä saattaa johtua lastensuojelun työntekijän erilaisesta koulutustaustasta. Sosiaalityöntekijöiden työn kuvaan ei kuulu pedagoginen suhtautuminen ja siksi se ei tukimuodossa tule esille. Tämä siitäkin huolimatta, että lastensuojelun työntekijöillä on lakiperustaisesti määritelty lasten kanssa työskentely osaksi työnsä kuvaa. Tällaiseen työskentelyyn velvoittaa jo YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Lapsilähtöisempi työote on kenties kehityskulku, johon lastensuojelun piirissä työskentelevät tähtäävät omassa työssään. (Ks. Forsberg, Ritala-Koskinen & Törrönen 2006, 14.)

Tukimuodon tärkeys lapsen myöhempää elämää ajatellen korostuu mielestäni siinä, että tukimuoto voi toimia tehokkaana mahdollisesti myöhemmässä elämässä tapahtuvan syrjäytymisen ehkäisijänä. Ennaltaehkäisevään työhön onkin mielestäni siksi erittäin tärkeää panostaa, jotta lapsen elämä voisi normalisoitua ja sitä kautta lapsen tulevaisuus näyttäisi paremmalta. Tässä kohtaa kuvaan tulevat myös kustannuskysymykset. Onko tällainen ehkäisevä lastensuojelutyö kustannuksiltaan edullisempää kuin se, että lapset otetaan huostaan tai mahdollisesti myöhemmin tulevaisuudessa tuetaan heitä taloudellisesti? Laineen ja Neitolan (2002) tutkimusprojektissa pienten lasten sosiaalisista suhteista selvitettiin lasten syrjäytymistä päiväkodin vertaisryhmästä. Tutkimuksessa selvitettiin syrjäytyvien lasten piirteitä ja niitä syitä, mistä syrjäytymisen kehä voi lähteä liikkeelle. Tutkimus osoitti että, mitä enemmän lapsella on muutenkin ongelmia perhe- ja toverisuhteissaan sitä huonommat sosiaaliset taidot lapsella on ja sitä helpommin lapsi vetäytyy sosiaalisista kontakteista. Kaikkien oireiden ja ongelmien kasaantuminen lisää lapsen riskiä joutua syrjäytymiskierteeseen. (Ks. Laine & Neitola 2002, 109-110.) Avohuollollisena tukitoimena päivähoito voi olla poistamassa syrjäytymiskierteeseen joutumisen syitä. Mikäli syrjäytymiskierre voidaan katkaista jo hyvissä ajoin lapsuudessa ennen ongelmien kasautumista, tulisi tällaisiin avohuollollisiin tukitoimiin panostaa

yhä enemmän. Syrjäytymisen ehkäisynä ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö, kuten päivähoiton järjestäminen avoimuusmallisena tukitoimena, voi antaa ne vaadittavat lähtökohdat turvalliselle elämälle tulevaisuudessa.

Uutena kehitysaskelena koko prosessiin liittyen toimi yhteistyölomake. Lomake sai myönteistä palautetta kaikilta prosessin asiantuntijoilta. Yhteistyölomake tekee yhteistyön tekemisen konkreettisemmaksi ja siten helpommin ymmärrettäväksi. Lomakkeeseen on helppoa kirjoittaa kaikki tarvittavat asiat ylös ja siihen on helppo palata myöhemmin. Suunnitelman avulla yhteistyö on muuttanut muotoaan parempaan suuntaan. Yhteistyösuunnitelma-lomake toimii eri asiantuntijoiden välillä tehtävän yhteistyön määrittäjänä. Yhteistyösuunnitelma on mielestäni tervetullut kehitysaskel tällaisen yhteistyön tekemiselle. Kun asiat kirjataan ylös, on niitä helpompi seurata ja tarkistaa tarvittaessa myöhemmin. Yhteistyösuunnitelman avulla myös jälkepäin tapahtuva yhteistyön onnistumisen arviointi tulee helpommaksi ja siten työntekijöille läheisemmäksi. Yhteistyötä tehtiin, mikäli siihen oli tarvetta, mutta yhteistyön onnistumisen arvioiminen puuttui lähes kokonaan, mikä oli mielestäni yllättävää arvioinnin tärkeyden huomioon ottaen.

Yhteistyö eri asiantuntijoiden kanssa nähtiin erittäin keskeiseksi prosessin onnistumisen kannalta. Onnistuneen yhteistyön lähtökohdat olivat kuitenkin erilaiset yhteistyötahosta riippuen. Lastensuojelu painotti yhteistyön onnistumisessa koko perheen tilanteen kohentamista erilaisten tukimuotojen avulla, kun taas päiväkotikiitos koki yhteistyön onnistuneeksi, mikäli lapsen tilanne perheessä parantui. Tilanteessa yhteistyöstä oltiin pohjimmiltaan samaa mieltä, mutta asiat nähtiin eri näkökulmasta. Eri näkökulmista näkemisen välttämiseksi ja yhteistyöprosessien kehittämiseksi oleelliselta tuntuisi erilaisten yhteistyötahojen tuntemuksen lisääminen koskemaan toistensa työnkuvaa. Kun erilailla toimivat yhteistyötahot tunsivat toistensa tavat työskennellä, olisi yhteistyön tekeminen todennäköisesti paljon helpompaa ja sitä kautta palkitsevampaa. Toisten työn tunteminen vähentäisi myös erilaisten tulkintojen ja väärinymmärrysten määrää. Yhteistyö on pohjimmiltaan erilaisten ihmisten kesken tehtävää työtä ja sosiaalinen vuorovaikutus lisää vääriä tulkintoja eri asioista. Väärät tulkinnat puolestaan lisäävät yhteistyön epäonnistumisen riskiä.

Avoimuutta painotettiin moniammatillisen yhteistyön onnistumisen kannalta erittäin paljon. Tutkimukseni osoitti, että jokainen osapuoli näki avoimuuden tärkeänä, mutta silti kaikki osapuolet eivät ymmärtäneet avoimuutta samalla tavalla. Lastensuojelun työntekijä ajatteli olevansa tarpeeksi avoin perheiden tilanteisiin liittyvissä asioissa, mutta päivähoidon puolella ei oltu lastensuojelun avoimuuteen tyytyväisiä. Asioitten salaaminen koettiin hankaloittavan päivähoidon työskentelyä perheen hyväksi. Mikä estää avoimen yhteistyön onnistumista, vaikka kaikki osapuolet pitävät sitä tärkeänä? Tässäkin asiassa yhteinen palaveri ja pelisääntöjen tarkempi sopiminen voisi tuottaa paremman tuloksen yhteistyön onnistumiselle.

Monet erilaisten näkemysten vääristä tulkinnoista johtuu eri asiantuntijoiden erilaisista koulutustaustoista. Työtä tehdään sen koulutuksen oppien mukaan, mikä työskentelyä varten on hankittu. Erilaiset koulutustaustat nähdään kuitenkin enemminkin rikkautena kuin yhteistyön onnistumisen esteenä. Tämä on hyvä, mutta samalla tuntuu, että kaikkea sitä rikkautta ei osata ottaa käyttöön yhteistyötä tehdessä, vaan asioitten eri tavalla näkeminen estää yhteistyön tekemistä parhaalla mahdollisella tavalla. Toisten tekemisiä ja toimintamalleja arvostellaan huonoiksi, eikä ymmärretä sitä, miksi toinen asiantuntija toimi niin kuin toimi. Yhteistyötä voisi kehittää enemmän siihen suuntaan, että eri yhteistyötahot osaisivat ottaa käyttöön kaiken sen mahdollisen asiantuntemuksen, mitä heillä on olemassa perheen tilanteen kohentamiseksi. Asiantuntemuksen käyttöön otton myötä yhteistyö kohenisi entisestään. Tämä vaatii eri asiantuntijoilta paljon ymmärrystä, nöyryyttä ja suvaitsevaisuutta toisiaan kohtaan.

Kokonaisuudessaan tämä tutkimus osoitti moniammatillisen yhteistyön tekemisen olevan haasteellista tilanteissa, jossa lapselle ollaan järjestämässä päivähoitoa avoimuudella tukitoimena. Yhteistyötä on kehitetty ja tullaan kehittämään jatkossa edelleen. Koulutusta yhteistyön kehittämiseen tarvitaan ainakin eri yhteistyötahojen työnkuvan tuntemisen lisäämiseksi. Koulutuksen myötä asiantuntijoiden yhteistyötavat muodostuivat yhtenäisimmiksi ja siten yhteistyön onnistumisen mahdollisuus paranisi. Myös erilaiset yhteistyökoulutukset voisivat olla hyvä idea. Yhteistyössä on kyse tärkeästä tehtävästä lapsien ja heidän perheidensä hyväksi. Tutkimukseni osoitti, että yhteistyökoulutukselle on tilausta.

Tutkimus oli kuvaus avohuollollisen tukitoimen toteuttamisesta moniammatillisena yhteistyönä. Tutkimuksen aihe on ajankohtainen ja yhteiskunnallisestikin tärkeä. Lastensuojelulaki on uudistumassa ja uudistuneessa lastensuojelulaissa painotetaan erityisesti lapsen etua ja asiakkuuden roolia tukitoimenpiteissä. Tulevaisuus näyttää muuttaako lakiuudistus päivähoiton roolia lastensuojelutyönä mitenkään. Korostuvatko päivähoiton mahdollisuudet entisestään lastensuojelutukimuotona, koska se palveluna kohtaa lähes kaikki lapsiperheet? Jatkotutkimuksena olisi tärkeä selvittää lakiuudistuksen vaikutuksia päivähoiton rooliin lastensuojelutyössä. Tuoko uusi lastensuojelulaki uusia odotuksia moniammatilliseen yhteistyöhön?

Lasten parhaan toteuttaminen lapsuudessa antaa paremmat mahdollisuudet tulevaisuudelle niin ihmisinä kuin yhteiskunnan rakentajinakin. Tutkimus valotti, että tällaisessa yhteistyössä on menty eteenpäin suurin harppauksin, mutta vielä on paljon kehitettävää. Tutkimukseni toi esille eri työntekijöitten näkemyksen tukimuodon toteuttamisesta. Perheen ääni jäi omasta tutkimuksestani puuttumaan. Monipuolisempi kuva tukimuodon toteuttamisesta edellyttää perheen roolin mukaan ottamisen. Yhtenä jatkotutkimuksen kohteena voisi olla perheen käsitykset tukimuodon järjestelyistä ja siitä, miten he kokevat tukimuodon toteutuvan. Perheiden mielipiteiden avulla tukimuotoa ja nimenomaan moniammatillista yhteistyötä voidaan kehittää yhä paremmin perheitä palvelemaan suuntaan.

LÄHTEET

- Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Aaltonen, E. 1999. Sosiaalitoimen johtaminen – byrokratiaa vai tulosjohtamista Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Alanko, K. 2003 Päivähoidon rooli lastensuojelussa. Lastentarhanopettajien kokemuksia lastensuojelutyöstä päivähoidossa. Kasvatustieteen pro gradu – tutkielma. Jyväskylä: Valos-kopio
- Antikainen, M. 1997. Lapsen etu sosiaalityössä. Kuopion yliopistollinen opetussosiaalikeskus. 2/1997. Kuopio: Kuopion yliopiston painatuskeskus
- Araneva, M. 2001. Lapsen oikeuksien yleissopimus. Teoksessa: Törrönen, M. (toim.) Lapsuuden hyvinvointi Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Pelastakaa lapset. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino.
- Denzin N.K. & Lincoln. A. 2000. Handbook of qualitative research. Thousand oaks (CA): Sage.
- Eriksson, E. & Arnkil T.E. 2005. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Oppaita 60. Stakes
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Fenomenologinen tutkimusmenetelmä. Saatavana www-muodossa: >URL: <http://www.uta.fi/laitokset/hoito/wwwoppimateriaali/luku5j.html>. >7.7.2006
- Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. 2006. Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Juva: WS Bookwell Oy.
- Heinämäki L. 2004 Erityisesti päivähoidossa. Kunnallisten toimijoiden ja päättäjien näkemykset erityispäivähoidon funktiosta palvelujärjestelmässä. Tutkimuksia 136. Stakes.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Huhtanen, K. 2004 Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoidossa. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab

- Huolen vyöhykkeistö. Saatavana www-muodossa: >URL: <http://groups.stakes.fi/VERK/FI/Verkostomenetelmat/HuolenVyohykkeisto/index.htm> >10.9.2006
- Hurtig, J. 2003. Etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Rovaniemi: Lapin yliopisto
- Hämäläinen, J. 2001. Syrjäytymisen ehkäisy, perhetyö ja vanhemmuuden tukeminen päivähoitossa. Teoksessa: Pölkki, P. & Vornanen, R. (toim.) Lasten erityistarpeiden kohtaaminen päivähoitossa. Kuopion yliopistollinen opetussosiaalikeskus 1/2001. Kuopio: Kuopion yliopiston painokeskus.
- Johnson, B. & Christensen, L. 2004. Educational research: quantitative, qualitative, and mixed approaches. 2nd ed. Boston (MA): Allyn and Bacon
- Karila, K. & Nummenmaa, A-R. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkotit. Helsinki: WSOY.
- Kauppi, U. 2001. Päivähoitoa täydellä teholla. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus/verkostoituva erityispäivähoito-hanke, Saatavana www-muodossa: >URL: <http://www.koske.jyu.fi> >24.4.2005.
- Kvale, S. 1996. Interviews: an introduction to qualitative research interviewing. Thousand Oaks (CA): Sage.
- Kääriäinen, A., Leinonen, A. & Metsäranta H. 2006. Lastensuojelutyön dokumentointi. opastusta ja ideoita käytäntöön. Helsinki: Yliopistopaino
- Laine, K. & Neitola, M. (toim.) 2002. Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmässä. Suomen kasvatustieteellinen seura. Turku: Painosalama Oy.
- Laki lasten päivähoitosta. N:o 36/1973, Saatavana www-muodossa: >URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036> >24.4.2005.
- Lastensuojelu 2004. Saatavana www-muodossa: >URL: http://www.stakes.info/files/pdf/Tilastotiedote2005/Tt14_05.pdf >1.11.2006
- Lastensuojelulaki. 5.8.1983/683. Saatavana www-muodossa: >URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830683> >24.4.2005.
- Lastensuojelulain uudistuksen mietintö. Saatavana www-muodossa: >URL: <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/7041/index.htx> >3.12.2006.
- Lastensuojelulain eduskuntakäsittelyn aikataulu. Saatava www-muodossa: >URL: <http://www.eduskunta.fi> >27.2.2007

- Lastensuojeluasetus 16.12.1983/1010. Saatavana www-muodossa: >URL:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19831010>. >15.11.2005.
- Lapsen oikeuksien sopimus 1959. Saatavana www-muodossa: >URL:
<http://www.unicef.fi/tietoatoiminnasta/lastenoikeuksien sopimus.shtml>.
 >15.11.2005.
- Lehto, J., Kananoja, A., Kokko, S. & Taipale, V. 2003 Sosiaali- ja terveydenhuolto. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Lindell, P. 2001. Päivähoidon hallinto ja johtaminen. Teoksessa: Pölkki, P. & Vornanen, R. (toim.) Lasten erityistarpeiden kohtaaminen päivähoidossa. Kuopion yliopistollinen opetussosiaalikeskus 1/2001. Kuopio: Kuopion yliopiston painokeskus.
- Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Metteri, A. (toim.) 1996. Moniammatillisuus ja sosiaalityö. Sosiaalityön vuosikirja 1996. Sosiaalityöntekijöiden liitto R.Y. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Mikkola, M. & Helminen, J. 1994. Lastensuojelu. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Miles, M.B. & Huberman, M.A. 1994. Qualitative data analysis. London. Sage publications.
- Nivala, V. 1999. Päiväkodin johtajuus. Acta Universitas Lapponiensis 25. Lapin yliopisto.
- Payne, M. 2000. Teamwork in multiprofessional care. London: Macmillan Press LTD
- Puhakka J. & Selkee, J. (toim.) 2003. Hyvän elämän alku kunnallisessa palveluntuotannossa. Suomen kuntaliitto. Helsinki: Suomen kuntatalon paino.
- Päiväkodin johtaja on monitaituri, kurkistus päiväkodin johtajien työn arkeen. 2004. Lastentarhanopettajaliiton julkaisuja. Erweko Painotuote Oy.
- Raunio K. 2000. Sosiaalityö murroksessa. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Rodd, J. 1998. Leadership on Early Cildhood the pathway to professionalism 2nd ed. Buckingham: Open University Press.
- Satka, M., Moilanen, J. & Kiili, J. 2002 Suomalaisen lapsipolitiikan mutkainen tie. Yhteiskuntapolitiikka 67 (2002):3, 245-258.
- Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710. Saatavana www-muodossa: >URL:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710>. >24.5.2005

- Suomen tilastollinen vuosikirja 2006. Tilastokeskus. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Taipale, V., Lehto, J., Mäkelä, M., Kokko, S., Muuri, A. & Lahti, T. (toim.) 2004. Sosiaali- ja terveydenhuollon perusteet. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Taskinen S. (toim.) 2005. Huostaanotto, lastensuojelun asiantuntijaryhmän suositus huostaanottoprosessin laatua ohjaaviksi yleisiksi periaatteiksi. Oppaita33 Stakes.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tynjälä, P. 1991. Kvalitatiivisen tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. Kasvatus 2 (5-6), 387-398.
- Uusikylä, P. 1994. Lastensuojelun toimeenpanoverkostot. Tutkimus yhteistyön rakenteista ja merkityksestä kuntien lastensuojelutyössä. Lastensuojelun keskusliitto. Pieksämäki: RT-Kirjapaino.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2003. Oppaita 56. Stakes.
- Viittala, K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print
- Vornanen, R. 2001. Lasten hyvinvointi. Teoksessa: Törrönen, M. (toim.) Lapsuuden hyvinvointi Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Pelastakaa lapset. Vantaa: Tummauoren kirjapaino.

LIITTEET

Liite 1: Yhteistyösuunnitelmalomake

JYVÄSKYLÄN KAUPUNKI
Sosiaali- ja terveyslautakunta

YHTEISTYÖSUUNNITELMA
PERHE, PÄIVÄHOITO JA LASTENSUOJELU

Päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena LsL 13§

1 Lapsi	Nimi Henkilötunnus
	Osoite
2 Vanhemmat/ huoltajat	Äiti, nimi Henkilötunnus Huoltaja ☐
	Osoite ja puhelin
	Isä, nimi Henkilötunnus Huoltaja ☐
	Osoite ja puhelin
	Muun huoltajan/perheen aikuisen yhteystiedot
	Lapsen yhteydenpito erossa asuvaan vanhempaan
3 Päivähoitoon liittyvät sopimukset	Päivähoito sovitaan ajalle
	Lapsen hoitoaika viikonpäivinä ja kellonaikoina
	Kuka tuo lapsen hoitoon?
	Kuka hakee lapsen hoidosta hoitopäivän jälkeen?
	Kenelle muulle henkilölle lapsen saa luovuttaa?
	Miten vanhempi ilmoittaa päivähoitoon, jos lapsen tuonti- tai hakutilanteisiin tulee muutoksia?
	Mihin päivähoitosta otetaan yhteyttä, jos lasta ei tuoda hoitoon tai haeta hoidosta?
	Muuta sovittavaa (esim. päivittäiset kuulumiset, loma-ajat)

LIITE 2: Haastattelurungot

Teemahaastattelurunko Sosiaalihuollon lastensuojelun viranomaiselle:

1. Teema: Lapsen päivähoitopaikka avoimuollollisena tukitoimena, koko prosessin eteneminen sosiaalihuollon näkökulmasta
 - Missä tilanteissa päädytään lapsen päivähoitopaikan järjestämiseen avoimuollollisena tukitoimena?
 - Kuka ilmoittaa sosiaalihuollolle lastensuojelutarpeen epäilystä?
 - Miten sosiaalihuolto arvioi lastensuojelun tarpeen?
 - Miten määritellään lapselle sopiva tukimuoto?
 - Miten tunnistetaan tarve tällaiselle tukitoimelle?
 - Kuka tekee päätöksen tämän tukitoimen järjestämisestä?
 - Mitä tulee ottaa huomioon prosessin aloitusvaiheessa?
 - Miten prosessi käynnistyy, kenen aloitteesta?
 - Mitkä ovat tämän tukitoimen tavoitteet?
 - Miten tämä prosessi etenee sosiaalihuollon näkökulmasta?
 - Mikä on tämän prosessin haastavin vaihe?
 - Miten prosessi saadaan päätökseen?
 - Mitä prosessista kerrotaan eteenpäin lapsen siirtyessä kouluun tai vaihtaessa paikkakuntaa ja päiväkotia?
 - Mikä on koko prosessin haasteellisin vaihe?

2. Teema: Yhteistyö eri asiantuntijoiden kanssa
 - Miten yhteistyö päiväkodin kanssa käynnistyy?
 - Mitä yhteistyö päiväkodin henkilökunnan kanssa sisältää?
 - Miten yhteistyöprosessin suunnittelu ja toteutus tapahtuu eri asiantuntijoiden yhteistyönä?
 - Ketkä kuuluvat tämän yhteistyöprosessin suunnitteluun?
 - Suunnitellaanko tukitoimen toteutusta yhdessä ja miten?
 - Miten prosessin onnistumista arvioidaan?
 - Osataanko tukitoimen järjestämisessä käyttää hyväksi kaikki mahdollinen asiantuntemus?
 - Mitä vaaditaan saamaan aikaiseksi onnistunut yhteistyö päiväkodin asiantuntijoiden kanssa?
 - Missä prosessin vaiheessa moniammatillinen yhteistyö painottuu eniten? Miksi?
 - Mikä on sosiaalihuollon rooli tässä moniammatillisessa prosessissa?

3. Teema: Perheen rooli yhteistyöprosessissa
 - Minkälainen rooli perheellä on tässä prosessissa?
 - Miten perheen toiveet prosessista otetaan huomioon?
 - Mistä tekijöistä muodostuu onnistunut yhteistyö perheen kanssa?
 - Vaikuttaako perheen tilanne viranomaisen suhtautumiseen perhettä kohtaan ja miten?
 - Mikä vaikutus viranomaisten omilla arvoilla on prosessin onnistuneelle etenemiselle?
 - Kerro esimerkki onnistuneesta ja epäonnistuneesta yhteistyöstä perheen kanssa?

- Miten perheen vanhempia pyritään tukemaan heidän vanhemmuudessaan?

4. Teema: Lapsen asema prosessissa

- Miten määritellään lapsen etu lastensuojelutoimenpiteissä?
- Miten lapsen etu toteutuu tässä prosessissa
- Toteutuuko lapsen etu aikuisten etujen kautta?
 - Miten lasta kuullaan tämän prosessin toteuttamisessa?
 - Millä tavalla lapsen etu otetaan huomioon avoimuollollisena tukitoimena järjestetyn päivähoitopaikan prosessissa?

Teemahaastattelu päiväkodin johtajalle:

1. Teema: Lapsen päivähoitopaikka avoimuollollisena tukitoimena, koko prosessin eteneminen päiväkodin johtajan näkökulmasta.

- Miten tunnistetaan tarve tällaisen prosessin käynnistämisestä?
 - Miten päiväkotiin tulee tieto tällaisen lapsen päivähoitopaikan järjestämisestä?
- Miten asiasta kerrotaan päiväkodin johtajalle?
- Miten prosessi käynnistyy päiväkodin puolelta?
 - Mikä on johtajan rooli tällaisessa prosessissa, entä päiväkodin henkilökunnan rooli?
 - Miten tällaisen päivähoitopaikan järjestäminen eroaa muiden päivähoitopaikkojen järjestämisestä?
 - Mitkä asiat painottuvat erityisesti tällaista päivähoitopaikkaa järjestettäessä?
 - Miten prosessi etenee askel askeleelta päiväkodin johtajan näkökulmasta?
 - Mitä tekijöitä johtajan täytyy ottaa huomioon päivähoitopaikkaa järjestessään?
 - Mikä tällaisessa prosessissa on työläintä päiväkodin johtajan näkökulmasta?
 - Mikä on koko prosessin haasteellisin vaihe? Miksi?
- Miten prosessi päättyy?

2. Teema: Yhteistyö eri asiantuntijoiden kanssa

- Miten yhteistyö sosiaalihuollon kanssa muodostuu?
- Mitä tämä yhteistyö pitää sisällään?
- Miten yhteistyötä arvioidaan?
- Mikä on päiväkodin johtajan rooli tässä moniammatillisessa prosessissa?
 - Missä prosessin vaiheessa moniammatillisen yhteistyön merkitys painottuu eniten?
 - Miten ja milloin johtaja ottaa prosessiin mukaan päiväkodin muun henkilökunnan?

3. Teema: Perheen rooli yhteistyöprosessissa

- Minkälainen on perheen rooli tässä prosessissa?
- Miten perheen toiveet otetaan huomioon prosessin etenemisessä?
- Mistä tekijöistä muodostuu onnistunut yhteistyö perheen kanssa?
- Miten perhe otetaan vastaan päiväkodissa?
 - Vaikuttaako tieto perheen tilanteesta suhtautumiseen perhettä kohtaan?
 - Miten perheen vanhempia pyritään tukemaan heidän vanhemmuudessaan?

4. Teema: Lapsen etu prosessissa

- Miten määritellään lapsen etu tällaisessa tilanteessa?
- Toteutuuko lapsen etu aikuisten etujen kautta?
 - Millä tavalla lapsen etu otetaan huomioon avoimuusmallisena tukitoimena järjestetyn päivähoitopaikan prosessissa?
- Minkälainen on päiväkodin johtajan rooli lapsen edun toteutumisessa?
- Miten päiväkotitoiminta voi edesauttaa lapsen edun toteutumista?

Ryhmähaastattelun teemat:

1. Teema: Moniammatillinen yhteistyön kompastuskivet.

Mitkä ovat nämä moniammatillisen yhteistyön mahdolliset kompastuskivet?
Mitkä tekijät ovat estämässä prosessin onnistumista?

2. Teema: Onnistuneen moniammatillisen yhteistyön rakennusaineet.

Mitä tarvitaan onnistuneen yhteistyön rakentamiseen eri asiantuntijoiden kesken?
Mitä tarvitaan, jotta lapsen etu toteutuu tällaisessa prosessissa?

3. Teema: Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen

Millä keinoin tätä moniammatillisen yhteistyön prosessia voitaisiin kehittää?

LIITE 3: Kyselylomake päiväkodin henkilökunnalle

Hei!

Tämän kyselylomakkeen tarkoituksena on saada selville päiväkodin henkilökunnan tietämystä ja osallistumista lastensuojelun toteutukseen lapsen avoimuusmallisena tukitoimenä järjestetyn päivähoitopaikan muodossa. Kyselylomakkeeseen vastataan nimettömästi, jolloin vastaajan henkilöllisyys ei tule millään tavalla selville. Kyselylomake sisältää muutamia taustakysymyksiä, avoimia kysymyksiä, joihin voitte vapaasti kirjoittaa mitä mieltä asiasta olette, sekä väittämiä, joissa on valmiit vastausvaihtoehdot. Toivottavasti kyselylomakkeen täyttäminen sujuu ongelmitta. Palautus 8.5.mennessä.

Taustakysymyksiä, joihin vastataan ympyröimällä sopiva vaihtoehto

Oma sukupuoleni on mies1

nainen2

Ikäni on: alle 25v.1

25-30v.2

30-35v.3

35-40v.4

40-45v.5

45-50v.6

yli 50v.7

Työvuosia minulla on: alle 5v.1

5-10v.2

10-15v.3

15-20v.4

20-25v.5

25-30v.6

Pohjakoulutukseni on: yliopistossa kasvatustieteen kandidaatin tutkinto1

yliopistossa kasvatustieteen maisterin tutkinto2

lastentarhanopettajaopistossa3

ammattikorkeakoulussa sosionomi tai vastaava⁴
lähihoitaja⁵

muu mikä _____?

Olen osallistunut päivähoiton ja lastensuojelun yhteistyöhön liittyvään koulutukseen:
en ole osallistunut¹

olen osallistunut, mihin _____?

Avoimia kysymyksiä, joihin vastataan omin sanoin. Vastauksia voi tarvittaessa jatkaa sivun kääntöpuolelle.

1. Mikä sinun mielestäsi on lastensuojelua päivähoitossa?

2. Mitkä tehtävät omassa työssäsi koet kuuluvan lastensuojeluun?

3. Miten paljon lastensuojelutapauksia olet kohdannut työurasi aikana? Onko näiden tapausten määrä lisääntynyt viime aikoina?

4. Mitkä koet olevan yleisimpiä syitä lastensuojelutarpeen esille nousemiseen?

5. Miten tilanne etenee vaihe vaiheelta, kun lapsen kohdalla nousee huoli lastensuojelun tarpeesta?

6. Miten lastensuojelulapsi huomioidaan päiväkodin lapsiryhmässä?

7. Millä keinoilla tätä lastensuojelulasta tuetaan hänen kasvussaan ja kehityksessään?

8.Miten päivähoito voi auttaa lastensuojelulapsen tilannetta?

9.Millaista yhteistyötä henkilökunta tekee lastensuojelutyössä? Mitä eri tahoja yhteistyössä on mukana?

10.Miten yhteistyölomake on apuna lastensuojelun toteutuksessa?

11.Millaista yhteistyötä henkilökunta tekee lapsen vanhempien kanssa?
